

5/2 MGKS
35 N27

శ్రీ
సీతారామ వియోగము.

గ్రంథకర్త:

కీర్తిశేషులు శతపథాని, బాంసరవల్లి

మల్లాది గోపాలకృష్ణశాస్త్రి

Malladi Gopale Krishna Krishna

మొదటి కూర్పు 1000 ప్రతులు.

ప్రకాశకుడు:

కనుపర్తి కోటయ్య,

బుక్కుస్టోర్, బెజవాడ.

బెజవాడ:

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు

క. కోరండా రామయ్య గారిచే

ముద్రింపబడియె.

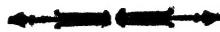
1927.

కాపీరైటు]

[వెల రు 1—0—0.

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు

M. I. P. PROJECT
Microfilmed.

— పురుషులు —

రాముడు
లక్ష్మణుడు
విరాధుడు
జటాయువు
ఖరుడు

దూపణుడు
త్రిశిరుడు
రావణుడు
మారీచుడు

పందర్బాను సారముగ మరికొందరు వత్తురు.

— స్త్రీలు —

సీత

శూర్పణఖ

శ్రీ

నీతారామవియోగము.

ప్రథమాంకము

(రంగము—అరణ్యప్రదేశము)

రామలక్ష్మణులు ప్రవేశించుచున్నారు.

రాముడు—సోదరా! ఈయరణ్యం బెంత భీకరముగానున్నదో కనుము.

సీ॥ గిరిసంఘమదర భీకరమృగేంద్రములిచ్చు
మిక్కుటంబగు నాదఃమొక్కచోట
చటులత జటజటాఝటలు దార్కొని మండు
చుండు దావానలంబొక్కచోట
కొండలనైవ డీకొనఁజాలు భయదమ
దోక్కటాసీకంబు * లొక్కచోట
గరళపావక పరంపరల జెట్లదహించు
భూరి వన్నగసంఘమొక్కచోట

తే॥ గీ॥ లేళ్ల వెనువెంటదవిలి యుర్రీజపంక్తు
లోజగుప్పించు బెబ్బులు * లొక్కచోట
చెట్టులెక్కుచు దిగుచు విచిత్రీరితి
నొగి జరించెడు ప్లవగంబు * లొక్కచోట॥

లక్ష్మణు—అన్నయ్యా! మెల్లన నటుపొంచి చూడఁడు. శుకపికారావం
బుల నాలించుచు, దదీయగానామృతాస్వాదనంజొక్కి నిక్కి
ఫణంబులెత్తి భుజంగంబు లెట్లాడుచున్నవి!

రాముడు—(చూచి) ఆహా! ఇయ్యది కడుచిత్రము, తమ్ముడా! ఆపాదఁ
బరికింపుము; నిలువెల్లఁ దెల్లని పూవులుపూచి యుండుటచే
నయ్యది యొకమహాత్ముడు తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుడై శ్వేతవస్త్రంబు
నొడలినిండ గప్పుకొని యున్నట్లు తోచెడిని.

లక్ష్మణు—ఔ, నది యట్లే కనుపించుచున్నది; ఔరా! భగవత్సప్తస్థి
వైచిత్ర్య! నేమని కొనియాడఁగలము?

రాముడు—తమ్ముడా! రానురా నీయడవి యనుము చల్లినను రాల
కుండ దట్టముగా వివిధ లతావహీరుహంబులచే నేవిధంబున
నొప్పుచున్నదో చూడుము!

సీ॥ నిజకుసుమాళి నంగిభ్రాంతి నొడవించి

తనరుపలాశ పాదపచయంబు

నిడువైన కొమ్మల * సిడలిచ్చుచు విస్తరి

తములైన పటవహీజమలవంక్రి

శరభాదిజంతు సంచయవాసయోగ్యంబు

లై యొప్పు భీమగు * హంతరములు

ఫలభారమున శాఖ * లిల కాని కాన్పించి

పెంపొందు చూతపు * ద్వీజతతులు

తే॥ గీ॥ ఒకటొకటి సాంద్రతచెనంగి * యొప్పుచున్న

లలిత వికశితపుష్పి తైలా లవంగ

మాధవీ మాలతీ నవ * మల్లికలను

గలిగి తనరెడి నహహ! మంజులవనంబు!

లక్ష్మణు—అగ్రీణా! ప్రసంగవశంబున మనము ముందేగుదెంచితిమి.
మావది నెగారు వెనుకజిక్కినది. ఒక్కింతతాళుదము.

రాముడు—ఔ, నామె యబలయగుటచే వెనుకనేవిక్కువడినది. (తిరి
గిచూచి) ఆహా! నేనెంతకఠినుండను! నిరంతరంబును గనకమయ
శుద్ధాంత సౌధంబులఁ బరిచారికాజనంబులచే నేవలనందు దే
విని నేడెంత గాఢప్రయాణంబులచే నలయించితిని! అయ్యో!

ఇప్పుడీ కుసుమాంగిజూచిన నెట్టికఠినహృదయమైన నీరగుగదా!
తమ్ముడా!

చ॥ నిటలతటంబునకా ముసురు • నీలకచావళిఁ జక్కఁజేయుచుకా
చటుల మహాతపంబునకుఁ • జంచల మందుచుఁ బాదచారియై
యటవులయందుఁ గట్టముఁ నందుచుఁ జింతిలి సీతపాటు నే
నెటువలెఁ గన్నులంగని భరింతు విషాదభరంబు? సోదరా!

పాపమీయబల కఠినప్రియాణంబులచే బడలి యొడలు వణక
బుడమిందూలుచు జలజాకరంబు వెలువడి భానుకీరణంబులం
గమలిన పద్మినింబోలి యెట్లువచ్చుచున్నది! ఇంచుకనిలిచి
యామెంగలిసికొందము.

సీత—(అని నెమ్మదిగాఁ బ్రవేశించుచుఁడును)

రాముడు—(ఎదురేగి) హాతరుణీ! రాణివాసంబున హంసతూలికా
తల్పంబుల సుఖించు నిన్నిట్లడవులంద్రిప్ప మహాకఠినుండను నే
నేకదా! అయ్యో! ఇప్పుడు నీ యీ దురవస్థంగాంచిన నా
కూరట జనించునే?

సీత—నాథా! విధివశంబునఁ దటస్థంబులగు కష్టంబులకు దుఃఖించుట
ప్రాకృత లగువారికిందగుగాని, మిముఁబోటివారికిం దగునే?
ధైర్యము వహింపుడు.

రాముడు—మానిసీ! ఎట్టివిషయంబులనైన ధైర్యము వహింతుంగాని
దురవస్థంగాంచి నేనెట్లు ధైర్యము వహింపగలను?

తే॥ గీ॥ ఆతులి తాయాసమున నూర్పు • లలితయిల్ల

విమల వదనాబ్జ బింబంబు • వెల్ల బౌర

నడువఁజాలమిఁ దడబడు • నడుగు లిడుచు

నడచు నినుఁగాంచి దుఃఖిమ • నడవఁగలనే?

సీత—మనోహరా! నన్ను గురించి మీరిట్లెల్ల వగతురు? భగవత్కటా
క్షంబునఁ బదునాలుగేండ్లు సరణ్యావాస దీక్షఁజరిపితిమేని, పిమ్మట
మనపురికేగి సుఖంబుల నందమా? కష్టములెల్లకాల మొక్కచోఁ
గాపురము సేయునా?

రాముడు—మానవతీ! నీవెన్ని చెప్పిననీమి! సర్వదేవతలు సాక్షిగాఁ
బరిగ్రహణ మొనరించినయవతి కానలం దిడుముల గుడుచు
చుండ నెవ్వనికైన విషాదము కలుగకుండునా? అయ్యో!
రాజోపచారము లనుభవించు నీకు నేడెంత దుర్దశవచ్చినది?

నీ! లలితహాటక సౌధముల నీడలే? నీకు

రమణి! కాంతార వృక్షములనీడ;

సరస పదార్థ భోజనమే? నీ కక్కట!

లలితాంగి! కంద మూలముల తిండి;

అతి కోమలంపు శయ్యాతలంబులె? నీకు

క్రొల్లంటి! పాషాణ కఠిన భూమి;

శుకశారికముల మంజుల రుతంబులె? నీకు

కమలాక్షి! హర్యక్ష గర్జనములు;

తే! గీ! కనక సోపానయాన సౌఖ్యంబె! నీకు

నయయొ! భీకర పటఘనా హర్యకటక

చటుల సానుప్రదేశ సంకటము లకట!

జలజ సమగాత్ర! పూత లంసచ్చరిత్ర.

సీత—నాథా! జీవితేశ్వరలగు మీరలే యీవిధంబున నడవులఁ దిరుగు
చుండ మీయర్థాంగి నగు నేనుమాత్ర మడవులఁ దిరుగవలదా?
మీ కష్టసుఖములయందుఁ బాలుగొనుటకు నేడగుదును
కదా! యిక చింతయేల?

రాముడు—ప్రేయసీ! శాత్రువుల వధియింప సమరాంగణంబున ననేక
ఖడ్గక్షతంబుల కోర్వజాలిన పురుషుండనగు నే నెట్టి కష్టంబుల
సనుభవింపనైన సమర్థుండనగుదునుగాని యిటువెడలి బయట
నడుగువెట్టియెటుంగని ముకుమార లతాతన్వివగు నీవెట్లు
కష్టంబులను భరింపగలవు?

సీత—నాథా! నే నిప్పుడేమి కష్టము లనుభవించుచుంటిని?

రాముడు—జీవితేశ్వరీ! కూరవృగ శరణ్యంబైన యిమ్మహారణ్యంబున
నాతోఁబాటు కందమూలముల భుజింపుచు, మృదుల శయ్యలం
ద్యజించి, భూమింబరుడుచుఁ గాలంబుగడపుట కష్టంబుకాదే!

సీత—మీకట్లుండిన నుండుఁగాక, పాదేశ్వరులగు మీతోఁ జరియిం
చు నాకేమియుఁ గట్టముగాలేదు.

రాముడు—మానినీ ! పతిభక్తిఁ జూపఁదలంచి నీవట్లు పలికెదవు గాని
నీయిదుములుంగాంచి నే నహింపఁగలనే ? హా ! తరుణీ నీట్టి దుర
వస్థ రాఁదగినదే ?

(తెరలో)

మ॥ చనరే కిన్నరసిద్ధ సాధ్యులిదివే • శదుల్ యభభాంతులై
మనరే పారి వనంబులక గిరిశ జంభధ్యేషులేగాని న
న్ననరే వీడు జగత్రయాంతకుండటం • చత్యంతభీతి భువిక
గనరే కాలకృతాంతు భంగి సురలై నక నన్నపీక్షించినక.

సీత—(భయము నభినయించి రాముం గొగలించుకొని) దేవా ! రక్షిం
పుడు. నామేను కంప మొందుచున్నది. ఏదియో గొప్పధ్వని విన
వచ్చెటిని.

రాముడు—తరుణీ ! నీకీభయమేల ? వాఁడెవ్వఁడో దనుజుఁడు వచ్చు
చుండనోపు. మదీయశరజ్వాలలచే నద్దురాత్ముని సంహరించెద
గాక, చింతిలకుము. (లక్ష్మణునితో) సోదరా ! అటువీక్షింపుము.
నిశాటుండెవఁడో యిటువచ్చుచున్నట్లుండె (ఇంచుకవీక్షించి)
బౌరా ! ఎవఁడు వీడు.

సీ॥ ఘననమున్నత మహాంజన శైలమోయన
నమరు భీకర విగ్రహము సెలంగ
భయదకరాళ తీవ్రకూర ఘనదంష్ట్ర
దీధితిచయము నంద్రైసల గప్ప
కంజా పురథ రథాంగములనఁ దనరారు
కనుల నుద్యద్వహ్నికణము లురల
నిఁధుగంభీర వీచీనాదమున నొప్పు
నట్టహాసారావ • మవని నిండ

తే॥ గీ॥ చరణభూతలఁ గుంభినించక మదరఁ
గఠినశూలము బాహుయుగ్మమున గాగ్రల

శ్రీరామకృష్ణాచార్యుల సేవలో ఉన్నాడని తెలుసుకున్నాడు.

శ్రీరామ సంధింపుమా ! శ్రీరామనమస్కరం.

అన్నయ్యా ! ఇదే మదీయ శ్రీరామనం బెక్కువెట్టి శ్రీరామ
వరంవరల సంధించి దైత్యునివై బరపెద (ధనువున బాండును
సంధించిచున్నాడు)

విరాధుడు—(వెనుకటి పద్యముతో, కేకలువేయుచు శూలముబూని
ప్రవేశించి) ఓరీ ! మానవులారా ! ఎవరుం మీరు ? నిర్భయముగా
దీర్ఘగద్యయంకరుండగు విరాధనిముందు సంచరించు
చున్నారు (సీతంజూచి) ఆహా ! ఏమి దీని చక్కదనము. ఇట్టి
సుందరి పరాక్రమవంతుడనగు నాకు దగునుగాని దుర్బలులై
న యిమ్మానవులకుండగునే ? దీని నిష్పదే కొంపోయెద ఓరీ !
బాలలారా ! ప్రగమంబున నేను విములం జూచి మింగి
వలెనని తలంచి వచ్చినను దీనింజూచి మోహించితిం గావున
విముల వసలితి పొందు

(అని సీతను సమీపింపబోవును)

రాముడు—(అడ్డము నిల్చి) ఆ! దుర్మతీ ! తాళుము

లక్ష్యము—నిశాటాధమా !

మ॥ మదినొక్కింతయు ఫీలిలేక త్రిజగన్మాన్యక ధరాపుత్రిఁ గో
రెదవా ! కూరనిశాట ! మద్విశిఖభూరిజ్వాలలక నిన్వధిం
చెద, దేవప్రజముల్ నుతుల్సలుప నాజిం గాంచుకొమ్మిక నా
యెదుటన్ నిష్ప్రయు పోగలాడవెటు బ్రహ్మాండ్రాదులేతెంచినన్.

విరా—ఆ ! ఏమి ? కడు విచిత్రముగానున్నదే ? నేనిదివరకెందరినో
మహాశూరులను ఋషులనుబట్టి మింగితినిగాని నాకొక్కడైన
నెదురుపడి యుండలేదు. నాప్రతాపంబును మించెటంగరు
కాబోలు చెప్పెద వినుండు ; ఎప్పునివేరు వినినంత నమర,
గరుడ, గంధర్వ, విద్యాధరాదు లెల్లరు గుండెలవియ భీతిం
దూలుచుందురో ! ఎవనికీర్తి దిగంతంబులవరకు వ్యాపింపి

యుండునో? ఎవడు ధూర్జటివైన గెలువ సమర్థుడో అట్టి
శూరుండగు విరాధునిగా నన్నెలుంగుడు. మరియు,
మృ నలతుఁ సర్వచరాచరాంబుజ భవాండుడెల్ల బాహుద్యయిఁ
గెలతుఁ సంగరరంగమందు భుజశః క్షిఁ నిర్జరవ్రాతముఁ
నిలతుఁ ధూర్జటివైనగెల్చి యనిలోనిర్వక్య దర్శిధర్మిఁ
వలతుఁ కూరనఖాగ్రిధార నల జంభద్యేషచర్మంబులఁ

ఇట్టి మహాబలుండనగు నన్ను మీరేమిచేతురు లెండు. (సీతతో)
సుందరీ! ఈ దుర్బలులగు బాలురతో నడవులందిరుగుచు కష్టములను
భవింపనేటికీ? నావెంటరమ్ము. నీవుకోరినట్లాచరించుచుండును. నీయా
జ్ఞానువ ర్తివై యుండెద. ఇటురమ్ము. (అనిసీత నెత్తుకొనిపోవుచున్నాడు).
రాముండు—(కోపముతో) ఓరీ దురాత్మా! ఏమి గా నీనుదము! ఇదే మ
దీయ బాణావలమున నీప్రాణముల హరించెద

తే॥ గీ॥ అర్కవంశాబ్ధిసోముడఁ • నైతి నేని
పంక్తిరధునకు సుతుడ నై • పరగితేని
ఘనశరావల కీలల • నిను వధింతు
నబ్జహమరనాథాదు • లడ్డమైన.

ఓరీ నిశాచరాధమా! ఇదిగో చూడుము. నీపై నమోఘంబు ల
గు బాణముల విడిచెద.

ఉ॥ నీరమునందు దాగినను • నిర్జరనాథునిఁ దోడుతెచ్చినఁ
చోరుండ నై చరించినను • శూలధరుఁ శరణంబు వేడినఁ
సారసజాతులోకమున • జయ్యన దాగిన వహ్నిజొచ్చినఁ
ధీరత నీదు మస్తకముఁ • ద్రొంచెడి నీశరముల్ నిశాచరా!
(బాణవర్షముఁ గురిపించు చున్నాడు.) (యవనిక జారుట.)

(రంగము అరణ్యప్రదేశము)

(సీతారామ లక్ష్మణులు ప్రవేశము)

రాముండు—తమ్ముడా! మన మివ్వనసంచారము చేయుచుండుట చే
తనేకదా మహామునుల ననేకుల దర్శించితిమి.

లక్ష్మణుడు—ఔను. మనతల్లి మనల సరణ్యంబునకుఁ బంపుటకూడ మే
లైనది. లేకున్న నీయుషుల నెట్లు చూతుము?

రాముడు—సోదరా ! పట్టణముల నివసించుటకంటె వనవాసమే మంచి
దినుమా ! కావుననే మును లరణ్యంబులఁ బర్ణగృహముల నిర్మిం
చుకొని యుందురు

లక్ష్మ—అగ్గిజా! మనము దర్శించినవారిలో నగస్త్యమహర్షిప్రభా
వము మిగులఁ గొనియాడఁ దగినది. వనవాసదీక్షంజేసియేకదా
అమృతహమునిచే సత్కారము లందితిమి.

రాము—నందేహమేమి ? అహా! మన భాగ్య మేవ నవచ్చు!

మ॥ జలధింజేరి తదీయనీరముల విశ్వంబెల్ల కంపింప ను
జ్వలలేజంబున ద్రావె, నభ్రమున కోజన్ దాకి మార్తాండమం
డలముఖ మార్కొని నట్టి వింద్యశిఖరికా పాదంబులం ద్రోక్కి ని
ల్వలవాతావుల ద్రుంచెనట్టి ఘనుఁజూడం గంటి మీకానలోక
లక్ష్మ—(తిరిగిచూచి) అన్నయ్యా! అటు వీక్షింపుడు. ఎదియోయొక
ఖగము ఘోరరూపియై యిటు వచ్చుచున్నది. మన కేదేని హని
చేకూర్చదు గదా !

రాము—రానిమ్ము. ప్రభమంబున దాని శృతాంతమరసి మన కయ్యది
విరోధియై నిరోధించిన వధింతము.

జటాయువు—(యథోచితముగాఁ బ్రవేశించి) వహనుభావులారా !
నేను మీతండ్రియగు దశరథ నరేంద్రునినకు హితుండను,
నన్ను జటాయు వందురు. నేటికి వ దీయపురాకృతపుణ్యవశంబున
మిమ్ములగాంచితిని. నా జన్మము ధన్యమయ్యె.

రాము—ఖగపుంగవా ! ప్రభమంబున నిన్నుంగాంచి మే మెన్నరోయను
కొంటిమి మాకిప్పు డత్యంత నఖుండవైతిని నీ వెద్దేని గార్య
సాఫల్యంబుఁ గోరితివేని మాశక్తికొలదిఁ దత్కార్యంబునకు
సహాయమొసరించెదము.

నీ॥ ఘోరశంసార పాథోరాశి కెవ్వని
శ్రువదాబ్జద్వంద్వసేవ నావ

ప్రథమాంకము

కైవల్యసౌఖ్య సంఘటనంబు కెవ్వని
పూజావిధానంబు • భూరివారి
అజ్ఞానభీకరోద్యత్కాన కెవ్వని
సారకీర్తనము కుఠారధార

తే॥ గీ॥ కమలభవదత్త వరబల • గర్వి తోగ్గి
దనుజకులమున కెవని దార్శనము ఘనము
అట్టి నినుఁగాంచి ధన్యుడ • నైతి నేడు
భక్తరక్షణశీల! కృపాలవాల॥

మహామహులగు మీదర్శన మబ్బెఁగావున, దేవరకరుణదక్క
నాకింకేమికావలయు? మీరెచ్చటకైన నేగవలయునన్న మోచి
కొనిపోయెద.

రాముడు—అండజాగ్రిణి! వలదువలదు. పితృవాక్పరిపాలనార్థమై పదు
నాలుగబ్దములు మేమరణ్యవాసదీక్షం జరుపవలయుఁ గావునఁ
దత్కార్యార్థమై పంచవటంబునఁ బల్లకాల నిర్మించుకొని యందు
నివసింపనెంచి నారము మాంకానతిమ్మ.

జటాయువు—అయ్యలారా! పోయిరండి మీకుశుభఁబగుఁగాక!
నేఁ బనివినియెద (అని నిష్క్రమించును).

రాము—నేడు బంధుదర్శనముఁ జేసికొంటుచే, మనమొత్తయుఁ గృతా
ర్థులనైతిమి. మన మా యగస్త్యమహర్షి చెప్పినచొప్పునఁ బంచ
వటంబుఁజేరి యందుఁ బల్లకాల నిర్మించుకొని, వనవాసదీక్ష గడ
పెదము. నడువుము. ప్రేయసీ! రమ్ము.

సీత—నాథా! వచ్చుచున్నాను.

(మువ్వురు నడుచుచున్నారు)

(అందరు పంచవటముంజేరుదురు)

రాము—రమ్ముడా! ఇయ్యదే పంచవటంబునుమీ! ఆహా! ఏమి
యీవన రామణీయము! మనము పల్లగృహము నిర్మించుకొని
వసించుట కీవనంబెంతయు, రమ్యముగానున్నది. దీనిం గనులారఁ
దిలకింపుము.

సీ॥ ఎలమావిగున్నుల • నెక్కి లేతచిగుళ్లు

గడుమెక్కి సొక్కు పింకముల సొబగు

గుములొడుకూడి పిం ఛముల నల్లనవిప్పి

నర్తించు కేకి బృందముల నీటు

కమలమరంద పానముఁ గొల్గిలి సొలియుం

కారముల్ సేయు భృంగముల సొగసు

బింబముల్ మెక్కి పాంకంబునం గామశా

స్త్రముల బరించు కీ రముల తీరు

లే॥ గీ॥ విరహిజనమాననంబులు • భేదిలంగ

నరచుడుఁ జరించు శారితోఁఘారవంబు

నహహ ! మదికెంత సంతస • మబ్బకేసె !

విచట వనియింపఁదగు మన • కెలమి నెవుడు.

సోదరా ! ఈ ప్రాంతమున నొక్కచోఁ జక్కగ మనముండు

టకుం దగిన పర్ణశాల నొకటి సిర్పింపుము.

లక్ష్మి—దేవరయానతి శిరసానహించి తత్కార్య ప్రియత్నం బొన
రించెదగాక.

(అందరు నిష్క్రమించు చున్నారు.)

(యవనిక జారును.)

(అరణ్యమునందు పర్ణశాల)

(రాముడు, సీత, యథోచితముగాఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

సీత—మనోహరా ! పురనివాసమున కన్న వననివాసమే మహానంద
కరముగా నున్నది. ఇక మనదీక్ష యెన్ని దివసంబులకు పూర్తి
యగును ?

రాము—ప్రియసీ ! ఇంకొక వత్సరంబైనఁ బదునాలు గబ్బంబులగును.
పిమ్మట మన సగరంబున కేగవచ్చును. నీకీ యరణ్యవాసంబునఁ
గలుగుచింతలకు నేనేకదా కారణుండను.

సీత—నాథా ! అట్లు పలికెదరేల ? రాజన్యకోటు లెల్లరుఁ గొలువ మహా
చక్రంబుఁ బాలింపఁదగు మీరీరిలి ఘానులై యుంటిరను చింత

దక్క నాకేవిషయంబునను జింతలేదు. కొలది దినంబులలో నదియుఁ దీరఁగలదు. పాపము, సుకుమారుండగు లక్ష్మణుండు గూడ యనతోఁబాటు గహనంబుల నివసించుటకెంతయుఁ జింతలే ద. అతం డిట భార్యనుగూడ దృఢించియుంటచే, నెట్లువిషాదమం ధుచున్న వాఁడో తెలియరాదు.

రాముండు—మనోహరీ ! విధివశంబు నెవ్వరు తప్పించుకొనువారు.

(అప్పుడు శూర్పనఖ ప్రవేశించును)

శూర్ప—(తనలో రాముంజూచి) అహః ఈ సుందరాంగుఁ డెవఁడు? ఏమి వీని సోయగము !

నీ॥ నరసీజముల సొంపు • మరపుదేజాలుచు

నిడుదయై పాలుపారు • నేత్రీయుగము

ఇంద్రసీలపు మణులేని సాటికిరాని

నీలవర్ణపు కాంతి • గ్రామి మేను

జాను యుగ్మంబున • కాని దీర్ఘంబులై

యెప్పుడు తనరు బాహుద్యయంబు

అంభోజ మకరంద • మాని గుమ్మరు తేంట్ల

కులముల మీరు మేల్ • కుంతలములు

తే॥ నీ॥ గలిగి మన్మథమన్మథా • కారుఁ డనఁగ

నిందుఁడో చందురుండా మహేంద్రుండా యన

దనరు ; నీతనియందంబు • గనులఁ గనినఁ

బురుషులకు వేని మోహంబు • బుట్టకున్నే !

అరచే ! ఇంతటి సుందరాకారుఁ డెవఁడై యుండ నోవు ! నాకీతనింజూచి నదిమొదలు పోయి వైబడుదునా యనునంతటి మోహముదృఢ వించినది ఇతఁడెవరోయరసేదఁగాక (రామునికేరి) సుందరాంగా! భవదాకృతింగాంచి నేనెంతయు మంతనంబున సంతస మందితి నీరూపంబుజూడ నొక రా కొమరుండట్లు తోచుచున్నది. అట్టి నీ వీవిధంబున నడపులఁజరింపనేల! నీయాభిధానమేమి ?

రాము—పడటి! మేము నీవన్నట్లు రాజవంశసంధూతులమైనను, కాల వశంబున నిట్టివేసంబుల దాల్చవలసె. నీరాక యెందులకు?

మ॥ వ.గువా! యెవ్వతే వీవు? నీవరుని నామంబేమి? యీరీతి నొం టిగఁ గానం జరియించెదేటికి? ప • డంతీయెచ్చటకొ నీకుబం దుగు లెవ్వారును లేరా నీమగఁడు నిఁన్నుం బ్రేమజూడండో నీ దగు వృత్తాంతమునెల్ల దాపక నెలంతా! నిక్కముందెల్పవే!

లక్ష్మ—(ప్ర)వేళించి తనలో) మాయన్నగా రెవరి తోడనో సంభాషిం చుచున్నట్లున్నారు, ఈ మానవతి యెవరో తెలియదు.

శూర్ప—ప్రియా! నాయుదంతంబు వినఁదలఁచితివా! దానికేమి, చెప్పెన గాని, ఈమానిని నీ కేమగు? ఆబాలుం డెవఁడు!

రాము—వారును నాకగువారలె. నీ నిజస్థితి నెఱుంగఁజెప్పము.

శూర్ప—సఖా! నన్నుందెలియ నీవిత తొందరఁజెందుచుండ, నేను వచియింపకుండుట పాడిగాదు. వినుము. నేనొక రాజవంశ సంజాతను. మనకిరువురకు భేదముండఁజెల్లదు. భవదభిధానం బును నీ యిరువురి బంధుత్వంబును, మీ యునికియు నెఱిగించి నన్నా సందపరువుము.

రాము—(తనలో) ఇది యెవ్వతెయోకాని, నన్ను “ప్రియా”యనియు, “సఖా” యనియుఁ బిలుచుచున్నది. నన్నెఱిగించినకాని, తన్నె ఱిగింపనట్లున్నది. దీనివాక్యములచే రాజవంశసంజాతయని తెలిసినది. కాని నమ్మగాకున్నది. (ప్ర)కాశముగా) అతివా!

మ॥ ధరణికొ మేమువసిందుచుండెద మయోధ్యాపట్టణంబందు నీ సమండయ్యెడు నాకుసోదరుఁడు; యీచంద్రాస్యమత్పత్ని; యో గరితా! వజ్రవకాజ్ఞచేతఁ బదనాల్లబ్ధంబులుకొ కానలం దిరుగకవచ్చితి మేము మువ్వరము నింతి! మానివేషంబులకొ॥

నన్ను రాముఁడందురు. మ దనుజుండు లక్ష్మణుండు. ఈ సుంద రాంగి నీత. మా సవతితల్లియగు కైక మమ్ము పదునాలుగేండ్లదవులకు

మముఁ బంపునట్లును, దన సుతుడగు భరతునకు రాజ్యమిచ్చునట్లును, పలికే వరములందె. తత్కారణంబున మేమును తండ్రియాజ్ఞం దలం దాల్చి, తల్లితోక్కడిర్ప నిట్లువచ్చితిమి మావృత్తాంత మిది.

శూర్య—ఇక నాసంగతిఁ దెల్పెద వినుము. నేను లంకానగరాధీశుం డగు రావణునకు ముద్దుచెలియల సగుదు. కమలభవునిచే ననేక వరంబులవడసినిఖిలలోకంబుల గడగడలాడించుమహాపరాక్రమ శాలియగు మాయన్న ప్రభ్రాతినే జెప్పనక్కరలేదు. నీవెఱింగియే యుండువు. నాకింకిను బంధువర్గముగలదు రాజగు దశ కంతుండు సోదరినగు నన్నెంతయువ క్కువచేఁగారవించుచుండు. కావున వారెల్లరు నాయాన మీరఁజాలరు. నాతోడ నొకింత విరోధంబుగలవారెల్ల నన్ను గాంచినప్పుడెల్ల రాజుగారితో నేమని చాచీలుచెప్పుదునోయని భయపందుచుండుదురు వేయేల నా కెవనియందైనఁ గోపముండిన నాతం దెవడైనను సాధించి బాధింతు. పేమగలిగిన నాతనికిం గంటికి రెప్పపగిది గాచి కొనియూండి, చతుస్సముద్రవలయితధరావండలంబెల్ల వానికిం గట్టిపెట్టుదు. నేడు నాభాగ్యముననో నీ యదృష్టము మంచిద గుటచేతనో, నీన్నిచట వీక్షించి మోహించితి. సందేహింపక భవదీయ పరిగంభణ సౌఖ్యంబు నలవడఁజేసి తగువిధంబున నన్ను గాగవించి నావెంట లంకాపురికి రమ్ము. నీకెల్లవిధంబుల మేలు జేసి నిన్ను రారాజు నొనర్చెద. శంకింపకుము.

రాముడు—(తనలో) ఓహూ ! దీని దుష్ప్రవర్తనయంతయు నివ్వడు లేటవడినది. ననుఁ గాంచి మోహించినదంట. ఇప్పు డీ యువతి రాక్షసాంగనయైనను వధించుట న్యాయవిరుద్ధము. సమయోచి తవాక్యంబులచే బ్రవివేయుదు. (ప్రకాశముగా) వడఁతీ ! నేనిది వర కొక కాంతను బరిగ్రహించి యున్నాడను. నీకుంశామంబు గలదేని యొకమాట చెప్పెద. నాతమ్ముడు ప్రస్తుత మంగనా రహితుండు.

మ॥ అతివా! సోదరుడా మహానరసుఁ డీ • వానూత్పతారుణ్య జితపుక జన్మని నందుచే నతఁడు నికా • జేపట్టనా నీ వనా

రత మానేర్పరిగూడి పుష్పశరసం గ్రామంబునక సంతన
స్థితిఁ గాలంబును బుచ్చునొ నెవుదు బీరితిక నీలభృంగాలకా !

శూర్ప—నుండరాంగా ! నీపై గంపెడన బెట్టుకొని వచ్చిన తరుణి నీచం
దంబునఁ జిన్న బుచ్చి పంపుట నవయావనాకారుండవగు నీకుం
దగునే ? అదే ! మదనుం డిదే యవనని నాపైఁబడనైన పూపు
టంమ్ముల గురిపింపసాగె. నీవాతనిమదమడంపఁజాలుదువనివేడితి.
మరుగు జూచ్చినవారి రక్షింబుట కర్తవ్యంబగు గాని శిక్షించు
ట తగదని నీవు నెలుంగుదువు. జాగేల ! నను నీ కవుంగిట గార
వింపుము.

రాము—వెలఁదీ ! నీకప్పు డేశత్రునివలన భయముకలిగెనో వానిందరు
మ మదీయసోదరుండే సమర్థుఁడు. అట్లాతఁ డొనర్పనిచోఁ బిమ్మ
ట తగు సుపాయమాలోచింపవచ్చు.

శూర్ప—(స్వగతము) ఈమాటలవలన నితనికిని నాపైఁ జేరేమకలదని
తోచుచున్నది. తనతమ్మునిచిత్తం బరయనెంచి యిట్లు చెప్పి
యుండవచ్చు. నేనాతనికడకుఁ గూడఁ బోయివచ్చెద. (కొంచె
మునడచి, లక్ష్మణుండేరి) ఆహా ! ఈతండెంతయందగాఁడు. ఒక
రికన్న నొకరు చక్కదనంబున నెక్కువయైయున్నారు. వీనింబొం
దనిచో నాజన్మయేల ? (ప్రకాశముగా) మనోహరా ! నాయు
దంతంబు వినియుండువు. మన్మథ ధనుర్ముక్త భీకరశరపరంపరా.
విచ్చున్న దేహలతనై యున్న చన్నొక్కింత నీ బాహువల్లరుల గట్టిగ
గొగలించి రక్షింపుము. నీపైఁగలమోహానలంబున సుగ్రీక్కితి.
నీచేతం జిక్కితి. నీకుం దక్కితి.

లక్ష్మ—(స్వగతము) మాయన్న గారు మాటలచే దీని నిచ్చటకుంబంప
నియ్యది నాకడకువచ్చె. నేనిప్పుడొక్కయు క్తశేయవల్లయు (ప్రకా
శముగాఁ మానిసీమణి!

ఉ॥ నేనన వీరిసన్నిధిని • నిత్యము సేవలు జేయువాఁడ నో
మానిని ! నీవటన్న సుకుఁమారివి నన్వరియింతువేని నా

తో ననిశంబు వారల ముదుల్ ముదముఁ దెడుభంగి సేవలన్
మానక సేయఁజాల వని • మాననకుండున శంక నందెదన్॥

పాపము, నీవు బొత్తుగ నమాయకురాలవు. నేను తన సేవకుండు
ననుమాట నీతో నతండు చెప్పలేదుకాబోలు.

శూర్ప—ఏమీ! నీవతని సేవకుడవా? ఎట్లు! సోదరుడవుకావా?

లక్ష్మ—ఓహో! తెలిసినది. నీతో నేను తన తమ్ముడనని చెప్పి నిన్ను
మోసపుచ్చె.

శూర్ప—(స్వగతము) ఔరా! ఎంతమోసమైనది. (రాముఁడేరి) మనో
హరా! నన్నిట్లు మాయజేయఁదగునా? ఇదియేటి సరసము?
ఆతండు నీతమ్ముడా; ఎంతటి టక్కరిమాట లాడితివి? బోనివ్వు.
నే నందుల కలుగను. జాగుసేయక నా యభీష్టము దీర్చుము.
నీపాలఁబడితి.

రాము—తరుణీ! నీమాటలు నాకర్థమగుట లేదు.

శూర్ప—అర్థమేల కాదు? ఇక నీ ప్రసంగము నిలిపి రక్షింపుము.

రాము—మానినీ! నీకు నే నెన్నిమారులు చెప్పవలయు?

చ॥ కల దొకకాంత నాకు పయిగా నినుఁగూడ గ్రహింతునేని నీ
కలవడనేర దెంతయు సుఖంబు ముదంబిది యెట్టులంటివా
పులగములోన నూపమును • బొందుగఁ చేరి చినట్లు, కాన నేఁ
బలికినరీతి లక్ష్మణు న • వాంబుజలోచను గూడుమా చెలీ!

శూర్ప—సుందరాంగా! రాజవంశసంభూతనగు నన్నొక సేవకునితో
రమింపఁబొమ్మని చెప్పటకు సాటివాడవగు నీకెట్లు నోరాడె?
ఇయ్యది యెందైన ధర్మమా?

రాముడు—సేవకుండెవరు? లక్ష్మణుండు సేవకుడనుకొంటివా యేమి?
(ఆలోచించి) తెలిసినది. సోదరుండు పరిహాసమునకై నీతోనట్లు
వచియింప నయ్యది నమ్మితివి కాబోలు. ఎంతటి వెట్టివానవు!

శూర్ప—మనోరమణా! నీకునందేహమేల? నీసోదరునకు నాపై ప్రేమ
లేనట్లు తోచుచున్నది. నీవే మదియమానసంబున రగిలెడు మధ
నాగ్ని నార్ప దక్షుండవు.

రాముడు—వనితా ! నీవు బొత్తిగ తెలివిమాలిన దానవు. అంగనార
హితుడై యున్న నవయావనాకరుగూడిన సౌఖ్యమో లేక భా
ర్యగల నాబోటివానిం గూడిన సౌఖ్యమో నీవు యోచించు
కొమ్ము.

చం॥ లలన నొకర్తుకన్ మును కఠింగ్రహణం బొసరించెయున్న న
న్నెలమిని నీవు నేడు పరియించిన సౌఖ్యము నున్నగాక నా
కలికికై వైరివోదు వది • గావునః గ్రమ్మరఁ బోయి లక్ష్మణున్
గలసి మనోజకేశికఁ గలఁకాలముఁ దేలుచు సౌఖ్య మందుమా.

(లక్ష్మణునిజూచుచు) ఆహా! ఏమి నీ యదృష్టము! నీ ప్రియుండు
నీకై యెట్లుపరితపించుచున్నాడో చూడుము. జాగేల? సత్వరంబున
నాతనితోఁగలసి నీయభీష్టము దీర్చుకొమ్ము పామ్ము. ఇదేనమయము.

శూర్ప—నాప్రియుండు నాకై పరితపించుచుండెనా? నాభాగ్యము నే
మనికొనియాడవచ్చు? (సత్వరంబున లక్ష్మణుంజేరబోవుచుండ)

సీత—ఆహా ఏమిచిత్రము! నాధుండెంత చమత్కారముచేసె. (అనినవ్వు
చున్నది)

శూర్ప—(వెనుకకుదిరిగిచూచి కోపముతో) ఓసీ పాపీ! నన్నుజూచిన
నీకు నవ్వువచ్చెగా? నీవుండుటంబట్టియే నన్నీతఁడు ప్రేమింపఁ
డయ్యె. తాళుము. నీమద మడగించెద, ఇదిగో నిన్నిప్పుడే
వడియమురాగున నమలి మింగెద. (సీతపై దుముకును.)

రాము—ఆ నిలుపుము నిలుపుము (సీతను శూర్పనఖను చెరియొకచేత
బట్టుకొని లక్ష్మణునితో) తమ్ముడా! చూచితివా దీని సాహసము
ఇక దీనితో నధికప్రసంగము కూడదు. పాప మిది చాలాసేపటి
నుండియు నీకై వేచియున్నది. జాగునేయక తగిన బహుమాన
మిచ్చి పంపివేయుము.

లక్ష్మణ—మీయాన శిరసావహింతు. పడఁతీ! రమ్ము. నీపై నన్న గారికి
గృప జనించుటకే దగురీతి గారవించి పంపెద రమ్ము,

రాము—చెలీచనుము (విడచును)

శూర్ప—(సంతోషమున) మనోరమణా ! నీకునావై నిప్పుడు కరుణజనించినా ! ఇదిగోవచ్చితి, నాయభీష్టము దీర్చివున్నెము గట్టికొమ్ము.
(లక్ష్మణునిజేరి) బాగేల ?

లక్ష్మ—బాగేమియులేదు. సమీపమునకురమ్ము (అని ముందుకులాగి నాసికంబట్టుకొనుచున్నాడు)

శూర్ప—(స్వగతము) ఏమిది ! ఈతడు సురతవిలాసము లేటుగనివాని వలె నున్నాడు. కనకకుంభములబోలు కుచగిరులఁ బట్టుకొనక మెరుగు లీనుచెక్కు టద్దముల వదలి, దేహలత స్ఫుశింపక ఎక్కడనో నాసికపట్టుకొన్నాడు. ఇది యేటిసరసము ? ఒకవేళ నిది దేశాచారమైయుండవచ్చు. నే నేఁసంశయింపవలయు! (ప్రకాశముగ) తడవేల ?

లక్ష్మ—తొందరఁజెందకుము.

తే॥ గీ॥ ఒడలు మత్తెక్కి శూరులముగ్గిబలుల
మేము కనుచుండ మది భయమింతలేక
దుర్మదంబున సీతావధూలలామఁ
బట్టి మింగిగఁగ బోదువా పాపురాల !

(అని ఖడ్గంబున ముక్కును జెవులును గోసి దోశిలిలోఁబెట్టి)
పామ్ము. ఇప్పుడు నీకుండగిన బహుమానమిచ్చితి.

శూర్ప—(పెద్దపెట్టున నేడ్చుచు) ఓరీ! దుష్టుడా! నన్నిట్లు పరిభవించువా! మీయన్నకు జెప్పెదఁజూడుము (అని రాముంజేరి) ఓయీ! చూడుము. నీతమ్ముఁడెట్లోనరించివాడో. వానింజంపి నా పరాభవాన్ని నార్పుము (ఏడ్చును).

రాము—ఓసీ! తమ్ముడా కడుచక్కనివనిజేసినాడు. లేకున్న నొక్క యాడుదానవగు నీకింత మదమా?

చ॥ మనమున శంకలేఁసుకుమారశరీర నిలాతనూజ జ
య్యనఁ గబళింపఁబోయిన మహాదురితాత్మవు కాన నీకు ము
క్కును జెవుల లుగ్గిఖడ్గమునఁ గోయుటయే తగుతిక్కు; చాలు నే
ద్వినఫలమేమి నీపురికిఁ జేరి మెలంగుము సత్ప్రసన్నుడ౯॥

శూర్ప—టరీ కూర్చున్నట్లులా రా! మీరు నన్నీ తీరును బరిభవింతురా!
మాయన్నలకుంజెప్పి మీప్రాణముల దీయింపుకున్న నే దనుజ
యువతింగాను చూడుడు. (అని యేడ్చుచు విష్కరించును.)

సీత—మనోరమణా! మని కీదనుజాంగనవలన నేమియుం జెడుగులు
సంభవింపవుగదా?

రాము—అట్లెన్నటికి దలంపకుము (అత్మణునితో) సోదరా! నీవు కడు
మంచివని జేసితివి. ఏమన మనచే బంధవింపబడినదానవి తప్పక
తన బంధువర్గంబును మనపైకిం బంపు అంత మనకును వారికిని
నమోఘంబగు యుద్ధంబుజరుగు; నిందుచే నెన్ని పగులు సమ
కూరుచున్నవో చూడుము.

సీ॥ ఘనభీకరోగ్రీసంగర విహారంబున

గాలంబు రయమున * గడపుటొకటి

లోకకంటకుల గూర్మిల నిశాటులబట్టి

సమ గాంగణంబున * జగపుటొకటి

దనుజనంఘంబు చచ్చున వార్తవిన్నంత

దేవతలెల్ల మోదిండుటొకటి

భయదరాక్షస కదంబముద్రించి వటంచు

గడుగీర్తి నెల్లెడ * గాంచుటొకటి

తే॥ జీ॥ గరుడ గంధర్వ యక్ష కిన్నర భుజంగ

వరులకెల్ల నిశాటులవలనగలుగు

భయము మానిపి వారి గాపాడుటొకటి

మునిజనంబుల కతిసౌఖ్యమొనవుటొకటి.

(తెరలో గొప్ప కలకలము)

సీత—(వడకుడు రాముంకొగలించుకొని) నాథా! ఎచ్చటి దా మహా
రవము? నా హృదయంబున గడు భీతిగా నున్నది.

రాము—ప్రాణేశ్వరీ! జంకకుము (వెన్నుచరచి, అత్మణునితో)
తమ్ముడా! దానవులు వనపైకి నచ్చుచున్నట్లు తోచెడిని. నే

పోయి యద్దుగాత్ముల మడమడంచి వత్తు. నీవు వర్ణశాలయం
దళివాగ్రతతో నీతం గాపాడుచుండుము.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా ! నే నద్దన జాధములతో సంగరమొనరించి జ
యంబు గైకొనివత్తుగదా !

రాముడు—లక్ష్మణా ! అట్లుకాదు. నేనే పోయివచ్చెద. కడుమెలకు
వగలిగియుండుము. (నీతతో) పాణిశ్శరీ ! నీ కేదురాత్ములవల
న నిపుడు భయముకలిగెనో , వారల గడతేర్చివత్తు. లక్ష్మణుం
డు వర్ణశాలకడ నుండు. భయపడ కుండుము తమ్ముడా ! పో
యివత్తు. (ధనుర్బాణములఁ బూని నిష్క్రమించును)

(యవనిక జారును)

శ్రీమద్భగవతీ కటాక్ష సంపాదిత కించిత్కవితా
జ్ఞాన సమేత, వల్లాది గోపాలకృష్ణ ప్రణీ
తంబైన సీతారామ వియోగ
మునఁ బ్రభామంకము.

బ్రహ్మర్పణము.

శ్రీ నీతారామవియోగము.

ద్వితీయాంకము.

(ఖరుడు దూషణుడు మొదలగు వారితో యుద్ధముఁ జేయుచు
రాముడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

ఖరుడు—అరే చూచెదరేమి ? ఈ దుర్మార్గుని బాదువుడు. వీనిమాం
స మెల్లఁ బఱింపుడు.

దూషణుడు—ఇదిగో, నేనిప్పుడే యీమర్త్యాధముంబట్టి కిరకర నవలీ
మ్రొంగివైచెద (అని రాముని సమీపింపబోవును)

త్రిశిరుడు—ఓరీ, ఉండు ముందుము నా కాకలి యగుచున్నది. వీని
పలలఁబుఁ దిని రుధిరంబుఁ ద్రావి, తుత్పిపాహఁ దీర్చికొందు.

రాముడు—దుర్మదాంధులారా ! ఎంత విన్నను మీప్రగల్భంబులకు
మేరలేకున్నది ననుఁ భక్షించెదరా ! మీకాకలి యంత మిక్కు
టముగ నున్నచోఁ జాలుననువరకు మదీయ శరాహారంబు నొ
సంగెద, భక్షింపుడు.

ఖరుడు—అఁ ఏమిరా ! దుర్మతీ ! నీవా మాకు శరాహార మొసంగువాడ
వు ? త్రిభువనైకవీరుండైన ఖరాసుగుని పరాక్రమ మెఱుంగవా
యేమి ?

చ॥ జలజభవాండు ముగ్ధగతిఁ జయ్యన బాహులంబట్టి మ్రోగ నా
జలధుల నింకఁజేయ నుడువనిదయముల్ వెఱ భూమి రాల్చుగాఁ

గులధరణీధరేంద్రముల • గోరునమీటగఁ జాలినట్టి యీ
యలఘువ్రతాపునిం దెలియ • వా ! ఘనునికా ఖరదానవాగ్రణీకా
రాము—దైత్యాధమా ! ఏటి కీడంబము లాడెదవు ! చేతనైనఁ బోరు
నల్పుము. లేదేని పలాయితండవుకమ్ము.

ఖరుడు—(కోపముతో) మర్త్యాధమా ! ఏమనిరా వేలిలివి ? ఇదిగో
నిన్నీగద కెరగావెంతుఁ జూడుము. (అని రామునిపై కురుకును)

త్రీశిరుడు—(ఖరునిబట్టికొని) తాళుము. నాకు పిపాసచే గొంతెండి
పోవుచున్నది. ఇప్పుడే వీని నీగదచే జీతుకగొట్టకుము. నాకీతని
నెత్తురు ద్రావినగాని దప్పియారదు. (అని రాముంజూచి) ఓరీ
ఇంక నీవిల్లును దీసి యొకచోఁ బెట్టుకొమ్ము. మాదేహములకల్ప
ములగు నీశరము లేమిహానిఁ జేయఁగలవు. అందు నేనసాధ్యుండ
ను. దానవు లందెల్ల మేటిని.

మ॥ ఒరుగంజేయుదు ధారుడీతలముపై • నుత్తుంగశైలంబులకా
కరుగంజేయుదు నాహవంబున విపఁతౌనీకచిత్తంబులకా
విరుగంద్రొక్కుదు గుంభినీతలమువే • విశ్వంబు కంపింప న
న్నెలుఁగంజేతుఁ దిగివస్తకాఖ్యదనుజాం • డీతండటంచె ల్లేడకా

మదీయదంష్ట్రాగ్రంబులచే నీ కుత్తుకఁ గొరికి నెత్తురు ద్రావి తు
ప్రిజెందెద (అని రామునిఁ బట్టుకొనఁబోవును)

దూషణు—(త్రీశిరుం బట్టుకొని) తమ్ముడా ! ఉండుము. నాకెన్ని
దినములనుండియో నరమాంసము లభింపనందున గులియెత్తి
నటులున్నది. వీనిని నాకువదలివేయుము. (రామునితో) బాలకా!
ఇంకెంచేగెదవు ! పులివాతం బడిన లేడిపిల్లవలె నేడు నీవు
నాచేఁ జిక్కితివి. ఎంతబలాధ్యుని కైనను నన్ను గెల్పుటకష్టము,
సిద్ధముగనుండుము. ఇదిగో వచ్చుచున్నాను. (రామునిఁ బట్టు
కొనఁబోవును)

త్రీశర—(దూషణుం బట్టుకొని) ఓరీ ! నీకింత యాసకూడదు. నేనప్పు
టినుండియు నీతనినెత్తురు ద్రావ నెంతో వేడుక పడియుంటిని.

నాయాశ నీరాశఁజేయకుము. కావలయునన్న నేను సత్తురు దా
వినపిమ్మట సీత్ర మాంసము భక్షింపుము.

దూషణ—నరే ! అట్లేకానిమ్మ. ఇరువురము సాతనిపైఁ బడుదము
రమ్ము. (రామునిపైకి దుముకుచున్నారు.)

రాముడు—దనుజాధములారా మీగర్వములణప విదే మహాశరం
బుల విడుచుచున్నాఁడ. శూరులేని వీనిం దప్పించుకొందు. (అని
కొన్ని శరములు రాక్షసులపై రువ్వును.)

దూషణ—ఔరా ! మదాంధా ! ఎంతవనిజేసితివి. తాళము దూష
ణుని పరాక్రమ మీ వెటుంగవు కాఁబోలు.

తే|| గీ|| ధర నొరుగఁజేతు హరుని విఁ దారణమున
బాకశాసను నాజిలో * బరిభవించు
సురలఁజెందుదు సంగరఁజ్ఞోణియందు
దూషణుఁడ నన్నెటుంగవా * దుర్మదాంధ!

అరే దైత్యులారా ! ఇమ్మాచవుం బట్టి చీల్చిచంపి వీని పలలు
బుఁ జవులూర భక్షింపుడు.

(అందరు గలసి యుద్ధము జేయుచు నిష్క్రమింతురు.)

(శూర్యుని ప్రివేశించును.)

శూర్య—(తనలో) ఇప్పుడుగదా నాకు కన్నుల పండువుగా నున్నది.
మాయన్న లీతని నెట్లులైన సాధింపఁగలదు. ఆహా! ఏమీ? మహా
సంగ్రామమున నన్ను బరిభవించిన దురాత్ముండగు లక్ష్మ
ణుండు గూడా నుండిన బాగుండును. కానిమ్ము త్వరపడనేల?
ఒకరివెనుక నొకరిని సాధింతుగాక. యుద్ధ మీ సమయమున
నెట్లున్నదో చూచెద, (కొంచెమునడచి నిలచిచూచుచు) బలే
నాకిప్పుడెంతయో యానందముగ నున్నది. దానవసేనలెల్ల వర్ష
ధారావరఁపరల చాడ్చున ద్దురాత్మునిపై బాణములఁ గురి
పించుచున్నారు— ఆహా ! వీడెంతబలశాలి! యెందరుశరములు
రువ్విసను నన్నెఱిం దప్పించుకొనుచుఁ దన శరంబులచే దైత్యుల

నుగ్గొనరించుచున్నాడు ఇప్పుడేమగునో చూడవలయు. (కొంచెముచూచి) అయ్యో ! అయ్యో ! ఇంకేమున్నది ! దైత్యులు చచ్చిపోవుచున్నారు ఓరీ దుష్టుడా ! నీ చేతులు కాలిపోను, ఎంత యన్యాయము. జేసితివిరా? తాభము, తాభము మాయన్నలమాత్రము బ్రతికింపుము. నీకు పున్నెము వచ్చును. హా! హా! కార్యము మించిపోయినది దైవహా! ఇప్పుడేమి చేయుదు (అని యిందుక విచారించి) కానిమ్మ, ఇద్దురాత్ము నెట్టులైన సాధింతుగాని యూరకవిడుతునా ? ఇప్పుడే రావణుని కడకేగి యుగ్మసంగతికంటె గొన్నిగల్పించి చెప్పి, కోపము వచ్చునట్లొనరించి నీనిం జంపింతుగాక (పండ్లుకొరకుచు నిష్క్రమించును.)

(తెరలేవ యుద్ధభూమి రక్తమయమై భీకరముగా గాన్పించును)

రాము—(ప్రవేశించి ! ఆరే ! రణాంగణ మిప్పుడెంత భయవృదముగా నున్నది. అవిగో గ్రద్దలు మాంసఖండముల నోటగరచుకొని పాడుచున్నవి ఈ వాడు విహంగములకెంతయు నానందము కలిగియుండును. ఆహా! ఏమి విచిత్రము.

సీ॥ ఘనతరంగముల నిఃస్వనములిచ్చుచు బాదు
రక్తంబై విమల జలంబుగాక
పటు శౌర్యయుత మహా • బాహుకండంబులే
భయద పన్నగ కదంబంబుగాగ
లసితపాండుర చామర వాతములె కన
ద్వార డిండిగనంతతులుగాగ
బహుళవిస్తృత శిరోరుహ సంచయంబులె
కమనీయ శైవాల • గణముగాగ

తే॥ గీ॥ ఘనతరాస్థులె పులిన సంఘములుగాగ
గనులఁజూడంగ నతిభయంకరము నగుచు
దనరుచున్నది సంగరాంగణములో హి
తాంబువూరిత శోణనందంబు పగిది॥

ఇప్పటికి కాత్రీవులు సంపూర్ణముగా నిశ్చతులైరి. నన్నొక నిమిష మెడబాసియు నెఱుంగని ధరాతమాజ! పర్ణశాలకడ నెట్లున్నదో సత్య రంబున బోవలయు. ఇంకను నెందైన రాక్షసులు తలసూపిరేని వధింతుగాక.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

(రంగము: రావణుని గృహము)

(రావణుడు, శూర్పనఖ ప్రవేశింతురు)

శూర్పనఖ! ఎంతపరాభవ మెంతపరాభవము! త్రిజగన్నుతుండైన దశకంఠుని చెలియలికి నేడెంత మహాపద కలిగినది!

రావణుని! ఇది యేటి మూర్ఖము? నీకింతటిపరాభవము కలుగఁ జేసిన యాపాపిం దెలుపుమన్న నేలతెలుపవు? వాని నిప్పుడే నాయాభిద్యముచే నింతింత ముక్కలుగా గోసి గ్రద్దల కావార ముగఁ జేయకుందునా?

చ॥ ఘనబలుడైన యట్టి దశకంఠుని సోదరివైన నిన్ను దా మనమున శంకలేక యవమానితఁజేసిన యా దురాత్ము నా చెనటి నెఱుంగఁబట్టుము శశిధవుడో గిరిజాధినాథుడో ధనదుడో కాక యింకెఁడో ధారుణిఁ గూల్చెద నద్దుంగతు॥ మదీయ బలశౌర్యంబు లీనెఱుంగని దానవుగావు. నా హృదయం బున నిప్పుడు చిచ్చు ముట్టించి నట్లున్నది. రయంబున దెల్పు మా ! ఆ పాపియెవఁడు వాని రుధిరపానంబుగాని యీ చిచ్చు చల్లారనేరదు.

శూర్పనఖ! ఏమనితెల్పుదు? త్రిజగద్విభ్రాతమైన దానవ పంశం బునఁ బుట్టి నేటికొక హీనుండగు మానవునిచే పరాభవ—

రావణుని! (అడ్డమువచ్చి కోపముతో) ఆ, ఆ, మానవుండె యింతటి కార్యమునకు సాహసించెగా? ఔర! దుస్మృతి! ఎవడురా నీవు? రావణుని కోపవహ్నాల కాహతికాదలంచితిని కాబోలు. కూర్పరాధమా! మానవుండవగు నీవెక్కడ రావణునిచెలియ లగు నీమె యెక్కడ? మట్టు మర్యాద లెఱుంగక కండకావరం

బున నింతటి దుష్కార్య మొనరింతువా ? తల్పలం బనుభవించ
జేసెద నుండుము. సోదరి ! అద్ధరాత్ముం డెందు వనించు
చున్నవాడు.

శూర్ప—ప్రస్తుతమున పంచవటంబునందు.

రావణు—(అగ్రహమున లేచి) అరే, మర్యాదమా ! నీవిప్పు డెందు
జనగలవు? స్వర్గమర్త్యపాతాళాది లోకంబుల నెందు డాగినను
నిన్నీ రావణుండు విడువడు. నీ విప్పుడు మృత్యువు నోటబడిన
వాడవైతివి. ఇదే వచ్చుచున్నాడ (అని నడుచుచున్నాడు).

శూర్ప—(అడ్డమువచ్చి నిల్చి) అన్నా ! శాంతింపుము. మరికొంచెము
చెప్పవలయు. అద్ధరాత్ముని గెల్వ నెట్టివాడైన జాలనట్లు
తోచెడిని. త్వరపడకుము. అత డసాధ్యుడు.

రావణు—(కోపమున) సోదరి! తెలిసి తెలిసి యెట్లు మాట్లాడితివి.

మ॥ బలశౌర్యోన్నతి సిందుగనిం దరిమి సంతప్త ద్వీప విశ్వంభరా
వలయుం బందునఁ గీర్తిగన్న నను గెల్వకోరాదు ఫాలాక్షునం
తలనత్తేజుని కైన నట్టియెడ నెందైనకా మనుష్యుండు న
గ్నేలువక నేర్చునె ! నాకసాధ్యులil నెందే నుందురే? సోదరి!

ఇక నారాక కడ్డము రాకుము. శాత్రుపనికరికంత ప్రదేశరుధిరథారాదుణ
భయంకరంబైన మదీయకరవాలంబున నద్ధరాత్ముని నరకి వాని
రక్తముఁ బానము చేసి మాంసము భుజించువరకు నాకు నిద్దుర
పట్టనేరదు. ఇదే, మదీయ ప్రతిజ్ఞ నాకర్ణింపుము పాకశాసన
పావకపరేతరాట్పును. ఖి లడ్డమైవచ్చి పోరిన పోరుదురుగాక!

మ॥ చటులాభీల దవానలంబు వృషదశ్యపేరితంబౌచు, ది
క్తటముల్ వెల్ల మహావీధులుల వేగంగాల్పు చందాన నే
బటుదోశ్యక్తివెలుంగ మద్భయద కో పాటోప ఘోరాగ్నులక
తుటిలో నవ్వునుజాధమాధముని గాంబూక లోకముల్ దెగ్గిలక.
నాకడ్డము లేము (అని సర్వరంజన నడచుచున్నాడు)

శూర్ప—(పట్టుకొని) అన్నా! నిల్వము. మరికొంచెము చెప్పవలయు
(యోజించి) ఓహో! మరచితి. నీకుం జెప్పదగిన యంశమే
యిది. కొంచెము కూర్చుండువేని వచింతు.

రావ—అంతముఖ్యాంశమా? ఏదీ, చెప్పుము.

శూర్ప—ఏమని వచింపగలను. నేజెప్పిన వానిపేరు రాముడు. ఆతని
తమ్మునిపేరు (పండ్లు పటపటకొరికి) లక్ష్మణుండు. తండ్రిపను
వున నరణ్యములం దిరుగ వచ్చిరి. రాముండనువాని కొకభార్య
కలదు. ఆహా! దానిం దలచిన మది నొకవికారము కలుగుచు
న్నది. అబ్బా! ఏమాసౌందర్యము! ఏమాలావ్యము?

రావ—అంతటి రూపవతియా?

శూర్ప—రూపవతియేమిటి! దాని మందగమనంబును, జిరునవ్వు, మేని
సొగసు, కనులయందము, మొగముచందము, చెక్కిల్లతళుకు,
చూపులబెళుకు, వేయేల దాని సకలావయవసౌష్ఠ్యవంబున నెంద్రె
నను వంకలేడు. తేగినయన్నమునకుం దిగినకూర దొరకడనునట్లు
వురుషుండు నూత్రము దానికిం దగిన వాడుకాడు. పాపమది
యేమిచేయగలదు?

రావ—ఎన్నటికైన నాకది లభించునా?

శూర్ప—ఆహా! ఇంకేమికావలయు? నీ కది లభించునేని రాజ్యంబులు
ను, వాహినీలును, మణిమయాభరణంబులును వేయేల, సకల
సంపదలును, తుదకు దేవేంద్రుని భోగము గూడ సంతసుఖములు
కానేరవు. దానిం దెచ్చి నీకీయవలెనని నే నెంతయోప్రియత్నముఁ
జేసితిగాని తుదకు నాకే పరాభవమైనది. నీవా తరుణికిం దగినవాఁ
డవు. నీకది తగినయునతి. నీవుదానిఁ జేపట్టితివేని పసిడికిఁ దాని య
బ్బినట్లుండును. పలువిధంబుల నాలోచించి ఎట్లులైన దానింగొని
వచ్చు నుపాయ మాలోచింపుము. యుద్ధమున మాత్ర మేతని
గెల్పుట కష్టమని తోచుచున్నది. వనఖరదూషణాదులఁ గూడ
నడ్డురాత్ముండు వధించినాడు.

రావ—ఆ ఏమీ ! ఎంతవని చేసినాడు కానిమ్ము. ప్రస్తుత మా మదవతి
పై నామనమేగుచున్నది. ఎట్టులైన దానిం దేకున్న నిలువ జాలను.

శూర్ప—ముఖ్యముగా నీక త్తరుణియుండవలసినదే (నిష్క్రమించును).

రావ—ఆహా ! శూర్పనఖ నాటిన వాగ్విజమున మోహంకురము హృ
దయక్షేత్రమున నుద్భవించినది. నే నిప్పుడేమి చేయవలయు ? నా
కు మనోవైకల్యముగూడ గలిగినది. బౌరా; మదనుండెంత యసా
ధ్యుండు ! ఏమి, వానిబలము ! దేవేంద్రుని వజ్రాయుధంబున
క్షై న నౌవ్యని మదీయదేహంబు నీతఁడు పూబాణములచే నల
యించెగదా ! మన్మథుఁ డెంతవాఁడు !

సీ॥ సన్యాసులమటంచు • జడలుపెక్కులుబెంచి

నీల్లువారల నిష్ఠ • నీటగలిపి

విజలేంద్రియులమని • విట్టిచీగెడువారి

గర్వమంతయును భంగంబొనర్చి

ఘనులమటంచు కానన సీమల వసించు

మానుల ధైర్యంబు • మంటబెట్టి

కాంతాజనంబులఁ • గమలఁ జూడమటంచు

పల్కువారలదీక్ష • బాడునేసి

తే॥ గీ॥ ఇడుఖండశరాసన • మెక్కువెట్టి

కుసుమబాణవరంపర • గూర్చి భూరి

బలముచే ద్విజగంబుల • గెలచినట్టి

యనమశరుబారిఁ బడని సాహసుఁ డెవండు ?

చ॥ అమరులపాలిమృత్యువు, ధానాధిపుగెల్పిన మేటి భూరిశౌ

ర్యము దిశలక వెలుంగ రజఃతాచలమెత్తిన సాహసుండు వి

క్రమజితవాసపుం డరి కులంతకుండి దశవక్త్రుఁడద్దిరే

నుమశరుగెల్వ లేడుగదాచోద్యముచోద్యముచోద్యమెంతయునొ

కానిమ్ము. ఆమదనుని ప్రతాపముమాత్ర మెంతవరకుసాగును?

నాస్త్రియురాని నాకు లభించువరకు నిప్పుడు నేనేమిచేయుదు ?

మదనబాణానల పరాజతుండనైయున్న నా కమ్మదవతిందెప్పు

నీ తారామని యోగము

సామర్థ్యమెట్లు కలుగు? (యోచించి) మంచియుపాయముతో చినది.
ఇప్పుడే మారీదునికడ కేగి యాలోచించి, వానిసహాయమున నీ
కార్యము నిగ్గిందుకొందునుగాక.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాడు)

(రంగము: మారీదుని గృహము)

(ప్ర)వేశము:—మారీదునితో రావణుడు)

రావ—టయీ! నే నిప్పుడొక కార్యార్థినై యుండి నీవలన గొంత సహాయముగోర నేతెంచి యున్నాడిను. ఎట్టివానికైన నొకప్పుడు గొడుగు వరొకప్పుడైన నొరుల సహాయము తప్పక కావలసి యుండునుగదా. ఎప్పుడేని సహాయముచేసిన నీకు ప్రత్యుపకారము నే నవశ్యము చేయగలను. ఏమందువు?

మారీ—రాజా! నీవు ప్రత్యుపకారము చేయవలయునా! ఉత్తము దెప్పుదును బ్రత్యుపకార మపేక్షించి యెరులకు సాయమొనర్పడు. నా యోషనకొలది మీకు సాయమొనరించెద. కార్యమెఱింగింపుడు.

రావ—నినుఁదోలిన స్వార్థత్యాగుల కిదియొక గొప్పపనికాదు.

తే|| గీ|| నుఖము గష్టము నొకటిగా * జూచుకొనుచు
నిరతముఁ బరోపకార తత్పరతగలిగి
కార్యసాధన మొనరించు * ధైర్యశాలు
రైనవారికి భువి నసాధ్యంబుగలదె?

మారీ—అట్లని ప్రతికార్యమును యుక్తాయుక్తజ్ఞానములేక త్వరపడి చేసినచో నొకప్పుడట్లాన ననేక కష్టములు వాటిల్లుట గూడ గలదు.

రావ—కష్టము లేప్పుడో కలుగునని మొదటనే కార్యసాధనమునకు బ్రయత్నింపకుండుట వీరపురుష ధర్మమా? నీటిలో దిగుకున్న లోతు తెలియుటెట్లు? ఒకకార్య మారంభించునపుడుగదా దానివలన గలుగు కష్టసుఖములను లాభనష్టములను దెలిసి కొనఁ గలుగుట.

మారీ—అనాలోచితముగా నొక కార్య మారంభించి యది తుద ముట్టకమున్నే నదుమగల్లు కష్టములకుఁబాలై పశ్చాత్తాప మొందుటకంటె ప్రధమమున నయ్యది సాధ్యమా లేక యసా ధ్యమా యని యోచించి పిమ్మట కార్యారంభ మొనరించుటే మజ్జానులకుం దగిన యని. ఇంతకు దామే తెంచిన కార్యమెరిగిం పరైతిరి.

రావ—తెలివెద వినుము. ఒక దినమున మదీయప్రొవరి యగు శూర్య నఖ పంచవటీప్రాంతమునకేగ నొక మర్త్యాధముం డామె నా సాకర్ణములఁగోసి పరిభవించె. అద్దురాత్మునెట్లులైన సాధింప వలయు. మరియు నతని కొకభార్య కలదని నాచెలియలు వచించె. దాని సుందరాకారమును సూర్పి యామె వచించిన దెఱతయు నే జెప్పజాల. ఇంతయేల? దేవకాంతలకైన నంతటి ప్రాయ గము లేదట. ఓయీ! ఇంకేమని వచింపఁగలవాడను.

ఉ॥ ఆరుచిరాలకణ వినినదాదిగఁ బంచశీలీముఖుండు దు
ర్వార బలాధ్యుడై సునుశంరంబుల నన్నలయింపసాగ నే
తీరున నాకు నమ్మదవతిక సమకూర్చెదొ నాదు ప్రాణ మే
తీరున నిల్పెదో? భవదాధీనుడనైతి, నికేమివల్కుదుక.

ఎట్టులైన నాతని నెదిరించి యా సుందరాంగిం దేవలయు.

మారీ—రాజా! పరాంగనల గోరుటయే గొప్పతప్పు. అందక్కాంత గుణములెట్టివో, ఆయమ యెవరో, తెలియనిదే యిట్లు త్వర పడిన లాభములేదు. మోహనల దందవ్యామానుండనై యుం టచే నీకీవాక్యములు రుచింపకుండ వచ్చును. కాని నీ వన్నను జాడెవ్వడో విచారించితివా?

రావ—ఆ విచారించితిని. ఆతండాక తుత్రియవంశ సంభూతుడు.
తండ్రిపనులైన భార్యతో నరణ్యముల కేతెంచెనట.

మారీ—ఆతని నివాసమేమో తెలియునా ?

రావ—అయోధ్య.

మారీ—ఆతని నామమరసితిరా ?

రావ—రాముడట

మారీ—అబ్బా ! ఎంతకార్యము తలపెట్టినాడవు? అమ్మహామహాని
మానవమాతృనిగా దలంచితివి కాబోలు. భాస్కర కుల సుధా
న్యస రాకాహిమకరుండై దుష్టజన శిక్షార్థ మిల నవతరించిన
తీర్థవనాథారుండగు ఆ రాముడు నారాయణుండు సుమా ?

రావ—(నవ్వి) ఓయీ నీ వింతటిధైర్యశాలివని నే నెప్పుడు దలచలేదు.
గవ్వకుండగూడ గొరగాని మానవాధము బట్టుకైపడి నిట్లు పొగ
డెవవేల ? పొగడుటయందైన, మితితప్పి, రాయిగుడ్డి నారాయ
ణుడని పల్కెదవేల ? ఇంత విపరీతమెందుండును ? విష్ణుదేవుం
డు మనుజుడయ్యెనన్న నే బుద్ధిహీనుండు నమ్మనో కాని, నేన
వృజాల. నీకట్టిపిచ్చినమ్మక మెట్లు కలిగెనో, లేక నను బరీక్షింప
నిట్లాడెదవో తెలియదు.

మారీ—ఎంతచెప్పినను సీమార్థత్వము విడువకున్నావు. పైకిట్లందువే కా
ని నీకుమాత్ర మతనిపరాకృమము తెలియదా ! ఇక నీనీకోరిక
నీ మదినుండి తొలంగించుటమేలు.

రావ—(కించిత్కోపమున) ఓయీ ! పిరికిపందా !

ఉ॥ కుక్కలందోలు చాడ్పున నశకుంతితక్షి బురందరాదులకా
గ్రీక్కున బారద్రోలి త్రిజంగన్నతుండై వెలుగొందు రావణుం
డెక్కడ మన్నఖాచలము నేనియ బోలని నీచమానవుం
డెక్కడ చాలు జాలు నిక • నిల్పుము నీదువృథాప్రసంగముల్
ఎవరేని నీమాటలువిన్న నవ్వుదురు.

మారీ—నీవు నామాట లబధమని తలంచితవేమో ! అట్లెంచకుము. రాముఁ డాది నారాయణుఁడు. ఆతనిభార్య లోకమాత. ఇందెంత మాత్రము సందేహింపఁబనిలేదు. ఆతని పరాక్రమము నీవు పూర్తిగ నెఱుంగవు. బ్రహ్మాదులకైన నమ్మహామహుఁ డసాధ్యుఁడు, వర్ణనాతీతుఁడు. అవాఙ్మానన గోచరుఁడు. ఐనను నాశక్తికొలఁది యాతనిం జెప్పెద నాలకింపుము. ఎవ్వనికీర్తి దిగంతములవరకు వ్యాపించియుండునో, ఏ నచ్చిదానంద మూర్తిం దలంచిన నఖిల పాపంబు లడంగునో, యట్టి జనార్దనునిగా నతని నెఱుంగుము. మరియు,

నీ॥ భండనాంగణ మపహాద్ధం డచండ కృపాణ
ఖండితోగ్రాతి • మండలుండు

అమరేంద్రవినుత యోగ్య సరోజహితవంశ
కలశపాథోధి రా•కావిధుండు

సుందరమందార • కుండచందన సుధా
సింధుసన్నిభ యశో•బంధురుండు

రాజేంద్రమకుట విభ్రాజితానేక ర
త్నప్రభాలసిత పాదద్యయుండు

తే॥ గీ॥ సుగుణశోభితుఁ డమల తేజోయుతుండు
నలఘుమతి భూరిసారదయాపయోధి
నీచ దానవదళన కఠాచణుండు
ఘనచరితుఁడు రాముఁ డో • దనుజవాధ !

రావ—అమ్మానవాధముని వర్ణన పూర్తియైనదా ? ఇంకను గౌరవ యున్నదా ? ఆహా ! నిన్ను నేను ప్రథమమున నెంత ధీరుఁడవని యెంచితి నో యిప్పుడంత పిరికిని యెఱింగితి. నీవొక్కండవు జన్మించుటవలన దానవవంశమంతయుఁ బాడై పోయినది. ఎక్కడనో మానవునిఁ జెప్పెదవుగాని నిర్దరులగెల్చి దిగీశ్వరులజయించి బ్రహ్మచే వరములంది రజతాచలంబెత్తిన సాహసుండ నగు నాముందు వాఁడేమిటఁ జాలును ?

మారీ—రావణా! ఆతనిచరిత్ర మిందుకెప్పెన. సావధానుండవై అల
కింపుము.

జ|| అమరులగల్చినక నమితి • నవ్వుదిగీశులఁ బారదోలినక
కమలజాచే ఘంబు లధికంబుగఁగొన్నను గొండనెత్తినక
విమలయశోవిరాజి రఘువీరున కద్దియెయెందునుక శతాం
శమునకునైన నీవతని • సత్యమహత్వములెన్న శక్యమే ?

రావ—చాలునదియుఁ జాలనిదియు, నిప్పుడుకాదు తెలియుట. నమ
రాంగణంబునఁ బరాక్రమంబు గనుపరచినవేళ నెవరెక్కువో
యెవరు తక్కువో తెలియు; నూరక డంబములేల వల్కెదవు ?

మారీ—నీవు నానహాయముఁ గోరివచ్చితివి కావున, నొకమాట
చెప్పెద వినుము. నీమదింగల దుగ్బద్ధి నడచుకొని రాముని
యెడ భక్తిగలిగియున్న మేలగు. ఇదియే నా సహాయము. నీవు న
బాంధవముగ చాశనముకాకుండ హితోపదేశముఁజేసినాడను.
నమ్మితివా, బాగుపడుదువు. లేదా చెడిపోదువు.

రావ—ఛీ ? దుష్టుడా! నీ దురూపదేశము లింక గట్టిపెట్టుము. సీతను
దేకుండ నుండువలెనని నీచెన్ని చెప్పినను వినువాడనుగాను.

మారీ—దనుజేంద్రా !

చ|| జడియక ముద్దుకై ఘనభుజంగముతో జరలాటలాడగా
గడగిరభాతి నిప్పు లొడిగట్టఁ దలంచిన యట్లు వహ్నిలోఁ
బడ మది నెంచుచందమున • బ్రాణభయం బినుమంశ లేక యా
పడలిని రాముపత్ని నతిపావని నిట్లు హరింపగోరుదే?

నీవిందుకుఁ దగినఫలము ననుభవించక తప్పదు. తెలివిమాలిన వఁ
జేయకుము. చక్కగా యోచించుకొనుము. త్వరపడి డ
ష్కార్యమునకు సాహసించువేని పిమ్మట త్రిరామ శరానలఁ
బున శలభంబు లట్లు దానవసేనలు మడియువేళ నమితంబగు
పశ్చాత్తాప మండవలసివచ్చు. నావాక్యము లమృతోపమానము
లునుమీ ! తిరస్కరింతువేని మేలు చేకూరుట దుస్సాధ్యము
నీకింకను నాతనిగురించి చెప్పెద వినుము.

రావ—ఇక నీ పంచాంగము గట్టిపెట్టుము. తమ్ముడు వెడలగొట్టి ననాథవోలే నడవులకు భార్యతో నేతెంచినవానిశూరత్వము వేరే చెప్పవలయునా ?

మారీ—అట్లాతని తిరస్కరింపకుము. ఒకవేళ కాశ్యాద్ధియైవచ్చియుండునుగాని తమ్మునిగెల్చి నగరమున నుండఁజాలు నుపాయము తోచక కాదు

మ|| కడుబాల్యంబున దాటకం దునిమె లోకంబెల్ల మోదించ గీటడచెక్ దైత్యుల నెందరెందరినో దేవానీకముల్ మెచ్చ నేర్పడరెక్ ధూర్జటికాక్రుకంబు నవలీలల దుగించె బృందారకుల్ పడకుం జెందగ నట్టిగ ముని జయింపఁ శక్యమే యేకిక్ ?

ఇతియకాదు మరియొకటి వినుము మునిజనముల పెళామములెల్ల నాశము జేయుదు, యజ్ఞకుండముల బురిపాదులఁ బడివైచుదు గోలసేయు దానవులబారి కోర్వలేక ముసులువేడిన మీఁక శరాసనపాణిఁజేయి రావచంద్రుఁడే మదీయజనని యగు తాటక నొక్కకోలుచే వధించె నుబాహు నేకబాణమున దుగించె నావైని నొకశరము ప్రయోగించెగాని నీకన్నదుహితో పదేశము జేయుట కే కఁబోలు నామహాత్ముని బాణము పాణి మిలదీని క నన్నీ పాత్రమునఁ బడివైచె అట్టిబలశాలి యగు రాము నెంతని వనము పొగడఁజాలుదుము. కమలభవుండైక శక్తుఁడన్నఁ జెత్రిముకాదు.

రావ—(కోపముతో) ఇక నాకిన్నిమాటలు పనికిరావు. నేనిదే బయలుదేరుదున్నాను నీవును బయలుదేరుము ఇదే నా ప్రతిజ్ఞ. సిగంతర శంకరాధర పరాయణుండనేని కమలనంభవదత్త వరబలాన్వితుండ నేని యఖండతేజో విరాజియగు పులస్త్యునకుం దనయుండనేని,

ఉ|| భారుణి కుగ్రింగినక భువిని • దారలురాలిన వహ్నిలారిపక
నిరభు లింగినక దినముఁజేయులు శ్రాద్ధిక నస్తమింపినక

భోరున రాముడడ్డమయి • పోరిన సీతనుదెత్తుగాని నే
నూరకరాను ముజ్జగము • లొక్కటియై యనిసేయవచ్చినకా.

మారీ—(కోపమున తనలో) ఓరీ దుర్మదాంధ ! కండకావరపు కూత
లేలపేరెదవు. జయించుటకు మునిచేశాముదిని మేనెల్లకన్ను
లైన దేవేంద్రుడనుకొంటివా ? (ప్రకాశముగ) దానవసంఘాత
మదోత్కటసమూహ భీకరహర్యక్షసమానుండగు రాముడు
నుమీ ! జాగ్రత ! ఆతని శిల్ప నీయబ్బకునుదరముకాదు. నీవం
టిరావణులు కోట్లువచ్చినను అవ్వహాత్ముడు దోమలపగిది
నలిపివేయగలడు. వేయెల ? ఇదేమదీయ వాక్యంబులారించుము.
నీవాసాధ్యుడెత్తుచేసి.

ఉ॥ ధారుణికృంగినకా బుడమి • దారలురాలిన వహ్నిలారినకా
నీరధులింకినకా దినమణిందులు దక్షిణమందు దోచినకా
భోరునశంభుడడ్డమయి • పోరిన త్రివిధమురాముఁడాజిల్లో
ఘోరశరాసలార్చి నినుఁ • గూల్చకమానఁడు దానవేశ్వరా !

ఈమాటలు ముమ్మాటికి నిజమునిజము సత్యము సత్యము

రావ—(ఆగ్రహముతో) దుర్మతీ ! ఇదే కడతేరితివి (అని తన ఖడ్గముపైకె
త్తి మారీకుని నరుకబోవును)

మారీ—(ఖడ్గముబట్టుకొని) తాళుము తాళుము. నీవెంటవచ్చెద
(నవ్వి) వెట్టిరాజా ! నీవింతత్వరపడియెదవేల ? నీహృదయమెట్టి
దో తెలియ నిట్టిప్రసంగ మొనరించితి. నీవు కనుగొనఁజాలవై
తివి. ఒక మనుజుఁడెందైన విష్ణుదేవుడగునా ?

రావ—(మారీకుని వీవుచరచి) బలే ! మారీచా ! నాహృదయము
నింతకలతబెట్టిన సమర్థుడవగు నీవెంతకార్యమైన సాధింపగలవు.
నీతందెచ్చుట కింక బయలుదేరుదమా !

మారీ—ఇదియేమింక సమయము. ఆలస్యమేటికిచేయవలెను సత్వరంబు
న నీతందెచ్చిన సౌఖ్యము లనుభవింపగలవు. పాపము నీమద
నాగ్నియు నడుగఁగలదు. అప్పటినుండియు నిన్ను వ్యర్థప్రసంగ
ములచే నలంకరించుచు క్షమించుము.

ద్వితీయాంకము

66

రావ—మారీచా ! ఆగ్రహవడి, నిన్ను నరకవచ్చినందులకు నీచే నన్ను
క్షమింపవలయు.

మారీ—ఇటురమ్ము (అని రావణునిచెవిలో నేదియోచెప్పును).

రావ—(సంతోషమున మారీచుం గొంగలించుకొని) బలే మారీచ ! ఇట్టి
యుపాయశాలివగు నీవుతలంచిన నొకటి యసాధ్యమగునది కల
దా? నీవు గట్టిగా పట్టువట్టిన.

తే॥ గీ॥ అబ్జభవునైన గానల • కంపఁగలవు
దేవపతి నైన భిక్ష మె•త్తింపఁగలవు
చెలఁగి ముల్లోకములు బూది • జేయఁగలవు.
అనఘ! నీచేతఁగాని కాఁర్యంబుగలదె ?

అట్టి సీవాకమానవుని మాయజేసి యొకశ్రీని వశ్యపరచు
కొనుట కష్టమా?

మారీ—కొన్నిసంగతులు మాటలాడవలయు. అయ్యవి మార్గమున
బోధించెద లెమ్ము. ప్రయాణమగుదము.

(నిష్క్రమింతురు)

(యపనిక జారును)

అమృత్యుగవతీ కటాక్ష సంపాదిత కించిత్కవితా
జ్ఞాన నమేత, మల్లాది గోపాలకృష్ణ ప్రణీ
తంచైన సీతారామ వియోగ
మున ద్వితీయాంకము

బ్రహ్మర్పణము.

శ్రీ
సీతారామవియోగము.

తృతీయాంకము.

(రంగము:—పండకారణ్యుని పర్వశాల)

(౩ ముఱ్ఱులు సీతా నమేత్తులై ప్రవేశింతురు)

లక్ష్మ—అగ్గిజా! శాత్రుః సమూహంబును రణాంగణంబున నురు
 మాడినతెరం గించుక వివరగోచెద

సీత—బౌనాను నేను నదియే మడుగుదోలె యుంటిని. పాణేశ్వరా!
 సమరంబున మీమెటనిలిచి వీక్షించుట అటస్థిపకున్నను దను
 జాల నిర్జించిన భంగిఁ చెలిపి మమ్మాచందవరువు డు

రామ—అబ్బా! సంగ్రామంగంబునం గల యాచిత్రంబుజూచి
 తీరవలయునే గాని చెప్పనలవికాదు నే నెప్పుడు నింత ఘోర
 యుద్ధము గలిపి యెఱుంగ తెమ్ముడా! గనుజాలసేనలు కాటుక
 కొండలో, చీకటిమ్రాకలో యనునట్లు వచ్చిపిదప నేనును
 ధైర్యమువహించి, శత్రుసేనాభిను ఖుడనై నిలిచితిని. అప్పు
 డమ్మనజాశనులు ప్రళయకాలోద్ధండ దండధర భీకరాకారులై
 దిగంతములసిండ్ల బర్జనా రావమును మించు మహారథముల
 తో నిఖిలశస్త్రాస్త్రధారులై కవిసి కాలదండ ప్రచండంబులగు
 గదాదండములచేతను నమోఘంబులగు శరకాఘంబుల చేతను
 నను నొప్పింపసాగిరి.

లక్ష—అబ్బ! అంగదు కడులు కవిసేనప్పు డొకడు సాహసించి నిలు
వగలఁడా? మినుబోటి శూరాగ్రణి యెందుకు లేడు తరు
వాత నేమైనది?

రాము—అంతనేనును బాణాసమెక్కు వెట్టి రోషకషాయితాత్ముండనై
రాక్షసులపై ననేకదిశ్యశగముల నిగిడించి పుష్కరములు ప్రి
యోగించితి అప్పుడుగల విచిత్రముజూచినగానితీరదు ఆహా!
అదియే వీక్షింపఁదగిన సమయము. పెక్కు తునియ్యలై నేలఁగూలిన
రథంబులును, దుండంబులు దునిసియుంగంబులు ప్రచ్ఛియు గుం
భంబులు పగిలియు, గులిశవాతగిరి సంఘాతముంబోలి పడియున్న
కరినఁఘాతములును దెగిపడియు బద్ధుకొనుకుడు నార్పు వికట
దంష్ట్రలతోడి తలలును, చంగుచంగుర నెగురు కబంధములును,
జూడుటకెంతయు రాద్రీముగను భయంకరమగు నాశ్చర్య
ముగన దోచె వరియు నాసమయమున,

సీ॥ అదె చచ్చుచున్న వాఁ * డడ్డు తొన్నిబట్టి
ధరఁ గొల్పుడనుచు బి * ట్టరచువారు
కదనరంగమునందు * బెడరినవాఁడీద్రీ
ఖురపుటాహలి నేలఁ * గూల వారు
తమయా బిడ్డలఁ * దలచి శోకింపుచు
శస్త్రానలాద్ధులఁ * జచ్చువారు
బ్రతికియున్న శుభంబు * బడయవచ్చు నటంచు
భయమున వెన్నిచ్చి * పారువారు

తే॥ గీ॥ అంతఁ డె నుమి వీడఁచు * నబ్బురమున
సంతతంబుగ నన్ను నంగిండు వారు
కరచరణహీనులై భూమి * బొరలువారు
గలిగి సంగ్రామరంగంబు * వెలెగె నహహ!

అట్లు కొంతతడవు ఘోరంబుగా బోరి, తుదకు దుష్టులగు
నద్దనజలనెల్ల వధించితి దానవపథానంతరంబున యుద్ధభూమి
మిగుల భయంకరమై యొప్పె. అప్పుడు ప్రవాహములై పారు
రుధిరంబునై దేలు మాంస ఖండంబుల మెక్కుచు తనివెడిర

దద్రీక్తపానముసేయుచు నేవ్వచ్చగా విహరించు భగవంతుని సమాహంబు లెక్కకు మిక్కిలియై యుండె. ఆహా ! దానినెంత నివర్తింపఁగలను ?

సీత—నాథా! సంగరశ్రమచే నింకను మీరు బడలియున్నట్లున్న వారు కొంచెము విశ్రమింపరాదా !

రాము—బడలికయే? నాకింకను గొందఱు రాక్షసులతోఁ గయ్యము సేయవలయునని కుతూహలము జనించుచున్నది.

లక్ష్మ—దుష్టశిక్షణమునందు శూరులగువా రొకప్పుడును నృష్టిఁ జెందరుగదా ?

సీత—(తత్తగమునఁ బొంచి పొంచి చూచుచు) ఆహా ! అదియేమో కనుంగొనుఁడు. కనులు మిరిమిట్లుగొల్పుచు ప్రకాశించుచున్నది. (ఇంచుక పరికించి) అబ్బా ! ఏమి దీనియందము ! ఏమి యా నిగనిగలు ! ఏ మా సుందరము !

తే॥ శీ॥ కాంచనము పైన రత్నంబు • లంచితముగఁ
జెక్కినవితాన నిగనిగల్ • పిక్కటిల్ల
మెరుపుఁడిగెయ్యె యన నదే • తిరుగుచున్న
దొకమనోహరమైన వృ • గోస్తమంబు !

రాము—(ఆత్రీమన) ఏది ఏదీ ! ఎటువోయిన దామృగము ? (అని దిక్కులు పరికించుచున్నాఁడు)

సీత—నాథా ! ఇటు ఇటు ! ఆహా ! ఏమి దీనియందము ! ఇట్టి యపూర్వవిలాస శోభితగుగు వృగమెచ్చటిదైయుండు? ఔరా ! ఏమి యాసుందరము. మనోహరా ! నాకామృగమును ప్రాణములతోఁ బట్టియిచ్చిన బాగుండును గదా. తునకు దానిచర్మమైన దేకున్న నామనము నిండ్రిదు. అయ్యో ! పోవుచున్నది. ఓ కురంగమా ! పరుగెత్తఁము. నీపై నేనెంతయు నానపడియున్న దానను (ఇంచుక పరికించి) అదిగో ! మృగ నిటవచ్చుచున్నది. చూడుఁడు దానిశోభ.

నీ! నిద్దంపుత్రభృకుల • నెగజల్లు జాభువా
మెరుగుల నీను నెమ్మేనిసాబగు
మేఘమూలమధ్య • మెరయు విద్యుల్లత
జగిగేరుదేహంపు • జటిలీరు
ఇంద్రనీలపుమణు • లెనగాని నిగనిగల్
నలుదెసల్ గ్రీము కన్గనబెడంగు
మేల్మిబంగరున నిర్మించెన పద్మప
త్రములన నొప్పు కిర్ణమునీటు

తే॥ గీ॥ చూడజూడగ నెంతయు • జోద్యమయ్యె
దొర ! దీనిని పుజియింప • నబ్జభవున
కెన్నియుగములు పట్టెనో • యెటుగజాల
నహహ ! నామది దీనిపై • నరిగె నేడు.

ఎట్లులైన దానిం బట్టుకొని వచ్చి నాసురిపెము: దీర్చవలయు. నా
ప్రార్థన మంగీకరింపుడు.

లక్ష్మ—అమ్మా ! ఆ పాడులేడి చిక్కునా ?

రాము—అనుజా ! ఏమంటివి, లేడియే చిక్కుదా ?

సీత—అయ్యో ! అది పాడులేడియా, ఎంతమాట! పాపమది మననేమి
చేసినది? ఎట్లాడుకొనుచున్నదో చూడుమా. దానిగంతు
లెంత వనోహరములు! నాథా! జాగ్రేటికి! త్వరలో నా కాకురం
గముచు బట్టి యీయ మిమ్ము వేడుకొందును.

రాము—సతీ ! త్వరపడకుము. పట్టి తెచ్చెదగదా.

లక్ష్మ—ఊరక ప్రయాసపడుటయే కాని నునకది చిక్కునా ? (సీతతో)
తల్లీ! నీకీనా డా లేడి కన్నుల కేటికగపడె? మాయన్న గారు సంత
గరశ్రమచే నెంతయు దూలియున్నారు. నీవు మరింత శ్రమపెట్టి
జాతువేటికమ్మా ! ఈ లేడి కాకున్న మరియొకలేడి నింకొక
ప్పుడు పట్టుకొన గూడదా ?

రాము—తమ్ముడా ! ఎట్టిసూటాడెదవు ? సమయమున కక్కరకు
రాని వస్తువు నిష్ఫలమేకదా ! ఇప్పుడిమ్మగువ యెంతవేడుక

పడియో నొకకుంగరముం తెమ్మన్న దాని నెప్పుడో తెత్తుననుట
యేటి సంగతి ? మన మద్దానిదేకున్న నిప్పు డీమె చిన్నబుచ్చుకొ
నదా? ఒకప్పుడును నాకిదికావలయునని నోరెత్తి యీమె మనల
యూచించి యుండెనా ?

ఉ॥ ఎన్నడు గోరనట్టి జంజేతన సేదొక చిన్న లేడి దె
మ్మన్న నసాధ్య మయ్యది యటందు వచిందుట భావ్యమానె ; నే
పమ్మగ దాని నీ తనమె • పట్టుకనచ్చెన నంతదాక నీ
వి స్తులినాక్షి జూచుచు వంశింపుము పర్లగృహంబు సన్నిధిన్.

నుందరీ! నీ కోర్కెదీర్పనిదే బయలుదేరుదున్నాడ (పో బో
వును.)

లక్ష్మి—(అడ్డము వచ్చి) అయ్యో! నేడిదేమి, నీ వింతమాత్ర
మూహింపకున్నాడవే! ఇప్పుడీ లేడిం దేకున్న నేమగును?
అద్దానిం బట్టనేగినచో నది యెంతోదూర మేగినగాని చిక్కదు.
అంతదూరమునుండి మార్గము గనుగొని తిరిగి పర్లశాలం జేరుట
కష్టముకాదా! దారితప్పిన నేమగును?

రాము—(నవ్వి) వెట్టివాడా! ఇదియా సీయూహ? సరి సరి. నన్ను
తుదకు మార్గముగూడ గనుగొనలేని తెలివితక్కువవానిగ
భావించితివా? ఆహా! ఏమి నీబుద్ధి! ఇంతకాలమునుండియు
నావెంటనుండి నీవు గ్రహించిన దిదియా? ఒకవేళ నేనట్టివాడ
నైనను చిన్నవాడవగు నీ వట్లనజెల్లునా? తనకన్న బెద్దవా
నితో నడ్డుమాటలు చెప్పట బుద్ధిమంతుల లక్షణమా?

లక్ష్మి—(స్వగతము) అయ్యో! నేనెంత దుష్టుడనైతి! మేలొనగూర్చ
బోవ గీడుచున్ననుట యిట్టిదేకదా. ఊరకుందువన్న మన
సొప్పుదు. మాటాడిన నన్ను మాయన్న మూర్ఖునిగాఁ దలం
చును. కానిమ్ము. ఎటులైనను జెప్పకున్న వీలువదు. నాశక్తి
కొఁది వచించి చూచెద. (ప్రకాశముగా) అగ్గి! దానివి
పరాభవించినవిమ్మట నది తనబంధుజాలముందీసికొనిరా, నమ్మను
జాననులగూడ సంతమొందించితిరి. ఇప్పుడది వ.న.పై మిక్కిలి

కోపించియుండవచ్చును. రాక్షసులెంతైనను సాహసింతురు. అం దాడుదానిని బొత్తుగా ఎమ్మికాదు. ఏవేళ నేమిచేతురో? కావున నిక మనవనవాసదీక్ష పూర్తియగువరకు నడుగైన బైట బెట్టక బాగ్రతగానుండుట మంచిది. ఇప్పుడీకురంగమువలన నేమికిడు వాటిల్లునో తోచదు. ఈప్రియత్నము మానుట మంచిది. ఇదే నాకు వామనేత్ర మదరుడున్నది. అన్నా నామాటవినుము.

రాము—పిచ్చివాడా! ఎందరనో దనుజులజంపినవాని కొకయాడుది తెల్కా? (యోచించి) ఓహూ! తెలిసినది ఇదియా నీయుద్దే శ్యము?

ఉ॥ ఒక్కండ వీకుటీరమున • నుండ భయంబునుజెంది నేడు నీ
విక్కరణిక పచించెద, వి • దేటి మగంటిమి? శూరవర్యులీ
ఫక్కిని జంకువారె పరి • పంధిభయంబుల భీకరాజిలో
నుక్కడగింతు వెట్టు లిపు • డొంటిగనుండ భయంబుజెందినక.

సీత—నాథా! గట్టిగ నాకోర్కెదీర్పవలయు. లక్ష్మణున కంతభయ మైన నాతనిగూడ మీవెంట గొనిపొండ; నేనొక్కదాన నొ క్కింత నేవెటులో తాళియుందును. (స్వగతము) ఆహా! ఇది యేమి, నా కీనాడు దక్షిణ నేత్రమదరెడిని; కానిమ్ము. ఈసం గతి వెల్లడిజేసిన నాకీకురంగము లభింపదు; అయ్యో! దీనిచే నాధున కేమియు నాపద వాటిల్లదు గదా! పోవలదనిచెప్పు దునా? ఛీ! ఏమి నా దురూహలు; జగదేశూరుండగు నా నాధు న కొక కురంగమునుబట్టుట యసాధ్యమా? ఐనను, నేనంత గా బలవంతుము చేయను. ఎటుబోయి ఎటువచ్చునో, వారి యి ష్టము.

లక్ష్మ—అగ్రీహ! ఎట్టిమాటలాడెదవు? నేనొక్కడ నుండ భయపడియా యిట్లుంటిని? ఆహా! ఎంతమాట! నాకుమాత్ర మా యమకోరిక దీర్పవలెనని యుండదా? నాకు వామనేత్రస్ఫురణ మొదవుటచేతను, దనుజులతో విరోధము కలుగుటచేతను, సంశ యించి పలికితినిగాని మరియొకటి గాదు; ఇది మాయాకురంగ

మే యగును. దనుజమాయ లతివచిత్రములు. గట్టిగా పోవలదని పట్కిన సమంగళములందురని సాహసింప జాలకున్నాడను.

రాము—ఇప్పుడు నీవు పట్కినవన్నియు సమంగళములు కాక మంగళములా ? ఎంతెక్కిరికివాడ వోయి? (సీతంజూచి) పాప మీతనవ్వంగిం జూడుము తనకోర్కె నెరవేరలేదని చింతించుచున్నది. అయ్యో ! ఇది భావ్యమా ! (సీతతో)

చ|| తరుణిరొ ! చిత్తమందు గల తలకా సహింపకు మిష్ట చేను సత్వరగతి నీవుకోరిన విధంబుచ జయ్యన దత్కుంగముఖ కరమనురక్తి బట్టుకొని • గ్రీకున దోడ్పొనివచ్చి నేడు నీ మురిపెను చీర్చి నీకు గడు • మోదము గూర్చు సరోజలోచనా!

ఇదే పోవుచున్నాడు (అని ధనుర్భాణములఁబూని నిష్క్రమించును)
లక్ష్మ—అహ! విధవశంబు దప్పించుకొన నెట్టివానికైన సశక్తియు గదా ! నేనెంత చెప్పినను భార్యకైఁగల గాఢప్రేమచే నవియెల్ల బెడచెవిని బెట్టి మూఘసవగిరి నింతయై యోచన సేయకయే చనుచున్న వాఁడు (యోగినిచి) ఆచరణాత్ము నట్లనఁ జెల్లదు ఆతండు సర్వజ్ఞుడు. కానిమ్ము ఏది యెట్లు కావలసి యున్నదో, అది యట్లుకాకమానదు. ఎవరెన్ని యాపద నొందుచున్నను ఎందరికి నష్టము చేకూరుచున్నను, కాలపురుషుం డినుమంతయు నవి యోచింపక తనస్వేచ్ఛానుసారము వర్తించుచుండును నేజింతి లినలాభములేదు చట్టభద్రుఁడు కానున్న ర మచిందుఁడు నారచీరలు ధరించి కంఠమాలహంఁడై భార్యతో గహనంబుల నివసిండుట కాలపురుషుని చేష్టాచమత్కారము గాక వరియేమి? ఆహా! అవియన్నియుఁ దలంచిన గుండెలు బ్రగ్ధ గుకదా !

తే|| గీ|| సర్వమెఱిగి చరించు సుజ్ఞానికైన
నవని జ్యోతిపవిదువకు • నైన దుదకు
హరునకైనను శరణోటి • ధరునకైన
కాలమహిమ నెఱుంగ శక్తింబె ధరణి||

నేనిక చింతించుచుండిన ఫలము లేదు. సాహసమే గువారును క్షత్రియ పరిశ్రమజ్ఞాతులునగు వారికి ధైర్యమే భూషణము. అట్టివారలే

యెన్ని కష్టములనుభవించినను యెంతదుఃఖము నోర్చినను తుదకు
కీర్తివంతులగుదురు నేనిక జాగ్రత్తతో నీమె కేయాపదలు
వాటిలకుండ జూచుచుండవలయు నాచేతనగువరకు కాపాడెద.
అవైన దైవమున్నాడు (నిష్క్రమింతురు)

(యం.నిక జాతును)

[రంగము—అరణ్యము.]

(రాముడు లేచి దగముచు ప్రవేశించుచున్నాడు)

రాము—(తనలో) అరరే! దీని యందమును నేనెంతయని కొనియాడె
గలను ఇట్టి లేకి నిదివరకు కలనైన జూచియుంటినా! ఈనాడు
నాజన్మ మొత్తయు సస్పృహని తలంచెన ఇట్టి నిరుపమాన
శోభావి డితంబగు కురంగమును కనులాగ నీక్షించుగల్గు
భాగ్య మెట్టి తపశ్శాలి కబ్బవలయు? విక్రముగా నే ధన్యు
డను; ఇయ్యది నాచే జిక్కిన బాగుండునుగదా (అని
పొంచి చూచుచు) అదిగో! మరల నెక్కడికో పారిపోవు
చున్నది ఎప్పుడు దీని వెనువెంట బరుగిడవలయును (అని
లేడిని వెంటబడించును.) అహ! ఏమి దాని జచ్చు! ఏమి
యా దేహకాంతి! జగత్కర్తయగు విభాత ని చక్షుశ్శా
రము లోకింబుర వెల్లడియగుట కీ మృగంబును శ్మశి వనోపు.

ఉ॥ కిమలజు డన్ని గర్జముల * గల్లు మెరుంగు చూర్చి దీని డి
త్రముగ పృజించెనో హిమకంఠ కురంగము స్వీయజాతియో
ప్రవహమువీర గూడి వన * వంక్టలతో జరియింపవచ్చెనో
భీమ జనియింపె దీని గమంబు గనినంతనె నామనంబురకా॥

దీనియం దెట్టి ప్రభంబు కిదోగాని నాచదికి దీని నెంతజూచి
నను తెనివి దీడుటలేదు. ఇంతటి చక్కదనముగలది యగుట
చేతనే కేత నన్నంతగ బలవంతవరచి తుదకు లక్ష్మణుండు
ఒంకొప్పుడు తానొంటిగ నుండుననియు, సౌమిత్రిని వెంట
గొనిపొండనియు, వచ్చియంచె. అహ! వాకిప్పుడీకురంగముం
జూచుటకు వేయికనులుండినను జాలవుగదా! అదిగో! ఆగురి
విందపొనకూటవర దాని నను పొంచితూచుచున్నది; అరరే,

దాని నేరము లీ పాదచాటుననుండి యెట్లు ప్రకాశించు చున్నవి! దానిమోమెంత ముద్దు గారచున్నది; ఇప్పుడు దీని గట్టిగ బట్టుకొందు. (అని లేడిని సమీపింపఁబోన, నది పరు గెత్తును) ఇసీ! ఎంత తెలివిమాలిన పనిజేసితి? అయ్యది నను జూచుచుండగనె దానిపైఁగల ప్రేమవలన నే నెదురుగాఁ జను టచే బెడరి పారుచున్నది. ఈవర్యాయ విట్లుకాదు; ఎందైన డాగియుండి నిలిచినప్పుడు మెల్లగ వెనుకనుండి సమీపించి తటాలున బట్టుకొనవలయు. (అని యొకపాదచాటున డాగి) అదిగో! లేడి నన్నిప్పుడు చూడకయే, యందు నిలిచి పూరి మేయుచున్నది ఇదియే ఘంచినమయము. (అని లేచి మెల్లగా నడుచుచు సమీపించునప్పటికి లేడి మరల పరుగెత్తును) అరరే, నాపాదములధ్వనిచే నియ్యది వారాక నెఱిగి పారిసట్లున్నది. ఇంక నేనీకురంగము నెట్లు పట్టుకొనగలను? (లేడింజూచి) అదిగో నాకెదురుగా పచ్చుచున్నది సరే, దీనికిప్పు డలనట జనించినది. తప్పక చిక్కును. (కొంచెమూగి) ఆహా! మరల పరుగెత్తినది. ఏమి దీనిజనము!

చ॥ ఘనబలుఁ డేసినట్టి బలుఁకాండవనక వడిఁబారు నొక్కచోఁ

గనికరముంచినం గరుణఁగాచి భయంబుచుదీర్చ నీవెది

క్కనినటు లొక్కచో నెదురుఁగాఁ జనుదెంచుచు దీనవక్త్రీయై

చని, వడిఁబట్టబోవ నురుఁసత్యమునం దరులెక్కు నొక్కచోక॥

అదిగో! లేడి యచ్చట శయనించినట్లు తోచుచున్నది. ఆహా! ఇంక ను గొంచెము నేపిట్ట పరుండియుండిన దీని సనాయాసముగ బట్టుకొనవచ్చునుగదా! కానిమ్మట. దానికి నిదురకూడ వచ్చిన ట్లున్నది; నయనములు నిమిలితములయ్యెడిని. అది గాఢ నిద్రంజెందువరకు నేనించే త్వరపడక వేచియుండి, పిమ్మట సులభంబుగా బట్టుకొనవచ్చు. (అని కొంచెమూరకుండి) ఇప్పు డీలేడికి పూర్తిగా నిదురపట్టినది. నాకింతకన్న మంచినమ యము దొరకదు. మెల్లగాఁబోయి నిశ్శబ్దముగా దానికొమ్ముల బట్టుకొనెద. పిమ్మట నాయుత్తరీయంబున బంధించి దాని కే

బాధయుఁ గలుగకుండ నెందైన జలము త్రావించి మెల్లగ నీత కడకుం గొంపోయెద. (అని పరుండియున్న లేడిని నమిపించి పట్టుకొనబోవ నది చివలున నెగిరి పారిపోవుచుండును. విస్మితుడై బౌరా! ఏమి దీనిటక్కులు! నిదురవచ్చినట్టు నటించె నే కాని దానికి సత్యముగ నిదురరాలేదు. నేను మోసపోయితి. నాకీవృథు కొంచ మాయాసముగనున్నది (చెనుకకు దిరిగి చూచి) అబ్బా! నేను చాలదూరము వచ్చితి నీత వర్ణకాల కడ నెంతవరితపించుచున్నదో గదా! నాకీలేడిచిక్కుటెట్లు; నా ప్రియురాలి కోరిక తీరుటెట్లు? ఇంకేమి సేయగలవాడను? హా! కురంగమా! నన్నింతశ్రమలపాలొనరించుట నీకుం దగునా? అల్లల పరుగిడెదవు! నిలుపుమా నీకు మొక్కిక్కదను. నిన్ను నా భజములపై నిడికొని మోసికొని పోయెదను. నీకుమంతయు శ్రమ కలుగనీయును; రమ్మ.

సీ॥ పగవాడగాను నికా • బట్టికొట్టుట కేను
చిత్తవండున భీతి • జెందకమ్మ
క్షోణితనూజ నికా • గోరితెమ్మని పంప
వనవీధి దిరుగుచు • వచ్చితమ్మ
అటవిని వెనకి వేసటజెంది కనులార
కడకు నిన్నొకచోట • కంటివమ్మ
దవునకేగ కింతటనైన జక్కి థా
ప్రీజాత మురిపెంబు • దీర్చుమమ్మ

తే॥ గీ॥ తరుణి! నినుముద్దులాడంగ • దలంచె నమ్మ
తీయనిఫలంబు లిడుదమ్మ • తివగదమ్మ
వేగ రావమ్మ నిన్ను నేవేడితమ్మ
అలుక మనమున జెంకకమ్మా! మృగమ్మ!

ఓ హరిణమా! రమ్మ. నిన్ను పసిబిడ్డవగిది బెంచుకొందుము. నీకు ప్రతిదినము పచ్చనిపూరి దీసికొనివచ్చి కడుపార భుజింపజేయుదును. నీవు నీతచే నెంతయుమన్ననల నందగలవు. మాయరణ్యవా నదీక్ష పూర్తియైన పిమ్మట నిన్ను మాతోఁగూడ నయోధ్యకు

గొంపోవుదుము. నీవచ్చట మాప్రిజలచే నెంతేని కొనియాడ
బడుదువు. ఇంతియేకాదు వ రియును వినుము.

సీ॥ దానీజనంబు కుంఠనవు టుయ్యలందు

ప్రీతితో నిన్నుంచి యూతురవ్వు

నేవకుల్ నోరారఁజేయు తీరునపండ్లు

కడుపార దిన నీకు • నిడుదరవ్వు

నీతతో నా • మనీషుల విహరింప

పాలతులు నిన్ను • గొంపోదురవ్వు

కడుమెత్తనైన చంక్కని పూలపాన్పుల

జెలులు నిజ నిదురింప • జేతురవ్వు

తే॥ గీ॥ పుడమి నడుగిడనీక మా • పురిని జనులు

సంతతంబురు నిను గౌరవింతురవ్వు

యన్నిమాటలా వచింప • నేలవివ్రు?

నిన్నె నూరజ్యోతిగా • నెంతురవ్వు !

అదిగో! మరల పరువెత్తుచున్నది హరిణము! నిన్నంతగా బ్రతి
మాలుకొన్నను నాపై గరుణబూనవేల! అబ్బా! నాకుశ్రమగా
నున్నది, ఏమిచేయుదును? నా కీలేడిచిక్కఁ ట్లు తోచదు ఊరక
మరలిపోదునా? ఛీ! అదియు తగదు; ఇంతప్రియాసమును వృథా
యగుటగాక నీతగూడ సంతోషహీను లగును. తుత్రియవంశసం
జాతుండనైన నేనొకలేడినిబట్ట నింత జూరవలయునా? కానిమ్ము
ఇది యెంతగాక పరువెత్తునో చూచెద నేను నిక్కముగా తుత్రి
యవంశసంభూతుడనని దీనింబట్టనైన బట్టుదు, అటు గాదేని,

చ॥ సరసిజమిత్రుఁ డుత్తర దిశన్ వడి గుంకిన గుంకుగాక భూ

ధరనిచ నుంబు లేకమయి • ఛాత్రిని దొర్లిన దొర్లుగాక సా

గరజల మొక్కపెట్టున జంగుబును ముంచిన ముంచుగాక యీ

హరిణము నేను స్థిర శఙ్ఖపాతి ధారుణి గూల్తు నుద్ధతి

అంతియేగాని పొరువహీనునివలె యూరక రిక్తహస్తములతో

దిరిగి పోదునా? అదిగో! హరిణమేగుచున్నది ఇప్పుడే దాని

వెంటబడుగిడుదు (అని లేడివెంట నురుకుచున్నాడు)

శ్రీ

సీతారామవియోగము.

చతుర్థాంకము

(రంగముః పర్వశాల)

(సీతయును లక్ష్మణుడును ప్రవేశించుచున్నారు)

సీత—(లక్ష్మణునితో)

చ! వారిణముఁ బట్టినేగి తడ • వయ్యెను నాథుఁడు రాఁడు దప్పిచే
నొరగెనొ, యెండచే బడలెనో! కట నాకిచె దక్షిణాంబక
స్ఫురణము దోచె నేచెడుగు • మూడునో? కంపము చిత్తమందునక
కరము జనించె, నీవెదురు • గా నయినం జనుమయ్య లక్ష్మణా!

లక్ష్మ—అమ్మా! త్వరపడనేటికి? మాయన్న లేడింబట్టుకొని వచ్చుచునే
యుండును; నేబోయిమాత్రము చేయునది యేమి?

సీత—ఓయీ! అట్లందువేమి? ఒకవేళ నెందైన దప్పిచే బడలెనో
యేమో తెలియదు; నీవు కొంచెము నీరము దీసికొని యెదురుగా
బోయిన తప్పేమి!

లక్ష్మ—జననీ! నిన్నొంటరిగా నెట్లు విడచిపోగలను?

సీత—నాకేమియు భయములేదు. నానాథునకన్న నెక్కువ యేమికలదు
పోయిరమ్ము.

(తెరలో)

హా! తమ్ముడా! లక్ష్మణా! హా! సీతా

(అని గొప్పధ్వని విసవచ్చును)

సీత—(తత్తరపాటున సంభ్రమించి) హా! ఇంకేమున్నది, నేనప్పటి నుండియు నెంతచెప్పినను వినచైతివిదా,

మ! పనిలోరామున కెట్టి యాపద లహా! • వాటిల్లెనో, 'తమ్ముడా!' యనుచు బెద్దయెలుంగనం బిలిచె నాయ్యా! లక్ష్మణా! లెమ్ము కా ననసీమక విలపించు సోదరునిఁ గావంబొమ్ము పేవేగ దో డ్కొని నేనుంబుగ రమ్ము నీవచట జాగుక సేయ కిప్పట్టునక.

లక్ష్మ—తల్లీ! అట్లెల తత్తరపాటుఁజెందెదవు? తిజగదేవీగుండగు రామున కెట్టి యరుంగిలమును వాటిలదు చింతింపకుము.

సీత—(తత్తరమున) అహా! లక్ష్మణా! ఎంతబుద్ధిమంతుడవు? ఒకవంక నెలుగెత్తి తమ్ముడా యని మీయన్న విలపించుచుండ నిల్లెల వల్కెదవు?

ఉ! ఆపదఁబొంది ఘోరగహానాంతరమందున నగ్రజండు నం తాపమువొంది పేరెలుగునక నిను 'తమ్ముడా!' యుచుబిల్వ, నీ వీవగిదిక గృహారస మొకింతయుఁ జూపక మిన్నకుందు వే లా? పగవాడవో, కిగ్గణారాదో? ననక వెతఁబెట్టఁ నొచ్చెదో?

కటకటా! నీకింతమాత్రమేలతోచదు? న నుజనంచారమలెని ఘో రారణ్యమున నగ్రజుఁ డాతీరున విలపించెను గృహ బూసవేల?

లక్ష్మ—తల్లీ! నీవాద్యవి రామునినండు నెంతితివికాఁబోలు కాదు నుమీ! ఈ ప్రజేశమునఁ శూరులగు లక్ష్మణులు తిరుగు చుందురు; మనల మోసపుచ్చి భ్రమింపజేయుటకై యట్టివారి లో నెవఁడేని యొడిట్లరచియుండు నేకాని మరేమియులేదు, చింతింపకుము.

సీత—అయ్యో! నేడిదియేమి నీసట్లు మాటలాడుచున్నాడవు? ఒక వంక విస్ఫుటముగ నన్నగారి దీనారవము వినవచ్చుచుండ నీవు కాదందువెల? మొదిటినుండి నీకన్నగారివైగల మహానురాగ ము నేడంతరించెనా? అహా! ఎంతలో నెంతమూర్ఖుగలిగినది!

లక్ష్మ—అమ్మా! నీవట్లెన్నటికిం దలంపకుము. మాయనురాగము లంతరించిన లోకమంతరించినట్లే. మా యన్నదమ్ములమైత్రీ నెఱింగియు నీ వట్లందువేమి?

సీ॥ కుడిచితి మొకచోటఁ • గూడి బాల్యమునందు
మంజులొన్నంబు సొమ్ముదముతోడ
ఆడితి మొకచోట • సతులితానంద ము
గ్గులమాడుఁ దోడి బాంబురనుగూడి
నేర్చితి మొకచోట • నిఖిలశాత్రవభయ
ప్రదమైన వరధను • రాగమంబు
చదివితి మొకచోట • చతురరీతిని రాజ
నీతుల గురుని సా • న్నిధ్యమందు

తే॥ గీ॥ మేను విచారెండు వరైనఁగాని ప్రియ
మేకముగనెంచి మెలఁగితి • మెల్లచోట్ల
నిట్టి మాకొండొరులపైన • నెరగుప్రేమ
మాసిపోవునె వేము జన్మములకునైన?

సీత—నీకు సత్యముగ నన్న గారియెడ నంతటి ప్రేమగలిగియున్న నన్నీ విధమున నేల వెతఁబెట్టెదవు? సత్యరంబున నెదురుచని సాయ మొనర్చుమా! నిన్ను వేడికొనెదను, కఠినత్వమూనకుము.

లక్ష్మ—జననీ! సకల రాజమకుటసంఘటిత మణినికరవిలసిత వదా బ్ధుండైన శ్రీరామునకు దేవివై, నాకు మాతృసమానవై, పూ జ్యోరాలవగు నీవా నన్ను వేడుట, ఎట్టిమాట!

సీత—సావిత్రి! అపదవచ్చినప్పు డెట్టివానినైన వేడవలసివచ్చును. అందు నిన్ను నేవేడుకొనుటయం దేమియుఁ దప్పలేదు. ఏటికి జాగునేతువు? రయంబునఁబోయి నాకుఁ బరిభిక్షుఁబెట్టుము, లెమ్ము.

లక్ష్మ—తల్లీ! నీవిట్లు చింతిలఁ బనిలేదు; ఆశేతుహిమాళయస్థబృహ ద్భూమండలాబున నవస్థిహావీరు నెవ్వఁడని గెలువఁజాలడు!

నిరర్థ పరాక్రమ రాజితుండైన యమ్మేటివీరున కేయాపదయు
వాటిల్లదు; అసేని చతుర్దశభువనంబులును దల్లడిల్లు; కు
లానా మును తలకిందగును; మహాశ్వము లేకమగును; వే
యే! త్రిమూర్తులును వడిచుదురు.

సీత—కటకటా! వృథా కాలము బుచ్చెదవేకాని, నామొర లింపవు
కదా! ఆహా! నేటి కన్న గార్మిఁగల ప్రేమనంతయు వదలి
తివా?

శాహా! తమ్ముండ! యటంచు నగ్గిడు ఘోరారణ్యమధ్యంబునం
దేతోడుంగన కాత్మరక్షణకు పేరెల్లెత్తి, నింజీరినకొ
చేతంబు దనుకంపమూన విక నింన్నెమిందు ముమ్మాటికొ
“జ్ఞాతిచ్చేదనలేరకి” వృద్ధి నెడి వాచాదూరి నిక్కంబెకా.

లక్ష్మ—ఆహా! ఎట్టమాటాడితివమ్మా! అరభడియయైన నొం
రుల మెడబానియెటుగఁ ప్రాణమొక్కొక మెలగు మా
యందు జ్ఞాతివైర మున్నదియు లేనిదియు నీవెటుగవా?

సీత—ఎటుగుదును! ఇకనైన నాయు దనుకంపము పహింపుమా!
నీహృదయమింత దయాహీనని నేనెన్నఁడు చెలియనైతి
గదా!

లక్ష్మ—జననీ! రామచంద్రుని కడవిలో నేదియో యాపదకలిగియుం
దురని తలచి నీవట్లనుచుంటివేకాని నేను దయావిహీనుండ
నైనదియు నానిదియు నీవెఱిగియున్నదే.

సీత—అబ్బా! ఎంతయును, నేనింత నొర్రనై పలుమాడు బ్రతి
మాలుకొనుచున్నను, నామాట చెప్పెనె బెట్టుదు నన్ను
వేపుచున్నాడవే! ఇది నీకు దగునా? ఇకనైన బయలుదేరుమా,
కార్యము మించినవివృత జేయునదేమి?

లక్ష్మ—ఏటికి నివిట్లు దిగులుజెందెదవమ్మా! నామాట వినుము
సూర్యభద్రులు గతులదప్పినను రామునకు హా లేదు.

సీత—బౌర్రా! నిన్నేమనవచ్చును? అతీరున నగ్గిజుండు విలపిం
చుటవినియు నిండుకయైన జింతలేక, నానాభావమునకు హని
లేదని, సమాధానము జెప్పుచుంటివా? ఇదిగో నీవు నాదా.
(యోజించి) ఆహా! ఇదియానీయరా? అన్నన్నా! ఎంతపుట్టి!
ఎంతదుష్టుడవు!

చ॥ మఱివివటించు, నన్నయెడ • మక్కువనుంచెదటంచు, మాయెడ
గరుణగలాడవంచు నిను • నాత్మదలించుచునుంటిగాని, నే
నరయగజాలనైతిని తృణావృతకూటమొనగానియు, నే
డెరిగితి నీదుడుశ్చరిత; • మెంతదురాత్ముడవయ్యెనలక్షణా!

లక్ష్మ—(ఉలికిపడి) (తనలో) ఆహా! ఏమిది! నన్నీనాడీమెయిట్లు తూల
నాడుచున్నదే! ఆహా! నన్నుగవటిగానెంచినదికాబోలు. దైవ
మా! నాకెంతచిక్కుదెచ్చిపెట్టితిని! నేనిప్పుడుగట్టిగాబోనన్న
చో నింక నన్నీమె యెన్నివిధమునదూషించునో? పోయినతప్ప
కచేటుమాడును. నేనిప్పుడేమిచేయుదు? సాధ్యమగునంతవరకీమె
తోచెప్పిచూచెన (ప్రకాశముగా) తల్లీ! నన్నేలతూలనాడెదవు?
తీర్థవనైకవీరుండగు మాయన్న కేయాపదయుగలుగదు. ని
న్నొంటిగ నీయడవినుంచి పోవుటకు జంకుచున్నాడను.

సీత—బౌర్రా! ఇంకను బోవుటకు జంకుచున్నాడవా! ఇప్పుడుగదా
నీదుష్టత్వమంతయు గ్రహించితి! ప్రధమమున మాయెడ నెంత
భక్తిజూపినాడవు! ఎంతవినయముగబ్రవర్తించినాడవు! నేటి
కదియెల్ల నీటంగలిసి యిట్టి పాపపుంజేతుల కొడిగట్టుచుంటివా!
అయ్యో! ఇంక నానాధునిగాదువారెవరు? నాకేదిదిక్కు! ఓరీ
దుష్టుడా!

మ॥ బలుకాపట్యము మాటుజేసి నయమొ • పృథ్వి గోముఖవ్యాఘ్రముం
బలె, మండూకగనంబునం దనరు సర్పంబట్లు వర్తింతు ని
న్నెలమిన్ దుష్టుడవంచు బాపివని మాతృదోషిండుకమదిం
దెలియంజాలక మోసపోయెగద బు • ధ్ధి నాథు డీనా డవా!

సామునుఁబాలుపోసి పెంచినట్లు నిన్నింతవఱకు జేరదీసి మ
న్నించినందుకుఁ దగినఫలం బనుభవించజేసితివికదా! నిన్నేమనవ
లయు? నీవంటికవటాత్తుడు, ఇల్లిల్లిమవిధేయుడి, దుశ్చరితుఁ
డు, మీవంశంబునెందును లేడ; నీకిట్టిదుర్బుద్ధుఁడెట్లలవడెను?
బొక్కెము ఊరాంబుధిబోలు వంశంబున హాలాహలంబు
వదిజన్మించి, తద్వంశసంజాతులకెల్లఁ గళంకము దెచ్చుచుండు
ను. దుష్టప్రాదయా! నీవలనఁగదా నేఁడు త్రిలోకపావనంబైన
సూర్యవంశంబున పభ్యాత్రిగలిగె. మొగలఁగోవఁ గంటకంబు
లట్లు జన్మించు నీయట్టి దుశ్చరితు లుండుట భూమికి భారము
గాని సుంతైఁఫలములేదు. దైవమా, నేనిష్టఁడేమిచేయుదు?
నావనోహరునకు సాయమై, నన్నురక్షించువారెవరు?

అత్తు—తల్లీ! తెలిసి తెలిసి యెట్టిచూటలాడితివమ్మా? సీయెడఁజూ
పుభక్తి, విశ్వాసమునకు, విధేయతక, సౌభ్యమునక, నాజ్ఞా
పరిపాలనకు, సిద్ధిసూఫలము! నిన్నొంటిగ నీఘోరాకారణ్యమున
డించిపోవుటకుఁ గాల్గొడక యట్లంటిగాని, నీయెడ నే భక్తిలో
పముజరిపియుండలేదు ఏదవ గు నాజ్ఞాల్లంఘనముజేసియుండ
లేడే? మరియును.

సీ॥ అతిభక్తిచలను దా • స్వీతిగాని నీయాజ్ఞ
గడచుటెన్నడు నెలుంఁగనుగదవ్వు
ప్రియమాంబ నను గనిపెంచిన తల్లిగా
నిను నాగ్ని, చలచుదుంటిని గదవ్వు
గర్భవాసము • గలిగిన నిముద్దు
అంగుఁడగి మెలంగితిగదవ్వు
నీ నీవే • తోవ • మెన • నీవే
రీతిగా ర్తింప • లేదమ్మా

లే॥ గీ॥ నాయొక్కపక్షకు • వేయిచూర్లు
నీవె మదవఁగి మెచ్చుకొంటివి గదవ్వు
కటకటా! నేటి కీ గతి • కలిఁమూని
నన్నుదూరట నీకేటి • నాగ్నియమమ్మా!

ఒక చేత నేనజ్ఞానవశంబున మూఁధునిడనై యేదేనిలోపము గాని యపరాధముగాని జరిపియున్నను గుమారునకు, తల్లి నీతి నుపదేశించినట్లు నాకు బుద్ధిగ్రుచ్చుటకు నాకు సీవు స్వతంత్రుల వుగదా! అట్లుజరిపిన నీయాజ్ఞఁడఁదాల్చియుండనా? తల్లీ, నన్నుదురాచాదునిగను మాతృద్రోహిగను దలఁచితివి కాబోలును! పొరబాటుపడితిని; నాయం నశుకంపము వహించుము.

సీత—ఛీ దుష్టుఁడా! అగ్రజనిచావుగోరు నీదష్టార్థము నుండిగాని నే బొరపాటుపడితివా! ఏమి నీకండకావరము! ఆతమ్ముండురా జ్యమపహరించి కానీకంపినను, పాణిములునూత్రము దక్కు నిచ్చు; నతఁడేయోగున్యఁడు. దుశ్శ్రీ! నీ వన్న హతుడైన నాయన సర్వస్వముహరింపనెంచిర కూర్చుండవు. నిన్నేమిచేసిననుబావము లేదు. (నిసాదమునభివయించి) హా! మనోనాథా! నన్నీ పెద్దచులి కప్పజెప్పిపోతివా? కపటములేనితమ్మఁడనికదా నీవిద్దురాత్ముం జేరదీసితిని? నేనీతనిచే నే నీకు గహవద తటస్థమయ్యెగదా!

లక్ష్మ—జననీ! నన్నేదక్షమృతిగ నెంచెదవు? ఏటి ట్లుమిరించెదవు?

శా॥ అమ్మా! యేటికి కన్నుటమ్మలను నీ వవ్వారిగా నెట్లు బా వ్వుముత్రగార్చెదు? రాని చంద్రునెదిగొనక శంభు డోపండు లో కమ్మల బెగ్గిల నీమహావి హుఁడు నం గామమ్మునకశత్రుబృం దమ్మక స్వీయధనుర్విముక్త వరబాణజ్వాలనాల్పుక భువిన్.

శ్రీరామనకు గలనై న సతుభువా చాటిల్లెడు. త్రిమూర్తు లేక మునునను మాయన్న నెదిరింపజాలరు నీవికేశంకనక్కియుండు ము. ఆతం డిప్పుడే హరిణముంగొనిరాగలఁడు.

సీత—(వినుపిందు గొనకయే) హా! మనోహరా! నిన్నా హరిణంబుదెగ్గి ని నేనేలపంపితి? పంపితిబో నన్ను గూనీతోగొని యేలపోవైతివి? ఆమాయారక్కసి నిన్నే మైనబాధించెనో? దానిబంధువులుగను బట్టుకొనిరో? నీకింక పాయమువచ్చువారెవరు?

సీ॥ అసమాన కఠిన మానసు తాగ్రుచు వర్తింతు
 చెనటిదైత్యులచేత • జక్కనానా
 హరిణంబుబట్టంగ • బహువెత్తి పడువెత్తి
 తుది సలిశ్రమచేత • దూలినానా
 బడలియుండినవేళ • వైబడ్య వనమృగం
 బుల దుగ్ధింపలే కార్తి • బొందినానా
 తీక్ష్ణతపంబునఁ • దిరిగి యోగ్యగలేక
 గురుపిపాసవహించి • కుండినానా

తే. గీ॥ అక్కటా! నాకు సేవదానాంబుజంబు
 గనులజ్ఞాచెడుభాగ్యంబు • కలదోలేదో
 హా! మనోహర! నినువిడ • నాడి థాల్చి
 నొక్కక్షణమైన జీవించి • యుండఁగలనె ?

నాథా! నీకర్పణమైన యీదేహము నిద్దురాత్మునకీయఁజాల.
 ఇదే ప్రాణత్యాగముఁజేసికొందు.

లక్ష్మ—(వారించి) అమ్మా! అంతటిసాహసముకూడదు.

సీత—ఓరీ కుటిలహృదయా! ఇఁకనాతోఁబ్రసంగింపకుము! మాతృస
 మానసగు నాయందిట్టిదుశ్చింతజేసినసీత భూలోకంబున గాకు
 న్న సంతమం దాలోకముననై న తప్పక శిక్షార్హుండవు కాఁగలవు.
 చెట్టుడిగిపోవుకాలమునఁ గుక్కమూలిపిందెలు కలుగు నట్లు
 వినాశకాలము సమీపిండుటంబట్టి నీకిట్టివిచారప్రకోచకజనించిన
 ది ఇఁక నీవిచ్చట నుండఁదగవు.

చ॥ అతులితప్రేమఁ బిన్నతన • మాదిగ విజగర్భజాతుఁడౌ
 సుతుపగిదిక నిరంతరముఁ • జూచునిజాగ్రజినిక వధించి, త
 త్సలిఁ గొననెంచినట్టి దురితాత్ముడ వీరిక నిన్నుఁజూడ దు
 మ్మృతముఁఘటిల్లు వే తొలగు • మిచ్చటనుండి ప వెళాగ్రసాతకీ!

లక్ష్మ—(చెవులుమూసికొని) లేలీ! నీవాక్యములు మహాబాణములు,
 దుర్భరములు నై యున్నవి; నన్నింక నలయింపకుము. నీకిదే
 మొక్కద. నీయాజ్ఞానుసారము వర్తించెద.

సీత—టరీ! నిన్ను లయిండుటయే కాదు, నీమేను గత్తి కొక కండగాఁగోసి
కాకముల కాహారముగా నొనరించినను బాపమువచ్చునా?

లక్ష్మ—జననీ! నీవాళ్ళరప్రయోగ మొక్కటమాత్రముచాలింపుము.
హృదయపుట విడివరకే చిల్లులువడియున్నది. నీవింకను, బాధిం
పజూచెదవేల? నావైనొకను నీకనుగ్రహము జనింపకున్నదా!
నన్ను కుటిలహృదయుండని దూరుటయుక్తాయుక్తవివేక ధురీణ
వగు నీకుండగదు. మాతా! సత్యమువచించుదున్నాడను! ఏను
ము. అసత్యమునోటినుండివచ్చిన మిన్ను విరిగి వైఁబడవలయును.
మరంబున నింతకన్న వేరొకదుశ్చింతలేదు. ముమ్మాటికిలేదు. ఆ
హరిసాక్షి, సమస్త దేవతలుసాక్షిగా వచించినాడను. నాహృద
యమున నేచెడుతలంపునులేదు.

సీత—భీ పాపకర్మదా! నాయెదుటినుండి తొలగిపొమ్ము. ఈషణ్మా
త్రమైన నరకభీతిలేక మాతృసదృశనగు నన్ను దుర్మదాంధుడవై
కామించియుం బనిశ్రులగు వారిం బేర్కొందువేల? నీకింత
మాత్రమైన లజ్జలేదా! నన్నిక మందలంపకుము.

లక్ష్మ—(కించిత్కోపమును విషాదమునునభినయించి) జననీ!

ఉ॥ యోచనలేకయిట్లు పరు * పోవుట బావకతప్తఘోరనా
రాచములట్లు కర్ణకుహారంబులఁ జొన్నెద వేటి కమ్మరో!
నీచరణంబులొన విరు * నిక్కము రామునకుఁ శుభంబు త
ల్లీ! చనుమందువేని యటులే యిదెపోదు విచారశేటికిఁ?

(కొంచెమూరకుండి) అమ్మా! ఏమియాజ్ఞ! నిన్నొంటిగనీమహా
రణ్యమధ్యంబున విడిచిపోవుటకు కాల్లాడకున్నయవి! నీవుగట్టిగా
పోయిరమ్మన్నబోయినచ్చెర! నానతిమ్ము.

సీత—టరీ! మహాదోషీ! భాతృప్రేమ నీకున్నయెడల నేబొమ్మన
వలయునా?

లక్ష్మ—(తనలో) దైవమా! ఇంకను నావైనీమెకోపము విడువదయ్యె.
ఈమహాటవి నిష్ప డీయమ నీవిధంబున నొంటిగా డించిపోయిన,

నేదనుజలవల్ల నేయావనలుకలుగునో యెట్టిచెడుగులు మూడు
నో తెలియదు.

ఉ॥ భూమిజనొక్కతెన్ విడచి • పోయి “ఘోరపనాంతరంబునన్
భావనుడించినట్టుటిది • పాడియె!” యందు మదగ్గజొందు న
స్త్రీమియొనర్చునో చనఁ • యే నిటనుండిన సీమె వాక్కుర
ప్రోమముచేత నన్ దునుమ • జూచెడి; నెయ్యది తోస దైవమా!

అటుచూచిననూయి, ఇటుచూచినగోయిగానున్నది. నేనిప్పు
డేమిచేయుదును? కర్తవ్యమేమి? ఏదియుదోపకున్నది. (అలో
చించి) ఎటులైర బోవతప్పదు. నేనింకను గట్టిగబోవనందునేని
యీమెప్రాణములనైనద్యజింప నుండిధూలైయున్నది. దైవ
మేమిచేయునో తెలియదు. ఇప్పుడు నేనుపోవుటకన్నగర్తవ్యము
లేదు. (సీతతో) (ప్రకాశముగా) జననీ! ఆగ్రహం బుడిగి నా
చేయుమనవి నొక్కింతయాలించుము.

సీ॥ జడబుద్ధినైర నా • యెడల నెం దేతప్పు
లుండిన జిత్తమం • దుంచకమ్మ
కామల్లినై దురా • గ్రహమున నేనన్న
మాటల నన్నింటి • వరువుమమ్మ
ఇదెవేడుకొందు ని • న్నెనలోనఁ గోపంబు
వీడి దయాదృష్టిఁ • జూడుమమ్మ
తొలుత సీ.మాజ్ఞను • దోసిరాడనటందు
నెంచకనన్నుమ • న్నించుమమ్మ

తె. గీ॥ ఆగ్రహనిచెంతకియ్యచే • యరుగువాడ
నాత్మఁగుండక నెలవిచ్చి • యంపుమమ్మ
రాముఁ డేనును గలసి శీ • ఘ్రిముచవత్తు
మెలమి నందాక జాగ్రతన్ • మెలగునుమ్మ.

అమ్మా! సీపుపాధ్వీమతల్లివి. నన్ను దీవించివచ్చుము.

సీత—సత్యరంబున బోయిరమ్మ.

లక్ష్మ—తల్లీ! ఇదేపోయినచ్చెన. పర్లకాలకడ మెలకువగలిగియుండు
ము. (అనికొంచెముదూరమునడచి తిరిగిసీతనుజూచి) అయ్యో!
ఈమె నీయరణ్యంబున నెట్లుడించిపోదును? ఏకూరజంతువుల
గాంచిభీతిల్లునో! ఏమప్తదానవు లేమిహానిజేకూర్తురో? ముందే
మి ముప్పువాటిల్లనున్నదో? దైవమా! ఎంతటిచిక్కులుదెచ్చి
పెట్టితివి? మాయన్న నాకు కనుపింపకున్న మువ్వరముమాడు
దారులై దుఃఖంతుమేమోకదా! పురుషులమగుమే మెట్టికష్టముల
పైతెన్నోర్తుముగాక. ఒంటియైమమ్ము బాసిననీమె కష్టము లేట్లనుభ
వింపగలదు? ఆర్తిజనావనా! నారాయణా! ఎందున్నను మావది
నెను చల్లగాజూడుము. ఓగగనమా! రాముడువచ్చువర కీమేకే
యాపదలురానీయక కాపాడుము. (భూదేవికిననుస్కరించి సీత
నుమాచుచు నిష్క్రమిండుచున్నాడు).

సీత—(తనలో) ఆహ! లక్ష్మణునిశాంతము. కడుంగడువర్ణనీయము. నే
నెన్నియోమాటలాడితినిగాని నాపైనిసుమంతయు గోపమూన
డయ్యె. ఆయన చెప్పిన ట్లిదియంతయు రాక్షసమాయయేయై యుం
డునేమో? నేనుత్తరపడియేమియుందోపక దుఃఖవశంబున నట్లంటి
గాని సత్యమువిచారించిచూచిన లక్ష్మణుండుమిక్కిలినత్యన్వభా
వుండని చెప్పుట కేమియు సందియములేదు. కాకున్న నింతకాలము
నుండియు నన్ను గారియాజ్ఞనుజవదాటక భార్యనువదలి మాతో
బాటరణ్యంబుల నిడుములం గుడువ నాయనకేమిపని? నేనిను
మంతయునాలోచనలేక పాపము నన్యార్థవర్తనండగు లక్ష్మణు
నెన్నివిధములనోదూషించితిని. నిక్కముగానిదిదనుజమాయయై.
కాకున్ననొక్కహరిణంబును బట్టలేక జగదేశహుండుగు నాధు
డాద్దండై తమ్మునిడిదనా? ఒకవేళ రాక్షసులెవరైననడ్డమునచ్చి
రగుకొందును. వచ్చినమాత్ర మేమిచేయగలదు!

తే. ౧॥ బాల్యమున దాటకను దృంచి • భయపడెను
హకునిచాపంబు విరచి భీకరబలాధ్యు
లైన ఖరదూషణులగుల్పి • నట్టిఘనుప
కన్యకడ్డమువచ్చిన నేమిభయము!

ఇప్పుడు లక్ష్మణుడు గూడనే గెగావున నిడువురుగలసి యెవ్వ రడ్డమువచ్చినను తప్పక గెల్చి క్షేమముగనిచటికిరాగలరు. నేనిక చింతింపఁజగినదిలేదు. పాపమునిర్దోషియగు సోమిల్లినిదూరు టనాచిగొప్పతప్ప. ఎన్నటికిని విచారించి యేవనియైనక్షేయవలె నుగాని యనాలోచితముగ నిట్లుత్వరపడరాదు. కానిమ్ము, ఇం క విచారించిననేమిఫలము? వారిరాక కెదురుచూచు చుండెద గాక.

(అంతవల్ల లాజనముదాల్చి నన్యాసియై రావణుడు
ప్రవేశించు చున్నాడు)

రావణుడు—(దూరమున నుండి సీతను జూచుచు తనలో). అదిగో నేను కోరిన జగన్మోహన విగ్రహము. మొగులావరించిన తొగల చెలికాని పగిది, మసిపాతగట్టబడిన యింపగు కెంపువెంపున కాంతి తరిగి పామాన్య వస్త్రముధరించి, భూషణములులేక, నిర్మలదుండ మలయానిలాందోలిత కవలాకరాంతర పద్మిసీలత విధంబున దూలు చున్నది. ఆహ! ఏమి యీసుందరము!

సీ॥ స్వర్గవాసుల సుధా • శనులక్షేయగ జతు
రృజుడు తాల్చిన సతీ • రూప వనగ
హరియరమ్మును వీడి • ధరణిపై విహరింప
వచ్చిన భార్గవీ • వనిత యనగ
జమ్మేటి యదుసున • గొమ్మించు జిగి కల్పి
బమ్మ చేసిన కీలుబొమ్మయనగ
భవుని యథ్థాంగమ్ము • వదలియేలెంచిన
సర్వలేశుని ముద్దుపట్టి యనగ

తే॥ గీ॥ బరగు నీయింతి దామరవిరులబంతి
నందములదొంతి బూవిల్లు • నరిదిదంతి
గనుల గనుగొనినంత మండువకునైన
గూని పుంస్త్రీబు రయమున • గలుగకున్నె

వేలకొలది, గవడ, గంధర్వామరాది నుండరాంగుల జూచి
యంటిగాని వారంద రీమె వామపద నఖాంచలమునైన బోలు
దురా! ఆహా! యీ నా నోములపంట నీకథారాశి, నీరతిసతీ
తులీత సీత్యంగి జూచుటకు నాకు కమలసంభవు డొక వేయి
కన్నులై న నీయడుగదా!

సీ! చిగురుటాకుల మేలు • సొగసు జూచి హసించు
నల మింటవెలుగు రిక్కలనుమించు
నిందువున్న మరేయి • నెలకు బుట్టును బెట్టు
వడరెడు కొదమ తుమ్మెదలగొట్టు
చిరుదొండపండుగాంచి యసహ్యమునదూరు
కమనీయమైన శంఖమును మీరు
కలువసోయగము డాకాల మూలకు దోయు
గోకయుగ్మమును సిగ్గువడఁజేయు

తే॥ గీ॥ కాంచనముఁ దిట్టు బూరెమ్మ • గడకుఁబెట్టు
నరరే! యీ మానినీ పద • కరరుహస్య
కుంతలాధరకంత చక్షుఃపయోజ
దేహహస్తము లెంతయు • దేజరిలుచు.

అరరే! దీనిసోయగము నెంతని కొనియాడగలను? ఈనుండ
రాంగిం గూడియుండువాడే ధన్యుడు. దీని పొందు మరిగినవా
డింద్రభోగములనైన నాశింపడు. వేయేల!

తే॥ గీ॥ మిసిమి దనరారు యీకల్కి • మేనిదీప
సోకుట దెచాలు కనకాభి • షేకమరయ
నీజలజగంధికతీపనఁజో జయుగము
బట్టుటదె హేమకైల సంపాప్తమెన్న.

అబ్బా! ఇక నే నీయువతింగూడక నిలువజాల. సత్యరంబున
సమీపించి నాయభీష్టంబు దెల్పెద. సమ్మతించిన సర. లేదేని రాక్ష
సభర్తానుసారముగ బలాత్కరించెద.

(అని సీతసుసమీపించు చున్నాడు.

సీత—(రావణుంజూచి) అహా! నేడెంతయు నుదినము. ఎవరో మహా
త్ములేతెంచుచున్నారు(ప్ర)కాశముగ రావణునితో) మహాత్మా!
వందనములు (నమస్కరించును)

రావ—కళ్యాణమస్తు దీర్ఘసుఖంగలీభవ.

సీత—స్వామీ! ఇం దధిష్ఠింపుడు.

రావ—(కూర్చుండి) కళ్యాణీ! నే నిందెప్పుడును నిన్నువీక్షించియుండ
లేదు. ఇట్లాంటివై ఇంచేల నివసించి యున్నదానవు? నీ
వెవ్వరవు?

ఉ॥ మానసమం దోంత యను • మానము భీతియు బూర కిట్టు లిం
దోననీనాక్షి యీయడవి • నొంటిగి ఒర్లగృహంతరంబున
బూనివసించె దుగనకు • బోలునె యీగతి నుండ నక్కటా!
దానవు లెవ్వరే గనిన • దప్పక ముప్పు ఘటిల్లెడిం గదా!

నీకు తలదండ్రులుగాని యన్నదమ్ములుగాని లేరా! నీభర్త
యేమయ్యె? నీయుదంతమేమి?

సీత—రుహాత్మా! సకల చరాచరానీకముల నెల్ల జల్లగ జూచుచు
పాలింప బరమేశ్వరుండుండ నడవి నున్న నేమి పట్టణముననున్న
నేమి! కాలవశమున రానున్న మంచిచెడ్డ లెట్లైన వచ్చునే కాని
యూరకపోవు గదా?

రావ—నూనీ! నీధైర్యమున నే నచ్చెగవడితి అందరిగాపాడువాడు
దేవుడుండ నేమిభయమని తెలిసి తెలిసి యొకమహావదం బకుట
భావ్యమా? కూరిజాతుశరణ్యంబైన యిక్ష్వాకుశరణ్యంబున నీకే
యాపద తటస్థించిన నెవరు సహాకుమువత్తురు? ఏవియైన
సూరికృపకములు వైగిపిసిన నబ్బవగు నీవేమి చేయగలవు?
మరియు నీయరణ్యంబున ధూర్జటివైన లెక్కసేయని మహాబలు
లగు రాక్షసులనేలగు నొదరించుచుండుదు. వారికి దయాకౌచ
ములు గున్న. మరియును నినును.

చ॥ అనవరతంబు శూరత బంధాంగనలక హరియిందు కార్యముం
దనుపకు దత్తులై చెలగు • నట్టి విశాచరు లెట్లా నిన్నిటం
గనుగొనిరేని మన్నధ వి • కారము పెంది బిరాన బల్కిమై
నినుగొనియేగ కుందురె? యవికహరుడడ్డము వచ్చి నిచ్చిక.

సీత—అయ్యా! తమరునుడివినట్లు దుష్టవర్తనులగుదానవులెంత ఘోర
కృత్యమునకైర సాహసింతురు. ఇయ్యది సత్యమేయైనను,

తే॥ గీ॥ గాహమును దృంచి కరిగాడు • ఘనుడెవండొ
భ క్తకోటుల గఱించు • పృథుడెవండొ
ఆనమస్త జగన్నాథు • డబలనైన
పడతుక నొకర్తు నన్ను గాపాడలేడె?

సమస్తజగత్సంరక్షణ ధురాభరణ దితుండగు కమలాక్షునకు
నేనుభారమా!

రావ—పడతీ! సిద్ధర్మోక్తులం బట్టి చూడ నీ చల్పచంశసంజాతవుగాక
యొకయసమాన సద్వంశమున మహాశూరుడగు వానికి
బుట్టినట్లు తోచుచున్నావు. నీయనుపమాన సౌందర్యాతిశయ
ముంబట్టిచూడ మిర్త్యలోకాంగనభంగి దోపదు నీయం దమా
నుష లేజము మూర్తిభవించినట్లున్నది. నీ వల జగన్మోహినివై
యుందువేమో యని మనంబున శంక జనించెడిని. మరియును,

తే॥ గీ॥ పడతీ! నినుజూడ నొకరాజ • వనిత పగిది
నామదికిదోచె జన్మత • సంబునందు
జదువుకొనిన సాముదిక • శాస్త్రుశక్తి
గలికి! వనవాసమున కేమి • కారణంబు?

సీత—మహాత్మా! సర్వజ్ఞులగు మీకు తెలియని దెద్దికలదు? కాము
వచించినట్లు నేను రాజవీరుండగు జనకునకు పుత్రినైనను దశ
రథ నరేంద్రునికు గోడలినైనను త్రిజగద్భయంకర పరాక్ర
మాభిరాముండగు రామునకు దారనైనను మహాసౌధముల
నివసించుటకు మారుగ కాలవశంబున నిట్లు వల్కలాంబరముల

దాల్చి పర్లగృహంబున నుండవలసె. ఎవ్వనికైన విధిలిఖిత మలం.
ఘ్యముగదా!

రావ—ఎట్లు! నీవు రామునకు భార్యవా? సరిసరి తెలిసినది. అట్లులైన
నీభర్త రాము డెందుచనె!

సీత—అయ్యా! యిందొక చక్కని లేడి నాకగువడుటచే నేనద్దానితో
వేడుకమీర నాడుకొనందలచి దానింబట్టుకొని తెచ్చి యిచ్చు
నట్లు పార్థివ శరశరాసనముల దాల్చి నాకుండు లేడింగొని
వచ్చుటకేగె.

రావ—మంచిది, తరువాతనేమైనది. నీనాకుం డాహారముం దెచ్చెనా?

సీత—మహాత్మా! వినుడు.

చ॥ వనమున కట్లు లేడిగొని • వచ్చెదనందు వచించి సత్వరం
బుర జని యెట్టి యాపదను • బొందెనా తోచదుకాని, తమ్ముడా!
యను నొకగొప్ప యార్తరవ • మయ్యది నాకుని కంతనాద ము
ట్లనుగతమయ్యె; గర్లముల • నంతట నేను భయాకులాత్మ వై.

కూర్మలగు దైత్యు లిందెప్పుడు జరించుచుండురు కావున
చారి కెవరేమి హానిచేసిరో యని నేనువేడ మరదియగు లక్ష్మ
ణుండగ్రజునకు సహాయ మొనరింప నేగె. వారు శత్రువిజయ
ముగాంచి తిరిగి వచ్చుచుండురు.

రా—వనితా! అన్నియు బాగుగ నేయున్నవి. కాని నాకొకనందియము
కలిగినది. దానిం దెలుపుమందువేని తెలుపుడు.

సీత—మహాత్మా! సందియమేటికి? వచింపుడు.

రావ—మానినీ! రాముడు లేడిందెచ్చుట కేగునవ్వడు లక్ష్మణుని నీ
యొద్దనుంచి పోయినట్లు గదా చెప్పియుంటివి.

సీత—అయ్యా! ఔను లక్ష్మణుండు మొదట నిచ్చటనేయుండెను.

రావ—అట్లులైన నేనాధునిక కాలస్థితినిబట్టి యున్న యథార్థ మనుభవము
వలన వచించుచున్నాడను. నీవలుగవలదు.

సీత—యథార్థమునకు గోపమేటికి!

రావ—వినుము. కాలమిప్పుడెంతయు మారిపోయినది. వావివరుసలు లేవు. జారత్వములు చోరత్వములు మొందు. పతివ్రతలరిది. ఎండజూచినను కులటలే. పరిక్షించిచూచినను జితేంద్రియు డొక్కడైన సీసర్వజగంబున గానరాదు. అసత్యవాక్ ధురీణులు వేసవేలు. సత్యము శశవేషణము. ఇట్టికాలంబున;

చ॥ పాడగనిసంత గామమును • బోవిడనాడిన మానినైన నా
పెడవిలుకాని పూములికి • వ్రేటుల పాలోనరింపజాలు మేల్
పడతిని తమ్ముడంచు నొక • ప్రియము వచ్చినవాని జెంగటకా
విడి చనె రాము డెంత యవివేకియో, మత్తగజేంద్రగారిని!

సీత—అయ్యా! మీరారని గుణాగణము లెరుగనివారగుటచే నిట్లు నుడువ్నారు. నాకిందువలన గోపములేదు. లక్ష్మణుం డట్టివాడు కాదు. ఆయన నేమైనననిన బాపమువచ్చును.

రావ—చెల్లీ! ఏవుట్టలో నేపామున్నది యేమి తెలియును! లక్ష్మణుని వైకిజాచిన మంచివాడనుచుంటివి గాని వాని హృదయమెట్టి డో నీవెట్లు కనుగొనగలవు?

సీత—అయ్యా! చిన్నప్పటినుండియు జూచుచున్న దానను గాని, ఆయన యుం దినుమంతయు దుర్గుణము జూడను.

రావ—పడతీ! చిన్నప్పటినుండి యింతవరకును నీవారనికి యొంటివై యెప్పుడు చిక్కియుంటివి! అట్టిసమయమునగదా వానిమనంబు గనుగొనుట. ఈవాడొంటిపాటున చిక్కినను తోడనే రామున కేదియో మాపదగలిగి తత్సమయమున కత డేగవలసివచ్చుటచే నీవు చిక్కుపడవైతివి. కాకన్న నిన్నాతడేమిచేసి యుండునో?

సీత—అయ్యా! ఇక మీరట్లు సెలవీజనదు. ఆయన జితేంద్రియుడు. నన్నవరతంబును సమ్మాయనియు, దల్లి, యనియు బిల్పుచుండును. ఇట్టివానిం దమ రీతిధంబుగ నిందించుటతగదు.

రావ—తరుణి!

చ॥ విను మలనాడు సన్నుతవివేకధురాభరణ ప్రవీణత
జనులు నుతింప గీష్మతికి • జాలుచు సర్వకళావిదుం డనక
జను హరిణాంకుడక మదన • శాతశరాచ్చికి నోన్వ కాతురం
బుర గురుదారఁ దారగొని • పొందడె కావసుఖంబు మానినీ!

అతం డవివరకు గరువరుండగు బృహస్పతికి, తండ్రి, యని యు నాయరభార్య యగు తారను, తల్లి, యనియేకదా పిలుచు చుండవచ్చును! అట్టివాడు మోహ మిగురొత్తినంతనే వివేకము నుదోసి వావివరుసలదీసి, తల్లియని తా నదివర కెవరిం బిల్చు చుండెనో అట్టితారను నిజదారగా గ్రహించి కాముకేలిం గూడడా? అంతకన్న నీలశ్రుణుం డెక్కువాయేమి? ఇదిగో తుది వాక్యము నుడుపుచున్నాడను.

ఉ॥ ఇంతవచింపనేల విను • మిత్రుశరాసనమధ్య! శుంభద
త్యంత నిశాతపేతి నమ • దారుణ పుష్పశిలీముఖంబులక
కంతుడు రువ్వసాగిర జగార నెవండును తాళకాల డీ
వంతున థాల్చిఁజాటగను • వచ్చు విలోమదాళికుంతలా!

సీత—(అసహ్యముతో) అయ్యా! మీవాక్యములు బొత్తుగానమ్మరా నివి. లోకమున జితేంద్రియులే లేనియు సందరు గామాం ధులేయనియు నెల్లరు గులటలేయనియు దమయభిప్రాయము గాబోలు. అట్లెన్నటికింగాదు పురుషులలో గొందరు జితేంద్రి యులును బరసతీ పరాజ్యులును గలరు. శ్రీలలోగూడ బలిప్రతాప తల్లు లేందరెందరో కలరు

రావ—పడతీ! ఇంకను నీకునామాటలయందు నవ్మకము చిక్కకున్నది. ఇదిగో తెలియజెప్పెదవినుము. పురమః జితేంద్రియత్వమును బరనారీపరా జ్యుత్వమును చక్కని సుందరాంగి వైభవవచ్చు వరకును, నాడుదానిపాతిప్రవృత్తము పట్టుబట్టిని విడువనిపురు షుండు బలాత్కరించువరకును పిలుచునేకాని యాపైని నిల్చు నవికావని నేను దృఢముగా రాయగుడ్డి యెందరియెదుటవైనను వాదించగలను. ఇంతయేల? వినుము.

మః అసయం బీశ్వరపాదపంకజహయః గౌరవి నై వాయుభ
 యోముఖే జేనెదునాకే చెప్పటకు సిగ్గె నైర వాళొందు నిం
 తనరానట్టి మనోజవేదము చిత్తంబందునం దోజః గ
 లై ననక యావనరాజితుండొకడు బాంబింజెందుటల్ చిత్రమే!

నీవు నాకెంతయు బియ్యురాలవగుటచే నీరహస్యము చెలి
 బుచ్చితి. దీనినెచ్చటను వెల్లడిచేయదగదు నుమీ!

సీత—(కించిత్ ప్రసూచకముగ) ఆర్యా! నేడిదియేమి తమరిట్లనరాని
 పాప వాక్యము లాడుచున్నారు? ఇది ఏమైన భగవన్నామమా?
 లేక ముక్తిప్రదమా? కామ్యాంధులగువారికిది తగుగాని తపోధ
 నులగు మీకిట్టి ప్రసంగములతో నేమిపని? ఇదియెందైన
 సరియగు తోవయా? దీన నిహమా; పరమా? తెల్పుడు.
 సర్వజ్ఞులగు మీకు నే జెప్పవలయునా?

రావ—(కోపముతో లేచి)

శా॥ ఏమేమెట్టెటు లేమిపక్కితివి? నా యీ సత్ప్రసంగంబులక
 కామ్యాంధుల్ వచియించు మాటలనియా? కానిమ్మిదే చూడు మి
 డ్దే మన్నిమృత శాపపాపకమహా భీమార్జునక మిమ్ములక
 భూమింగూల్చెన నెవ్వడెప్పుడు మిమ్ముం గాచునో చూచెదక

సీత—(భయవిహ్వలయై) మహాత్మా! శాంతింపవలయు. పిచ్చుకపై
 బ్రహ్మశ్రుము విడుచుట పాడిగాదు స్వామీ! మహాతపోధ
 నులగు మీరాగ్రహము వహింప మశకమాత్రులమగు మేము
 సమాపింపగలమా?

రావణ—అది యెరిగియు నిట్లు నిర్భయముగా నావాక్యముల కెదు
 రాదుట నీకుండగదు. అయిన వబలవగు నీవైనలిగి శపించిన
 మాకేమి భాషమ వద్దును? ప్రభమ దోషము సైరించి నాడ
 ను. ఇకనుండెప్పుడును మముబోటివారితో నిట్లు ప్రసంగింప
 కుము.

సీత—అయ్యా! మీకురుణాదృష్టి నిచ్చుదు మేము ధన్యులమైతిమి.

రావ—వనితా! నీదివరకెప్పుడు మాబోటి మహాత్ముల దర్శించి వారి
తో బ్రసంగించి యెగురుచు వగుటచే భిష్టుడు తమార్హ
వైతివి. మరియొకచోట చెప్పెదను.

చ॥ తరళసరోజనేత్రీ! విను, తథ్యము హృదయశాటు లెందరెం
దరొ చరియించుచుండెద రునారత మివ్వకమందు వారు దు
ర్భర కపట క్రియాచటుల, వాగురలం దవలించి మించి యా
హరిహర పద్మ సంభవులనైన పడంగ జేతు రుగ్రులీ!

కావున నీవబలవు, వారిచే నీకేవల నాపద మూడెనేని
పిమ్మట చేయునదిలేదు. మాయాశ్రమ మిచటి కనతిదూరంబు
ననే కలదు. నిన్నిప్పుడచటి దీసికొని పోదును. నీరాధుండువచ్చి
న వెనుక మరల నిన్ను మాళిఘ్య లిచటికి నీసికొని వచ్చిడించి
పోదురు. లెమ్ము పోవుము, శింపము. నేబెరవాడిగాను.

నీత—అయ్యా! మిమ్ముల నే బెరవారిగఁగ పను. మదీయజనకుండుగు
జనకఁడెటులో మిమ్మట్లుగ భావించుచున్న దానను నాధుడు
వచ్చునరను నేనిచటినుండి బయలుదేరజాలను. తమింపవేడెదను
మీరనన్యథా తలపనఁడు.

రావ—పోనిమ్ము నీకంత యనుమానముగనున్న నిప్పుడు నేనెచటి బల
వంత పరపవలయును? నీయిష్టము వచ్చినట్లు కానిమ్ము (ఆకా
శమువలక జూచి) ఓహూ! నేను వచ్చిచాలనేపై నది. ప్రసంగ
వశమున బర్హళాను మరచితి. మానినీ!

తే॥ గీ॥ ఎఱు తడవయ్యె నేనిట • కేగుదెంచి
గుటజమున శిష్యులేరీతి • నుగ్గువారొ
జారునేయఁ బలుమున • నేనెఱుఁగను
పడలి! భిక్షనొసంగి నక • బంపుమింక.

నీత—(తనలో) ఇప్పుడయన కేమిభిక్షనొసంగుదును? రాజ్యభ్రష్టులమై
యున్న మాకడ గండమూలాదులులేవు మరేమియునుండవని
యాయనకుమాత్రము తెలియదా? ఏతత్సయమునున సిద్ధముగ
నున్న యీవనన్యపదార్థము లే భిక్షనొసంగెద (గండమూలాదుల

దీనికొని ప్రకాశముగా మహాత్మా! వర్తమానమున మేమెట్టి పదవియందుంటిమో, మీరెరిగియెప్పువారలు. పరమేశ్వరుడొసంగిన యీ పదార్థముల గ్రహించి మమ్ముల గృతార్థుల గావింపుడు (అని కంఠమూలాదుల నీయఁబోవుచున్నది.)

రావ—(నిరసించి) వనిత! నేనీభిక్షకై వచ్చినాడగాను నుమీ!

నీత—అయ్యా! రాజ్యవిహీనులమై యెవరైన మొనరించుచున్న మా కడ నింతకన్న నధికపదార్థములేమిగలవు. ప్రస్తుత మివిగ్రహించి మమ్ముల రక్షింపుడు.

రావ—మానినీ! ఏమంటివి? రాజ్యవిహీనులవనియా? వినుము,

తే॥ ౧॥ జలజలోచన! “రాజ్యవిహీనుల” వంటిండు
పలికెదేటికి! రాజ్యగుబు • వలదునాకు
పడియుంటివి స్వల్పమా • భిక్షయొకటి
చాలు నది యొసంగిన నాకు • చంద్రవదన.

నీత—మహాత్మా! మాకడిలేనిపదార్థముల నెట్లుమీకొసంగఁ దానను;

రావ—నేను మీకడ లేనిపదార్థము గోరియుండలేదుగదా!

నీత—అటులైన మాకడ నింతకన్న ఎంతేమిగలవు? స్వామీ!

రావ—ఇంతకన్న నేమియులేవా! ఉన్నవానియం దొకదానిని వాంఛింతును. నీవది నాకొసంగి సంపదేయుము.

నీత—అయ్యా! అదియేదియో తెలుపుడు.

రావ—గట్టిగదెలుపుమందువా? నెలిపినపిమ్మట లేదనవుగదా!

నీత—మీకింత సందేహమేటికి? మావద్దగల పదార్థములయందు తనయదేనిని వాంఛింపియుంటిరో నానిఁగొనిపొందు.

రావ—కలువకంటి! నాకు కడుఁగడుసంతనమయ్యె ముమ్మాటికి నేను కోరినది యెవఁగెఁగదా,

నీత—(తనలో) ఈయన దేనినికోరునో తెలియదు మాకడ వింకగల పదార్థము లేవ్వి? నన్నింతగట్టిగ నిర్బంధించి యడుగుట కేమికారణమైయుండును? నీని హృదయము వేరైయుండదుకదా!

రావ—ఏమి సందేహించెదవేటికి ?

సీత—అయ్యా ! సందేహమేమియులేదు. మీరు దేనింగోరియుంటిరో తెలియజేయుదు.

రావ—చెలీ ! నీవుగట్టిగజెప్పుచుంటివి. కావున నిదిగో వచియించుచున్నాడను ! చెప్పినవిదవ నాయభీష్టము దీర్పవని నీకళుము వాటిల్లును.

కా॥ బాలా ! తెల్వద నాటికింపు మిదె దా • పక్ష లాభమేమింక, నీ దౌలాహ్యము, నీయొయారమును నీ • యందంబు చందంబు నే దాలోకించి విరాళిజెందితి నిదే • లా జాగునేయంగ నన్నీలిక నీబిగి కౌగిటం దనువు మిం • దోరాజబింబాననా!

నేను వాంఛించినది సీయధరావృత భిక్ష. నాకయ్యది తప్పక ప్రసాదించవలయును. లేకున్న నీకన్యతదోషంబు వచ్చును.

సీత—(చెవులు మూసికొని)

చ॥ హరహర యెట్టిమాట విసనయ్యె మునీశ్వరులైన మీకు నీ దురితపుఁ జింతచెల్లునె ? బు • ధుల్ గనిమెత్తురె ? కాలకింకరుల్ పరసతిఁ గోరువాని పటు • బాధలు పెట్టెనరండు వల్కు న త్పుడుపుల వాక్యముల్ విసరె • పోలునె మానుల కిట్టులాడగక్ష భగవదారాధనాది సత్కార్యములనుండి తొలగి పరాంగనల వైఁ జనిన మీయింద్రియాశ్వముల వరలించుకొనుదు. మానులగు మీకిట్టి దుర్నితి తగదు.

రావ—ఏమంటివి! మానులైన మోహముండదా? ఇదియెందైనసరియగు మాటయా? నేనువాంఛించిన పదార్థమొసగుదునని నీవిప్పుడిట్లు పలుకుట న్యాయమా?

సీత—అయ్యా! తెలిసినవారలగు మీరలే యిట్టిపాపకార్యమునకు సాహసించ నీక లోకము నిట్టిదుష్కార్యములకు చెరచువారెవరుండురు? ఇకలైన నీదుస్పృంతమానుడు.

రావ—చెలియా! నన్నిప్పుడు సిద్ధులమనోరథుం జేయకుము. నీచే మన్నను నినుగూడక నిలువజాల. జాలమేలచేసెదవు? నాయభీష్టంబు దీర్పుము.

సీత—(ఓచితో పనుతో) అంతకింతకు నీదుచ్చిసంగము లధికమగుచున్నవి. జాగ్రత. బుద్ధిచెచ్చుకొని మాయాశ్రియమగునుండి తొలగిపొమ్ము.

రావ—అతివా! ఇంతకఠినమూనజెల్లునా? నీవన్నట్లు మీయాశ్రమము వదలిపోయెద గాని నేగోరినభిక్ష నొసంగుము. ఆలస్యమేటికి!

సీత—టరీ కామాంధుడా! నీకు కన్నులు నెత్తికెక్కినవాడేమి! ఇంకను నిద్రపీరున బ్రేలుచుంటివేని శ్రీరామశరాన్నిం దప్పక కూలెదవు సుమీ!

రావ—(నవ్వి) నుండరాంగీ! ఏమిసీమాటలు! చూడుటకు వృద్ధుండనై యుంటినిని యారామునిజెప్పినన్నభయవెట్టుచుంటివి, వినుము.

తే॥ గీ॥ గరుడ గంధర్వ కిన్నర • గణములెల్ల
నెవనివేర్విన్న మాత్రాన • జవమువీడి
గడగడ వడంకుడుండు రా • ఘనున కొక్క
మనుజుమాత్రు డసాధ్యుడే • వనజనేత్రీ!

సీత—టరీ! నిన్నుంజూడ సన్యాసినలె దోవవు. మదాంధుండనై చరాంగనల మోసపుచ్చ నిట్టి కపటవేషధారివై చరియించు దుష్టుండవని మాటలంబట్టి తెలియుచున్నది; దుష్టదానవ విరాముండగు రాముండు నిన్నుం జూచెనేని ప్రాణములతో విడువడు. ఏల నీకీదుచ్చిత! తొలగిపొమ్ము.

రావ—చెలీ! నీవన్నట్లు నేను కపటవేషధారుండనే గాని సన్యాసింగాను. కడుంగడు చతురగుటచే నీవు కనుగొంటివి. ఇంతటి జాణవగు నీవు పిరికిపందయు హీనుండునునగు రాము నెట్లు చేపట్టితివో తెలియదు. నీ రసికతకు నీనెరనీటునకు నీయందమునకు, నీచందమునకు నవివేకియు నబలుండునునగు రాముడు తగడు. అవివేకి కాకున్న రతీనతిబోలు నిన్నిట్లు కానలం ద్రివ్వనా! పడతి! నీయీదుర్దశం జూచిన నాకెట్టులో యున్నది ఏమన,

మ॥ దశమా వెన్నెల గండు కోమలంబలా తన్వంగి ఏవక్కలా
చెలియా! పొట్టకు కూడులేని మరుజాణజేపట్టి ఘోరాటవిభా.

పలుచందంబుల గష్ట మొందుటను కన్నక నాకెచిత్తంబుక
గలుగం జూచ్చెడి జింత, నీవెటుల దుఃఖించొందుచుండోగదే!

సీత—పరమేశ్వరు డెవని కేయే కష్టసూఖములు విధించెనో యవి తప్పక
యనుభవనీయములు. మాకష్టములతో నీకేమివని? మే మరణ్య
మందొందుదుమో లేక పట్టణమునం దుండుదుమో యది
యంతయు నీకేలే? నీదారిని నీవు పొమ్ము. తడవు మనలిలివేని
తప్పక మువ్వవాటిల్లును.

రావ—మువ్వవాటిల్లు దెవరికే? ఎవరివలన?

సీత—నీకు. రామునివలన.

రావ—ఆ! ఏమి! రామునివలననే, నాకే. ఇది కలనైనను జరుగదు,
పడతి! ఒకమాట చెప్పెదను, సహజముగుమార శరీరవగు నీవి
• పట్లడవి నిడుములం గుడువ నేటికి?

సీ॥ పట్టపుట్టములం దా • ల్పగరాదె మెయినెండ,
గలికి, మాసినచీర • గట్టనేల?
భూరి సౌధాంతరం • బుల వసంపగరాదె
యువిడ! యిట్లడవిని • యుండనేల?
నలలితరుచ్యాన్న • ముల భుజింపగరాదె
చెలి యుపవాసముల్ • నేయనేల?
అతికోమలంపు శ • య్యల సుఖంపగరాదె
పడతి కర్కశ థాత్రి • బండనేల

తే॥ గీ॥ ఉభయపార్శ్వములందున • నూడిగంపు
జెలులు కనునన్న మెలంగు • నేవజేయ
బట్టపుండేనివై నాకు • వరలరాదె
యతివ! యీగతి నడవి న • యిట్లడనేల?

సీత—టరీ! కవటశీలా! నీదుమ్మినంగంబు లింక గట్టిపెట్టుము. తుచ్చ
ములగు నీలాటి సౌఖ్యములం జెప్పి భ్రమింపజేయఁ దలచితివి
కాబోలు. చాలును లెమ్ము మా! నెలవుం బాసిపొమ్ము.

వావ—లతాంగీ! నీవిట్లునిన నే నేమందును! నీ సౌఖ్యముకొరకు నేనె
న్నియో చెప్పుచున్న ను సీవు విరకున్న దాచవు. నీ యీహీనదశం
జూచినప్పటినుండియు నాకు నీపై నెంతయు జాలి వొడముటచే
నిట్లుంటిని, నన్ను సామాన్యునిగ నెంగకము.

సీ॥ కట్టించినాడ సం • గ్రామ రంగమునందు
భటు చే శాత్రువ • వ్రజము నెల్ల
ధట్టించినాడ ను • ద్యల్లీల నార్జిచి
ఘనయశస్సుర్తి గి క • టములందు
కొట్టించినాడ చుగ్గుగ మాధవుల చే
గరుక గంధర్వ కి • న్నిగులబట్టి
పెట్టించినాడ దేవేంద్రాది దిక్పాల
సమితి సుగ్రీవః కర • సాలలందు

తే॥ గీ॥ నిట్టి బాహుబలాధ్యుః • నెన్న నేను
పోజాలునె నీగాము • డోలతాంగీ!
శలచిహ్నాగ వన్నఖా • చలము నైన
నిట్టి చరుగూడియుడిర • నేమిఫలము'

సీత—ఓరి! కామాధుడా! త్రివిధత్పాతచాతుండిగు శ్రీరాముని
కన్నుగారు సామూహ్యరసనిగ పలంచి దూషించుచున్నాడవు.
నీనిందుకు చగిరఫల ముభవించెదవు శ్రీరాముని దానవకంఠ
లుంతన కిళానిప్రణుండని యెరుంగుము. నీ వమ్మహాత్ముని శ
తాశమువృక్షైర రాజును

గావ—మూలినీ! నాపరాక్రమ మింకను నీకు దెలియలేదు నక్కొకసా
మాన్యునిగ దలంచుచుంటివి కాబోలు. అసమ సమరాంగణ
వినిర్జిత సురేశ్వరుండగు దశాస్యునిగ నన్నెరుంగుము.

సూ॥ కనదంభోజదళాయతాక్షి! విను మిం • కక దాపగానేల నా
యగుగుంజెల్లెలు హెయలునీయాకార మాలించి సం
జనితాత్యంత మనోజవేదచునై • సారంగముక మాయ పెం
పుర బుట్టించి నినుకవెక బలిమి గొం • పోవంగ నేరెంచితిగ.

సీత—హా! దుష్టుడా! ఎంత మోసము చేసితివిరా (దుఃఖముతో)
దైవమా! ఇంకేమిచేయుదును? కుటిలుండగు నీదానవుండు
నన్నుం గొనిపోవ నొచ్చెగదా! అయ్యో! నాకిప్పుడు దిక్కెవ్వరు!
హా! మనోనాథా! నీ ప్రియసతి నొక దుష్టుండు చెరువనున్న
వాడు. సత్యరంబున నేతెంచి రక్షింపుము! ఓ యనాథశరణ్య!
జగన్నాథా! భక్తరక్షణపంథయా! నారాయణా! కుజనశిత్రా!
సాధురక్షా! కమలాక్షా!

శా|| నీతిం బోవిడనాడి యీ యడవి నొంటికి నన్ను గామంధుడై
రాతింబోలిన చిత్తవృత్తిగలదు • రాత్రిం దొకండు నా
పాతివ్రత్య మడంచి నన్ను హరియింపక జూచు చున్నాడెహ
దైతేయాంతక! కావవే, యబల లి • దైత్యాధముం దుగ్రింపవే.

రావ—సీతా! ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము. ఎల దుఃఖించెదవు? నీకే
మాత్రమును భయములేదు. నే బెరవాడగాను. చతుర్థ భువన
ము లొక్కటియై వచ్చినను నీ కేయావదయును రానీయును. నను
వరింతువేనీ నీజనకునకు బహుమానముగ నీధరామండలంబంత
యు బట్టముగట్టెదను. నిన్ను లంకానగరంబునకు రాజ్ఞిగ నొనరించె
దను. నా సమస్తభార్యలచే నీకు వలయు సేవల జేయించెదను.
మూడులోకంబులును నీయాజ్ఞకు లోనైయుండునట్లు కావించె
దను. వేయే! చతుర్థ భువనశాసనుండగు నేనే నీకు నాధుం
డనై యుండ నింక నీ కేకొదువకలదు? సందేహము వీడుము. లం
కానగరంబునకు బోవుదము లెమ్ము. మరియు వినుము.

మ|| కలకంఠుల కదుభక్తిమీర నిరుపం • కక నిర్వి వింజామరల్
చెలువొప్పారగ వీడుదుండగ శచీ • సీమంత్రిని మీరుచుక
లలితాప్రాపద వజ్రిదంతురెత డో • లాభ్యంతరంబుండు నో
యలిసీలాలక! పొందె దీ వఖల సౌఖ్యంబుల్ ప్రమాదంబుగక.

సీత—(తనలో) అయ్యో! నేనిప్పుడెందు జొత్తును? ఈ దుష్టుండు
నన్ను విడుచునట్లు తోచదు. నాశక్తికొలది వియ్యించెద
గాక. (ప్రకాశముగా) ఓరీ నిశాచరా! పాపహేతునగు నీ!

దుష్కార్యమున కేల సాహసించెదవు! రాముని డిడి యెరింగిన
నీయునురు దీయకమానదు. చెడిపోక నత్పథానువర్తివికమ్ము.

రావ—చాంసగమనా! నీవెన్ని చెప్పినను నీవైగల విరాళిని విడువజాల
కున్నాడను. నామాటల బెడచెవింబెట్టుకుము. నీవిందుండి యను
భవించు సౌఖ్యమేమి? కనుల జూతమన్నును రుచ్యములగునాహార
ములు లేక చక్కని పూలపాన్పుల వర్జించి సర్వసౌఖ్యంబులకు
దూరమై పాడుపాతిచిత్యమున కేలయాసజెందెదవు? అహల్యా
తారలకన్న నీవధికురాలవా! తగినవకుండు లేకున్న దరుణి వర
పురుషుం గూడఁటయు, దగినభార్య లేనప్పుడు పురుషుడు
పరాంగమం గోరుటయు యుక్తమే! దుర్బలుండగు రాముండు
నవయావనాంగివగు నీకుం దగదు. కొవున నతిపరాక్రమవిరాజి
తుండనగు నన్ను గ్రహించుట తప్పుకాదు.

సీత—ఓరీమోహంభుడా! అతి చంచలంబులును నస్థిరంబులును నగు
సౌఖ్యంబులను శాశ్వతములని తలంచి పొగరున గన్నుగానక
తనకంటె నధికులులేనిని తలంచి మహాగర్వమున విర్రవీగు
నీవోటి మదాంధు లిట్టిసౌఖ్యములయం దత్యభిరాషణుని పాప
కార్యముల జేయగడంగుదురు గాని ప్రాజ్ఞుల మత మయ్యది
కాదు. ఓరాత్రించరా! సాధ్వీరుత్సలులకు,

సీ॥ శితకంటకావృత • సీమయే యగుగాక
స్పృటిక కుట్టిమ • స్థలనమంబు
ఆతిభయప్రదమైన • యటవియే యగుగాక
తతరమ్య నంద నోఁద్యాన మరయ
సామాన్యమగు వర్ణ • శాలయే యగుగాక
యిమ్మైన వైజయం • తమ్ము నుమ్ము
కోమలత్వము లేని • భూమియే యగుగాక
అమిత భోగదమైన • యలరుపాన్పు

తే॥ గీ॥ విష్ణునముడగు నాధు నే • వేళయందుఁ
బాయకుండెన; భవనెడ • బాసియున్న

సఖలసౌఖ్య ప్రసాదము • యలకు స్వర్గ
నగరమైనను ఘోరమా • నరకమెన్న.

రావ—కాతా! నీయిటిదానిని నేనెందును జూడలేదు! అబ్బబాబ్బ.
ఎంతకఠిన హృదయపు! చతుర్దశభుజసంబులయందును నాకువశులు
గానివారు లేరు. అంతటివాడ నగునేను స్వయముగా నేతి-చి
కోరుచుండ నిరాకరించుట నిరారా మోకా లొడ్డిన ట్లున్నది.

సీత—టరీ! ఇక సభికప్రసంగములతో బనిలేదు. సత్వరమ నూయాశ్ర
మముం బాసిపొమ్ము!

రావ—సఖి! నన్నేటి కలయించెదవు! నీపివషపరీక్ష నింక చాలించి
మదనజ్వరకృశాంగుంధనగు నన్ను కటాక్షింపును. తడవుచేసిని
నికనిలువజాల.

సీత—జడమరీ!

ఉ॥ పెంగలివై వివేకమును • పిడి పదోన్నతిచే. బంగనా
సంగము గోరుచుండు నిశాచర! ముక పరదార గోరుటక
భంగము నొండదే విబుధ • నాయకు డాగని నాట్రునెంచి మై
సం గలుపాట్రు! మానుము మ • సంబున నీచెడు చింతదుర్మరీ!

రావ—మానినీ! ఏమిటి? దే. దుర్జనకు పరదారంగూడటచే భంగ
మువాటిల్లనినియా? సరే. ఇదియుక్తమే. పెద్దగాలికి గొట్టుకొని
పోవు దుర్బలులగు మునిముచ్చులకు గూడ వెరచు భీరు
న్యభావుండగుటచే నత డట్లు భంగపడియె. నిం దాశ్చర్య మేమి
కలదు?

సీత—నీకుగూడ నటులే భంగము వట్టిల్లు నామాట విను.

రావ—తరుణీ! యెంతవెరిదానపు! కక్కుటమాత్రుండగు నాసహస్ర
నేత్రునకు పరాభవము కలగెనని చతుర్దశభుజుని విద్రావణుండగు
నీ రావణునకు పరాభవముకలుగునా? కల నైననట్లు జరుగుటకుదు.
ఏల నన్ను భయపెట్టెదవు? నీయాశ్లేషసౌఖ్య మొనగినప్పు రక్షిం
పుము. లేకున్న బలియైన నన్ను తొందర నిలువజాల.

సీత—ఓరీ! వెళి! సాహసము మానుము. నా హాక్యముల బెడిచెని
బెట్టుకుము

తే॥ గీ॥ అస్థిరంబగు కామసౌఖ్యార్థమిట్లు
నీచకార్యంబు నిర్భీతి • నాచరించి
సంతత స్థిర పగలోక • సౌఖ్యములకు
• దూరప్రేషావ సేతి కో • దుష్ట! విసర

రావ—కోవలాంగీ! ఎన్ని సౌఖ్యములకు దూరంబైన నగుదుగాక.
నిను కాడి కామోపభోగంబు లనుభవింపక తాళజాలను నన్నేల
గానిలజేసెదవు? కనికరము వహింపుము

సీత—ఓరీ! మదాధుడా! • కండ్లకానర మేటికి? సౌఖ్యముగ గొన్ని
నాళ్లు భూమిం బ్రతు నెంచితేవేని నచ్చినతోచం బొమ్ము
నాకుండు వచ్చుచందాక యిట్లు ప్రేలుచుంటివేని నీవు సఖాంధవ
ముగ నెందు డాగినను హతులవుకాక మానవు

రావ—ఏమి! తమ్ముడు • జ్య వ పహరింప నచాధవగి గానలకు వచ్చి
నర మి నగు వెరచి డాగవలయుగా? నాసామగ్ధ్యంబు నీవెరుంగవు
కాబోలు, జెప్పె వినుము—

సీత—ఓరీ రాత్రించరి ధవరా! చతుర్దశభువన జేగియమాన మహాపరా
క్రమాభిముఖులను త్రిజగద్భయదఘోర బాణాన నిర్ముక్త
కరోరి శర నార నిర్మగ్ని శాత్రుసంహరితులను నగు శ్రీరామ
లక్ష్మణుల యెదుట మళకమాత్రులగు నీబోటి వేయిమంది
రానణులైనను నెరిపజాలరు. నీప్రణాపంబు వేరె చెప్పనేల?
తోడిగిహమ్ము పరధుఃపరనారిహరులు పహారారవాది సరకబా
ధుల ననుగమింప నిన్నుండు ప్రాణైల సూక్తులం దలంపుము

రావ—వడతీ! నీవు నగికిన సౌఖ్యములు ప్రాజ్ఞులని కావు.

చ॥ మును బాహినులేరి • మ • బోటుల మన్మథసంగరంబునం
దనుపగశక్తిలేక, తమ • దారల నన్యులుగోలకుండ వ్రా
సిన వచనంబులం లోకి • చేడియ నక భయపెట్టెదేటికే?
యజ్ఞశాప! యిట్లుగఁ • బాడియెనక శ్రీహరిపెట్టెదేటికే!

సీత—రోగికి వధ్యమురు చింపనట్లు చావనిద్యముగనున్న నీకు నాహితా
లాపములు రుచింపకపోగ మీదుమిక్కిలి నీతిప్రబోధకులును
ప్రాజ్ఞులునునగు మహాత్ములనుగూడ నిందించుచున్నాడవు. నీ
విహలోకమున శిక్షితుండవగుటయెగాక పరలోకమునగూడ
తప్పక దండనార్హుండవు కాగలవు? నావాక్యముల నమ్ముము.
చెడిపోవనేటికి? పరనారీశంగమవాంఛ మహా పాపకారణము.

రావ—చెల్లీ, అందరికి పాపకారణమైన నగుగాక, రాక్షసులవగు
మాకు పరనినాపహరణంబును, పరులదండించుటయు, నన్నిటి
కంటె బరనారీహరణంబును సతిశ్రేయస్కరము. మాకివియే
కులధర్మములు మేము వీని నిసుమంతయు దప్పగ గణింపము.
ప్రాజ్ఞుల నిందించితినంటవి. ఒక్కప్రాజ్ఞులను నిందించుటయే
కాదు, మహామునులగూడ బంధించి చెరచెట్టి వారిదారల బలా
త్కరించుటయు నాదిగాగల మహాకార్యములు మాకు గరత
లామకములు ఇక నేల సంశయింతువు రమ్మ కౌగిలిమ్ము, లం
కాపురికేగుదిము లెమ్ము

(అని సీతను సమీపించిబోవుచున్నాడు).

సీత—(వెనుకకుజరిగి) ఛీ దుష్టుడా! దూరముగ నుండుము పరనారీ
హరణంబును మహాదురితమని యరింగవా! అందు శ్రీరాము
నత్నిం గొనదలచుటన్న నిష్పలాడిగటయే యిమి! జాగ్ర
త! పరాంగనాపహరణంబును సామాన్యముగ దలంచితివికా
జోలు, వినుము

సీ॥ రారవాద్యతి భీకరకూర నరికసా

ధానీకమునకు సో • పానవంక్షి

నిహుళ సత్కార్యసం • పాదితాఽఘుకీర్తి

ఎవర డి కుగ్రీవా • వానలార్చి

దురితకారణమైన • దుశ్యతః పుటభేద

నంబున కటేః ధంతాపభంబు

సుస్థిరపుణ్యలోక స్థానమునకు దు

రవలోక్య దుర్గమారణ్యసౌధ

తే॥ గీ॥ సూరిజనములు నిందింప • గారణంబు
వనఘనుకృతాంబుధికి బడ • బాసలంబు
స్వకుల వనవాటికరుయేటి • వహ్ని కీల
పరసతీహరణం బోరి • పరమనీచ!

రావ—బాలా! నన్నేల జాలిందూలజేసెదవు? నీకటాక్ష హిమాంబు
పుల నాపై జలికినంగాని నాయీమదనతాప మారదు. ఏదీ! ఒక
తూరి నను నీక్రిగంటజూడుము. నాపై నలుకవీడుము.

సీత—నిశాచరాధమా! శ్రీరామ శరాంబువులు కురిసి నీప్రతాపాన
లంబు నార్పగలవు. త్వరపడకుము.

రావ—చంద్రవదనా! నన్నేటికలయించెదవు? అదే మదనం, డిదేయద
నని నాపై బూవుటంపర గురిపింపసాగె. భీతి నెడద దడదడలాడె
డిని. నన్ను నీకొగిటగారవించి భయంబుడువుము, నీపాలంబడిలి.

సీత—జడుడా! కొంచెముండుము. లక్ష్మణుండు నిజదనుర్ముక్త శర
లక్షితూజేసినిన్ను గారవింపగలడు నీభయంబప్పుడుడుగగలదు.

రావ—(కోపముతో) కఠినాత్మురాలా! ఆడుదానవని నేనెంత విదా
నించియున్నను, నీవాచాలత్వ మధికమగుచున్నది, కాని తగ్గుట
లేదు. సకలదేవతానీకముల నెట్టిగొన్న మదియ బలపరాక్రమ
ములు నీముందెందుకును గొరగాకున్నవి. ఇదిగో, గరుడ,
గంధర్వ, కిన్నర, కింపురుష, యక్ష, సిద్ధ, సాధ్య ప్రముఖ, మహాభ
యప్రదంబగు నస్మదీయ నిజాకారంబుదాల్చి నినుఁగొని—(అని
యిరువదిహస్తములు, పదిశిరంబులును గల తనయాకృతింజూపు
చున్నాడు).

సీత—హా! (అని మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

(యవనికజారును)

శ్రీ

నీతారామవియోగము.

పంచమాంకము.

(సీతను కథమునైననుండుకొని గగననాగమున బోవుడు)

రావణుడు ప్రవేశించుచున్నాడు

రావ—(తనలో) బలే! నేనిప్పుడెంతయు ధన్యుండినైతి సోదరులిరు
వురియం దొకండును లేకుండుటచే ననాయాసుంబుగ నీయువ
తింగొనిలేగల్గితి! ఒక్కరైన బల్లశాలయందుండినచో నాకుగొంత
శ్రమకలిగియేయుండును. ఇంతకు నాయుక్కువ్వకు బాగుండుటచే
చెవిరికంట బడకుండ నభిప్రప్రాప్తి గాంచితి. (చెరుకకు దిరిగి
చూచి) నేనిప్పటికి చాలదూరమువచ్చితి. నాకింక వాగర్హము
రాజులరు (మూర్ఛిల్లిపడియున్న సీతంజూచి) ఇంకను నితరు
ణికి మూర్ఛతెలియనట్లున్నది. కానిమ్మి లొకంజేరునరకు నుం
డిన నాపైన విచారింపవచ్చు. ఇప్పుడే మూర్ఛదెలిసిన నదియు
గొంతశ్రమకు కారణమె.

సీత—(కొంచెము కదలుచున్నది)

రావ—అదే కదలుచున్నది. మెలకు కలుగలేదుకదా! సర్వరమున
రథంబు బోనిచ్చెనగాకి.

సీత—(మెల్లని లేచి దిక్కులుపరికించి దుఃఖముతో) హా! దుష్టుడా!
ఎంతమోసము జేసితివిరా! అయ్యయో! నేనింకేమిసేయదును!
హా! నాథా! నీప్రియపత్ని నేడెట్టి మహావిపత్నాగ్రంబున గొట్టు
కొనిపోవుచున్నదో వీక్షింపుము.

చ॥ చిత్రమడమనీ! వరవిభాకరంశ సుభాద్రిచంద్ర! నే
నకుగుచునుంటి నేదొక సుఖాటునిచేబడి దిక్కుమాలి, న
త్వరగతిరాగదే కతిం • బాణపంపర నీనిశాచరుణ్
ధరణిని గూల్పవే రయము • నక గొనియేగవె నక మనోహరా!

రావ—(తనలో) అదిగో నీత! మేలుకొనిరది? కానిమ్ము, దీనిరోదనం
బెవరువిందురు? దీనికడ్డ మెవరువత్తురు? అయినను గొంచెము
దుఃఖోపశమంబు తేయ వ్రేయత్నింతును. (ప్రకాశముగ) నీతా!
ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము ఏలదుఃఖించెదవు? నీకేమియు భయ
ములేదు. నేనన్యంధిగాను.

నీశ—ఓరీ! చాపకర్ముడా! ఎంతటి సాహసీనిరా! ఎవ్వరులేని సమయ
మున దొంగవలె నన్నెత్తుకొనివచ్చుటెటిపారుషము? దుష్టుడా!
జ్ఞానముచెచ్చుకొని నన్నింతట వదలివేయుము. లేకున్న నీవు
సబాంధివముగ నాశనముగాగలవు.

రావ—(తనలో) దీనితో నింక వృదువాక్యములు పనికిరావు బెదరిం
చినగాని దీనినోరు మూతపడదు (ప్రకాశముగ కోపముతో)
ఛీ! గయ్యా! నోరుమూయుము. ఇంక నిట్లెప్పేలుచుందువేని
శిక్షింతును జాగ్రత్త!

నీశ—(భయవిహ్వలయై యేడ్చుచు) హా! మనోనాథా! కతిచిత్తుం
డగు దైత్యుడొక్కడు నన్ను మృచ్చిలిం ని చనుచున్నవాడు.
రయంబున నేగుడెంచి రక్షింపవేల?

మ॥ అసభా! యింకిను నాపయింగరుణరాందా? చత్విన్శక్కుండు దు
ష్టనిశాటుండిటు మృచ్చిలించి చనుచుం • డక కావరావేమి? థా
రుణి నార్తావనదీక్షితోత్తములకి • ట్లోదేవ! భావ్యంబె యిం
కిను జాగేటికి? పోవవే వ్రేయసతిక • గారుణ్యముం బూసజే

రావ—(కోపముతో) ఓనీ! రాకానీ! నోరుమూసికొందువా, లేక నిన్నీ
కరవాలమున కెరచేయువందువా?

(అని భగ్గముజూపుచున్నాడు.)

సీత—(వినిసిండుకొనినది) హాహనోహరా! నీచిత్తము నేడెంత కఠిన
వృత్తిబూనినది? హా! నుమిత్రాతనయా! నీకైన నాపై ననుకంఠ
ముదయింపకున్నదా! ఆయ్యయ్యో! బుద్ధిమంతుడవగు నీమా
టల వినకయెకాదె నేనింతటిపాటుదెచ్చుకొంటిని? ఇయ్యది
చేసేత జేసికొనినది. నుగుణాకరుండవును నిష్కల్మషుండవును
నిశ్చలచిత్తుండవును నిరపరాధివియు నగు నిన్న నేకవిధముల
దూలనాడిన పాపమూరక విడుచునా? సౌమిత్రి! నేను మహా
పాపిని. నిన్ననరాని మాటలంటిని నీమనమును నొవ్వజేసితిని.
నాయజ్ఞానమును నైరింపుము. నన్నుమన్నింపుము. నాపై గరుణ
నింపుము. ఇది యాపత్కాలము, ఇట్టిసమయంబున గత్తసాధిం
పదలదుట పాడిగాదు.

ఉ॥ ఓనయశీల! నిన్ననుచి • తోక్తుల నప్పుడు దూరితండు నీ
మాననమందు కోరిధమిను • మంతయు నాపయిబూనికయ్య నే
డేనిట తత్ఫలం బనుభ • వించితి, నింక చలంబు వీడి ర
మ్మా! ననుగావుమా! ఆలుక • మానుమ నీమదిలోన లక్ష్మణా!

సౌమిత్రి! నీవతిశాంతచిత్తుండవు, సత్స్వభావుండవు. నీకింత
దీర్ఘకోపంబు చనదు. మీయన్న గారితో నామొరలజెప్పి నన్ను
రక్షింప బ్రయత్నముసేయుము తొలుత ని న్నాడుదాననగుటచే
ద్వారపడి దూషించినను నేనిప్పుడు పశ్చాత్తాపతప్త హృద
యనైతి. నన్నింక గరుణింపజెల్లును. ఆయ్యయ్యో! ఏమిది?
నీకుగూడ చిత్తము కరుగకున్నదా? జకడేకశూరులగు పోదరు
లిరువుగుగూడ నిట్లూరకున్న నాకింక నడ్డపడువారెవ్వరు? హా!
రామసౌమిత్రిరా! త్రిలోకవంద్యులైన మీ భాస్కరవంశ
మున నార్తులయొక నిట్లు కఠినభావమూనిన వారొకరైనగలరే!

ఉ॥ ఆపగిడిక జగద్విదిత • మై తగుసూర్యకులంబునందు సం
దీపితులైజనించి, యవి • నిందితకీర్తిని గన్నమీర, లి
ట్లావద బొంది, దీనయగు • నంగననొక్కతె గావలేరే? హా!
పాపమె యార్తరక్షణము? • భావ్యమె మీరిటు లూరకుండుటలే?

హా! ఎంతకష్టకాలము వచ్చినది! నకలదేనతలు నాకుగ
జేపట్టినవాడునకును, నిరతంబు సతిభక్తియుక్తుడైనావై సత్యంత
కరుణగలిగి వర్తించు మరదికిని నేడు భారమైతినిగదా! నన్నింక
నెవరు భరించువాడు? ఓశల్లీ, భూనతీ! కడుపునంగన్న దానవు.
నీకుగూడ నాయూర్తి బాపదలంపు కలుగకున్నదా? ఎంతకఠిను
రాలవు? నిజముగ నీవచలవె. కాకున్న దనముద్దువిడ్డ మగనిం
బాసి, యొకరాక్షసు చేతబడి, విలపించుచుండ జూచియు దదీయ
రక్షణము సేయరాకుండువా? నేనిప్పుడు యథార్థముగ ననాధనై
నట్లే? నాకింకదిక్కులేదు. మరణమే శరణము. అకటా! బలన్మర
ణంబుగూడ మహా పాపకారణమె. ఇంక నేనెందు బొత్తును? హా,
విధి! నన్నీ కటికిరక్కసునిచే బడి యెడలేని యిడుములంబడు
మని వ్రాసితినానీకు! నే నే మపకార మొనరించితిని? ఓజనస్థాన
వాసులగు మహాత్ములారా! మీరైన దిక్కులేని నన్ను గాపాడి
వున్నము గట్టుకొనుడు.

ఉ॥ దిక్కుదొరంగి బెబ్బలికి • దీవతజిక్కిన లేదేపిల్లనాక
జిక్కిలి నీనిశాచరుని • చేత ; దయామయులారా ! మీరలీ
రక్కను దృంపరయ్య, నను • రాముని చెంగట డింపరయ్య నా
మొక్కిల్లనందరయ్య, కడు • బుణ్యమువచ్చుగదయ్య మీకిలక

హా! మీకైన నీరెక్కలులేని పక్షివై ననుగ్రహము రాకు
న్నదా? ఓవిహంగభృంసములారా! మీకు వియన్తార్థగమన
శక్తికలదు. నన్నిట్లురాత్ముడు సభోపేధిం గొనిపోవుచున్నవాడు.
మీరంద రీతని నెదుర్కొని పోరాడి నన్ను దయజూడుడు.
ఓవనవృగయూధంబులారా! మీకుగూడ నావైనింతకోపమే?

సీ॥ ఈదురాత్మున కడ్డ • మీవు రాజాలవా?
పారెదవేటికో • భద్రగజము!
పరికించిమాడ న • ర్యవ్యాప్త వీవు నక
రాక్షాదరాజేయో • కగనతలము!

యూరీతి పో చాలిఁ దూలి వేడిపగాని

రారేల! తాపము • లార! మీరు

అరదంబు దూరమై • యరిగెడి నికనైన

దమజూడరే వన్న • తరువులార!

తే॥ ౧॥ ఆయయో! యూరీతి సలిదీన • నైమహర్త

నై, విపద్యస్తనై యిదే • యదుగుమటి

దిక్కులేక నైతునిచేత • జిక్కినేడు

గౌతమీదేవి! నీవైన • గావుమమ్మ.

కటకటా! ఒక్కరికైన, నాపై కనికరము పుట్టదయ్యె. నేనిం
తటి మహా ఘోరపాపమేమిచేసితిని? ఎన్నియో వ్రోతములా
సర్పిరిని. ఎన్నియో నోములునోచితిని. ఎన్నియో సత్కార్య
ములొనర్పితిని, వానికెల్లఫలమిట్లు తుట్టతునకొకరక్కనుండగు
రాత్రించరాధమునిచే జిక్కి సుగ్రుక్కటయా? హా, ఎంతటి
దుర్దశవచ్చినది! ఓయార్తాపనిదీయవగతంతా! దుష్టరాక్షస
వధావిధానసాండిత్యధుర ధరా! భక్తజనరంజకటాచపారణా!
జనార్దరా! వైకుంఠీశిలయా! మహావిపత్సాహారమున మునిగి
పోవుదున్న యీ దిక్కుమాలిననాని నీవైన కాపాడలేవే!

తే॥ ఓనలినామ! యోవరద! • యోజగదీశ్వర! యోరమేశ! యో
దాసవైరి! యోఖలని • దారి! నిశాటుదొకండు బల్మిమై
దా నను మృచ్చిలించి పటు • దర్పమున జనుచున్నవాడవోరా
దీనశరణ్య! యీ ఖలుని • దృంపవె నక పతిచెంత డింపవే.

హా! మాధవా! నాకింక నీన్న నెవ్వరను దిక్కులేరు.
రక్షింపుము. ఆయ్యయో! త్రిజగత్సా! చతురుండవగు నీకు
మాడ నన్ను బాలించుట కిచ్చ వొడమకున్నదా? పదునాల్గు
భువనంబుల భరించియుండు నీవు నన్నొక్కతే భరింపలేవే!
నర్యశ్వరుండవగు నీవిట్లపేక్షించి యూరకున్న నింక ననుకోటి
దీనల కెవరుకర్తలు? మహామహిమాభిరాముడవీవు చేయజాలని
కార్యమి జగంబుల నెందైన గలదే? ఇంక జాగునేయకుము.

అక్కటా! దయోదయ! ఏలనీ కీకాశస్వము ఒక దీనురా లిట్లు
విలపించుచుండ నీకానందమే! న న్నికరినాత్ముని బారినుండి తప్పిం
చిన దోషమే ! నీవెంద రెందరి ననాథల రక్షింపలేదు! ఎంద
రెందరి భక్తుల కానంద మియలేదు. అట్టివాడ విట్టి నకా తేవట్ట
లేవే !

తే॥ గీ॥ మేటి గజరాజుగాచిన • నాటికరుణ
అల్ల పృష్ఠాదుపైఁ జూపి • నట్టివేమ
నానము నొకింత చూప రా • దే వురాణ
పురుష! సర్వేశ! వైకుంఠ! • భుజగశయన!

కాన—అబ్బబ్బ! నీదుఃఖమున కంతము లేకున్నది ఇంక నోరుమూసిన
మాయము. లేకున్న నా కాగ్రీవాము నిలువదు. ఆభుజగశ
యను దొక్కడెకాడు, ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతలంగూడి
వానవప్రముఖ దిక్పాలురెల్లరు వచ్చుర రానిమ్ము. ప్రమథగణము
లంకూడి శంకరు జేతెంచిన కేతేరనిమ్ము. వేయేల? చతుర్దశ
భువనము లొక్కపెట్టున దండెత్తిన నిత్తనిమ్ము. నిన్ను రావ
ణుండు విడుచునాడు కాడు. ఏల పరితపించెదవు! నామాటవిని
దుఃఖముడిగి నన్ను పరింపును. నకలసౌఖ్యములు ననుభవంప
గలవు. లేకున్న నీవు పడునాపద లింతెంతకావు.

సీత—హా! జరార్దనా! వీని దుష్ప్రసంగములు మేరమీరుచున్నవి. నీకిం
కను గృపరాదా! అవును! ఎట్లువచ్చును! నిర్దోషియగు సౌమి
త్రినట్లు పలువిధంబుల దుర్భాషలాడిన నావంటికట్టడి జూచిన
నందరకు గోపమే! ఇట్టి నాకంతకన్న నెట్టిపాటుకల్గెను! అయ్య
మో! రథ వతితీవ్రగమనంబున జనెడిని. నాయుగోడం
నాభునకుం బెలుపువా రొక్కరైన లేరా!

సీ॥ చెప్పరే యీవార్త • శ్రీరామునకు మీరు
జాభరమార్గ ౧౦ • చారులార!
ఎరిగింపరే మీర • లేగి నాభునకు నా
గతియంతయును దిశా • కాంతలార
తెలుపరే నాధుడుస్థితి మనోహరుడు

జగమేలు భాస్కర • చంద్రులార!
 బలుకరే నాయార్తి • నల దాశరథులతో
 సరగున కులమహి • ధరములార!

తే॥ గీ॥ ఏను శ్రీరాముసతి నిటు • లేగుచుంటి
 విసకులేంద్రునితో వచియింపరయ్య
 గరుడగంధర్వ కిన్నర • గణములార
 మునిజనములార • సురలార పుణ్యులార.

(తెరలో)

అయ్యో! ఎచ్చటి దీమహార్తధ్వని! ఆ తెలిసినది, ఔరారా!
 ఎవడవురానీవు దురాత్మా! దుర్మదాంధా! నిలు నిలుము.
 అమ్మా! జనకరాట్సుతా! దిగంతములు నిండ నేల విలపించెద
 పూరడిల్లుము. నేనిదే వచ్చుచున్న వాడను, యార్తి బాపెదను.
 రావ—(నివ్వెరపడి తిరిగిచూచి తలలో) ఏమిది? ఓహో మోసమే
 నది. ఈగయ్యాలి వెడ్డగొంతు బెట్టుకొని యెడ్డుటంటేనీ యంత
 మూడినది. ఔరా! ఇలదెవండై యుండనోవు!

మ॥ ఘనమా తోటిపుటంబు కూరమృగ సం • ఘాతాస్రశోణద్యుతిం
 దనరారణ సముద్రగ్రకర్కశ మహేనా • ద్యుత్ పక్షవిక్షేప సం
 జనితాత్యంత సమీరజాలముల చం • చత్ సాంద్రకాదంబి
 గణముల్ దూల విహంగమం బొకటి వీ • కణనాదెనక వచ్చెడిక

ఇది సామాన్య విహంగమువలె దోవదు. నేనిప్పు డేమి చేయు
 దును? ఎదుర్కొని పోరుదుమన్న జయమెవరికో, పరాజయ
 మెవరికో. నేనొంటరిగ నున్నాడను. ఇప్పు డింతికి జిక్కుకుండ,
 సత్వరంబుర బారుటకన్న గర్జవ్యములేదు. నాకత డడ్డమువచ్చి
 నిలిచినప్పటికి యథోచితముగ వర్తించెదను. (బ్రకాశముగ)
 సూతుడా! రథంబును సత్వరగతిం గోలుము. నీచాకచక్యంబు
 జూపుట కిదియే యదను.

సూతు—ఇదిగో నాసామర్థ్యంబు జూపుచున్నాడను (అని రథమును
 లేగముగ తోలివచ్చుచున్నాడు)

నీత—(తనలో) అహ! మహావిపత్సముద్రమున గొట్టుకొనిపోవు నాకిప్పుడొక్కొక్కత సాయముకలిగినది

(అంతట జటాయువు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

జటా—(ప్రవేశించి భయంకరస్వరముతో) ఓరీ! దుర్గతీ, నిలువుము సారకునూ, నీకు కాల మాసన్నమైనది. (నీతతో) అమ్మా! భ రాతనమా!

చ॥ అతుల బలాన్వితుండగు జటాయువు భారుణినుండ నిన్ను నీ వితమున దానవుం డొకడు • వేకొనిపోవగలాడె! నీమదిక వెత విడు, మిప్పుడన్నదరు • భీషణరోషహుతాశ నాద్వులక షీతిబడగూల్తు నీఖలుని • చిత్తమునందున నీవు మెచ్చగక.

అనంతరమున మరాసుడ లకతేయుండనై నిన్ను నాపై నెక్కించుకొనిపోయి నీవింభుడగు, శ్రీరామచంద్రుని పాదారవింద ములచెంత డించెదను. నాప్రాణము లీమేననుండువరకు నీకు నినుమంతయు భీతిలేదు నీవింక వగవకుము. (రాజునితో) ఓరీ శూరాగ్రేసరా!

ఉ॥ ఎవ్వడవారి! దైత్యకుల • హీన! త్రిలోకపవిత్రీ నీమె నీ వివ్యధి జోరవృత్తిగొని • యేగెదు, నిల్వుము నిల్వు మిప్పుడే చివ్యకురమ్ము, నీయొడలు • జీల్తు, నినుక భర గూల్తు నేడు నీ గ్రోవ్వడగింతు నీయమకు • గూర్తు ముదంబు నిశాచరాధమా!

రావ—అరరే! వీడిప్పుడే సమీపించుచున్నాడు (మాతునితో కోపమున) ఓరీ! అసమర్థుడా! ఇదియేనా నీసారధ్యము; త్వరగాజో నిమ్ము, హయముల నదలించుము. వీనిజిక్కికుండ రథమును లంకాపురిం జేర్చితివేని నీకు గొప్పబహుమానము జేయుదును. జాగ్రత. మెలకువగలిగి యుండుము.

మాత—అమ్మా! కోపింపకుము, ఏలినవారి యనుగ్రహ ముండవలయుగాని సారధ్యమునకేమి? ఇదిగో చూడుడు. రథముండోలు చున్నాడను! ఇక వన మీపక్షికేకాదు. వీనిని సృజించి బ్రహ్మతైన జిక్కము. ఒకరెప్పసాటున మిమ్ము లంకంజేర్చెదను.

నీ తాతా ను దిద్దామని ప్రయత్నము

(అని రథహయంబుల నదలించుచున్నాడు)

రావ—బలే! సూతుడా! రథమిదేలేరున బోనిట్టుచుండుము.

జటా—(నర్వరమున బరువెత్తుడు) ఓరీ పారుబోతా! పరువెత్తకుము! నర్వరమర్వర పాతాళాదిలోకముల నెందున్నను సీతను విడువ నిది నిన్నుజటాయువు విడుదువాడుకాదు. (రథమునకడ్డముగ నిల్చి) ఓరోరి మాయావీ నిలువుము.

తే॥ ౧॥ అరుగునే యుక్కుగండు జె • చెప్పర భుజింప
విరుగునే తృంప మేరుభూంధరము, దుష్ట!
పరమసాధ్వీమతల్లి నీ • ధరణితనయుఁ
గొనదలంచితి వీమెచే • కురునె నీకు!

రావ—(సూతుని గనరుకొనుచు) ఛీ దుష్టుడా! ఇదియేనా సీసారథ్యము; నీమూలమున నాకిట్టిచిక్కుకలిగినది. ఇచ్చటికైన దెలివి గలిగి రథము నీప్రక్కగదిప్పి తోలుము.

సూతు—(చిత్తము అని రథమును మరియొకతోవకు తోలును).

జటా—ఓరీ! ఎక్కడకుబోయెదవు! నాకంటబడి నీవింకను దప్పించుకొనగలవా? నన్నెవనిగ నెంచితివి? భవాదృశులగు కుమతుల పాలిటి కాలుండననుకొమ్ము. ఈయరుణపుత్రుండు నిన్నింక బ్రాణములతో విడువడు. శ్రీరాముని మహాపరాక్రమమైన దలంప, లిజగత్పవిత్రయగు సీమహాసాధ్వీ పాతివ్రత్యమునైన నెంచక, నిర్భయ చేతస్కుడవై యిట్టి యకార్యమునెయ్య నొడిగట్టిన నీకుదగిన శిక్షనొసంగకపోను. దుష్టుడా! నీచదానవకులుండవగు నీవెక్కడ, అమానుషతేజఃపరిపూర్ణ యగు నీమె యెక్కడ! సీతయన్న నేమనుకొంటివి!

ఉ॥ ఘోరనికాటబృంద మడఁకుంజర సింహనమాను రాజకం
తీరపు ధీరు రాఘవుని • నీమది నెవ్వనిగా దలంచితో
క్రూరుడ! అట్టిపార్థివునకుకా సతియైన ధరాతనూభవకా
గోరితే! రాజహంస నెడ • గోరెడు కాకముభంగి దుష్టుడా!

నీవీందుకు దగినఫల మనుభవించెదవుగాక. నిలునిలుము.

(అని కదలకుండ రథమునుబట్టి రావణుం గదియుదున్నాడు)

రావ—(తనలో) ఈ ఖగాధముండు నన్ను విడచి చనునట్లుతోచదు. ఈ పాడుసారధివలన నింతమూడిరది. కానిమ్మ. కొంతవరకు మాటలతో భయపెట్టెదను. కార్యముమించిన ఖడ్గముధరింప వచ్చును (అని ప్రకాశముగ) ఓరీ! అబ్బుడా! ఎందుకెందుకని యూరకొన్నకొలది నీ వాచాలత్యము మేరమీరుచున్నది? నా కాగ్రహము వచ్చిన ద్విభువనంబులును గడగడ వడంకును నుమీ! నీకీలేనిపోని ప్రయానమెందులకు? నీవారినిసీవ్రపామ్ము.

జటా—పాపము యుద్ధమనిన నీకౌతభయమో; కానిమ్ము సీతనువిడువుము. అట్లు పోయెదను. అరసుండుడవగు నీతో గయ్యకొన నర్హ నే?!

రావ—(కోపముతో)

ఉ! ఏర ఖగాధమా! భయ మొకింతయులేక పురందరాదులకా భూరి బలాతిరేకమున • భోనున నుద్ధతి గల్గినట్టి దుర్వార బలాధ్యుడైన దశ • వక్త్రుని చెంగటనిల్చి యీగతికా కారులు ప్రేలజూచ్చితివి • కాలునిజూడ దలంపుగల్గెనే.

జటా—కాలునిజూడ తలంపునాకులేదు. నీకు జూపింపవలయునని నాయభీష్టము. అదియిప్పుడే నెరవేరగలదు.

రావ—ఓరీ! పులుగా! త్రిజగదేక వీరుండగు యీదశాసుర్యని పరాక్రమమెరిగి, మాటలాడుము జాగ్రత్త!

జటా—చోరత్యమునం దారిలేరి సీతాసతి నిట్లు మాయనే వృచ్చి లించి తెచ్చిన నీవరాక్రమ మేనెరుంగదును. ఎరిగియె మాటలాడుచున్నాడను.

రావ—ఓరీ దుష్టుడా! నీకింక నాయువులేదు. నీకీదివముతో నూరేండ్లునిండినవి. కావుననే యిట్లు మాటలాడబ్రారంభించితివి.

జటా—నాకు కాదు నీకే నూరేండ్లు నిండుటంతేనీ మహాగ్నికణంబు
నుంగని రత్నమని భ్రమించి చేకొనినట్లు, సాధ్యముఁ బ్రియగు సీతను
సాధారణయువతిగ నెంచి వృచ్చిలించి తెచ్చితివి.

రావ—వృచ్చిలించితివా?

జటా—కాకున్న నీమొం దేగలవా? మహాపరాక్రమ శోభితుండగు రా
ముండు నిన్ను జూచినప్పడే యమాదనంబున కతిధింగావించి
యొడంను

రావ—ఏమేమి? హీనుండగు రాముడే ననువధించుట? ఇట్లతిక్కాంగ
మర్యాదుండవై మాటలాడెడు నీవు తప్పక శిక్షార్హుండవు కాగ
లవు. నాసమర్థ నెరిగివర్తింపుము.

జటా—నీవు సవర్ధుండవైన, గయ్యమునకేల జుకుదువు?

రావ—(ఆగ్రహముతో!) ఛీ భగాభిమా! యుద్ధమునకు వెరఁగినవి
తలంచితవా?

ఉ॥ పోటరినై దిగిశ్యకుల • భూరిబలంబున శెచ్చిపట్టి నక
బోటి మహాబాధ్యులకు • వుల్లంను జంపుట పౌరుషంబుగా
దేటికి వీనితోడ బసి • యేదని యొండెనిగాని కానిచో
గీటడగించి కాలుపురి • కేక ననుబంపనె రెప్పపాటునక.

జటా—ఏమి? నాతోబోరుట పౌరుషముకాదుగా! నీకంతలేలికగ దో
చుచున్నాడనేమి? పోనిమ్ము, సానుమన గార్యము సాధించు
కొనుట యుత్తమలక్షణము కావున నీకు క్షేమకరంబును మం
గళప్రదంబునునగు నొకసీతి నుపదేశము నేయదలంఁచితివి. నీవ
ద్దాని వినుము, లేకున్న జెడిపోదువు.

రావ—ఎట్లు? సకలధర్మాధర్మముపెడియు సమస్తసీతిజ్ఞుండగు నీదశ
కంతులకు పక్షిమాత్రుండగు నీవా నీతి నుపదేశించువాడవు?
చాలును, నోరుమూసికొనుము, పాపముల గాపాడు
కొనుము.

జటా—పక్షిమాత్రుండనవి నన్ను దిరస్కరింపకుము. ఇదిగో. నాచెప్ప
దలచినరానిం తెప్పడున్నాడను, ఏమందుచేసి,

చో ఇలవలయు గొన్ని నాల్గు ముద • మేర్పడ సౌఖ్యములంద సీమజిం
జలనీతిచేసి రామవను • భావరు మానిని నిందుడించి చం
చలమతిలేక నీవురికి • జయ్యర బొవ్వుటగానిచో వదు
జ్వల నఖచంద్రహాసముల • పాలయి పోయెదనీవు దైత్యుడా!

సీతీయుపదేశము సమ్మతమేనా? కానిచో యుద్ధమునకు సం
సిద్ధుడవుకమ్ము.

రావ—ఓరి! సీయుపదేశములింక గట్టిపెట్టుము. మేమేగవలయు. సీతో
నూరక వాగుచుండుటకు సమయములేదు తొలుగుము (నూతు
సీతో) నూతుడా! సీవింక నత్వరంబుర రథమును బోనిమ్ము.
నూతు—అయ్యా! అట్లేచేసెదను (అని రథము దోలబోవుచున్నాడు)
జటా—(రథమునిల్చి) ఆ నిలువుము నిలువుము, సీతను విడువ కెట్లు.
పోయెదవు?

రావ—ఏమి, సీమదము, రథము నేల నిలిపెదవు? సీనై బాణములు,
విడుతుగాని సీతనువిడువను. తొలగిపొమ్ము.

జటా—నీవు సీతను విడువకున్న నిన్నునేను విడువను.

రావ—(కోపమున) ఓరి విహంగాధయా!

చ॥ దురమున నిల్తునేని యల • దూర్జునిన రవంతయున్ వధిన్
వెరువని నేనునేడిచట • సీచఖగంబును నిన్నుజూచి యీ
సరసిజలోచనన్ విడచి • చయ్యర బారుదునంచు నెంచిలే!
యరుగుము చాలుజాలు విహ • గాధమ పేరిగ నేటికిగలిక!

జటా—దశకంధరా! ఏమి సీతను విడుతువా, లేదా?

రావ—ఓరి! సీకిన్నిమాటలతో నేమిపని? నామేన బాణములుండు
వరకు సీసీతను హరిహరాదు లడ్డమువచ్చినను విడువను. ఇంక
సీదారిస నీవేగవచ్చును.

జటా—ఛీ జడుడా! సీవింకను మూర్ఖమును విడువకున్నాడవు. నామా
టవిని సీతను వదలుము. లేకున్న సీవు తప్పుక హతుండవు
కాగలవు.

సీతా గామ వివాహము

రావ—ప్రభుగా ! నీవు మాటిమాటికి నన్ను చెడరించుచున్నావని నేనింతమాత్రమైనను విడుచువాడగాను. నీకుబ్రాహ్మణములైన నాశకలదేవి సీతబోలి నెత్తుకొనక నీనిలయంబున కరుగుము

జటా—ఓరీ, నేను నీవలె యుద్ధమునకు వెరచువాడగాను.

రావ—నాకుకూడ వెరవవా?

జటా—సీతే కాదు, నీయబ్బక కూడ జకంను.

రావ—ఓరీ! గర్వాంధా!

ఉ॥ లీలను మేరువుకా తగరు • డీకొనగోరు వితాన నేడు నీ
వాలములోన నన్ను నెలు • వక దలపోయుదు నున్న వాడవో
బాలిశ! నీవుదండధర • పావకవాసన మారుతాదిది
కృపలురకన్న నుగ్గిరణ • పాండితి సంత హహాఘనుండనే!

జటా—అట్టిఘనుండ నగుచదియు కానిదియనిపడెట్లు తెలియును! ఓహ మాత్ర! మా హహాఘన నిలిచిన సంతయు డేటపడగలదు.

రావ—నీవుమాటిమాటికి గయ్యంబున కేల కాలుదువ్వెయ్య? తొలగి పొమ్ము. మాకష్టము రాకుము, మాతుడా! మనకు వీనితోనేమి పని? రథము శీఘ్రమున బోసిమ్ము!

మాతు—(రథమును దోలుచున్నాడు)

జటా—(ఆగ్రహముతో) ఓరీ నిశాటకులాధమా!

ఎన్ని చెప్పినను వినక పారుచున్నాడవా? ఇదిగో చూడుము నాప్రతాపము జూపెదను (అని రిప్పున రథముపై దుమికి రావ యినిపై గవియుచున్నాడు)

రావ—(కోపముతో) ఓరిగర్వాంధా! నన్ని దేవదీయ కల్యాణరసారంబున ముంచెద గాదుకొమ్ము.

(అని జటాయువుపై బాణము విడుచుచున్నాడు)

జటా—(రోషవరకుడై) ఒరెడువై! తిరుమనకంటకా!

ఉ॥ రాగముదీయ శత్రునికు • రంబ మదావరయప్రసీద
 ర్వార కఠోః శాతనఖరప్రకరంబుల నీదుదేహముక
 జీరి, కవోష్ణశోణితము • జెచ్చుగోలి తవీయమాంస మిం
 పార బడించి తృప్తయును • నాకీమానువుకొందుహాయిగా

(అని రావణునివై గవియుచున్నాడు)

రా॥—(జటాయువుపై బాణము వేయుచున్నాడు)

అంతనిపురు సంకలముగ బోసుచున్నారు)

జటా—అరే, దురాత్మా! చూడుము, నీచహరంబు తుస్తునియల్ల
 నేలం గూల దాకెదను (అని రావణునిరథము విరుగదన్ని సార
 థిం గొట్టుచు వాయముల జంపుచున్నాడు)

రా॥—(నీతనో నేలపైదుమికి తనలో ఆబ్బబ్బ! వీనిదెబ్బలముందు
 నేను నిలవజాలెన్నాడను. ఈపాడుకాఠీ సఖప్రహరములచే
 నాయొడలంతయు చిల్లులువడి రక్తమయమైయున్నది ఇంకి నేను
 గూఢము చేయజాలను. ఈతనిథాని కొవ్వజాలను నీతను
 విడువజాలను అయ్యెయో నేనివ్వదేమి నయుదును? ఇంకగాలికి
 బుద్ధిచెప్పుటకున్న గర్హములేదు (అనినీతను చంకసిరికించు
 కొని పదిములు తొట్టువడ బారిపోవుచున్నాడు)

రా॥—(రావణునివెంటదలి) . . . పాపబోతా? పరిపందా?

కి॥ ఆలమున దేవకోటు

దోలిన క్షుణ్ణుడవను కొండ • దుచ్చుడ! నే-

లీలనాగి బారుచుంటా?

బాలిశ! యిటు దెలిసె నీదు • పాపమెక్కె.

ఓరీ! పారిపోవుండ వొక్కడవుపోక నీతాసతింగూడగొని
 పోవుచున్నాడెవా? ఇంకిను నీకామైవైగల దుర్వంశ దొలగ
 లేదుగా? ఇదిగో ఈతన్నతో నీకాబుద్ధిమంతులనెమా చూచె
 దను (అని రావణుని వీవువైదన్ని సఖముల జీరుచున్నాడు)

రా॥—(తనలో) అబ్బబ్బ! వీనిలన్ను చన్నుగాను. నావెన్నంత నదిరి
 పోయినది. ఇప్పుడేమి సేయుదును! కానిమ్ము నేనిట్లు వెరచిపా

తట కర్తవ్యముగాదు. సాధ్యమగునంతవరకు పోరదను. ఇతం
దును నావలెనే రక్తసిక్తాంగుడై యున్నవాడుగదా! ఇంకనెం
తోసేపు పోరజాలదు (అని ప్రకాశముగ) ఓరీ! ఖగాధనూ!
ఈతూరి నీవు తప్పక హతుండవయ్యెదవు చూడుము. (అనిసీత
నొకచో డింప జటాయువుతో యుద్ధముసేయ నారంభించు
చున్నాడు)

సీత—(తనలో) ఓహూ! ఇప్పుడీ ద్వంద్వయుద్ధమెంతయు భయానక
మై తోచెడిది. అయ్యయో నానమీ ఖగోత్తముండెంత యల
సినాడు! ఆహ! నాకైకదా యతడిట్లు మహాశ్రమకోర్చి పోర
దొడంగెను. నేనీమహాత్ముని ఋణమెట్లు తీర్చుకొనగలను? ఇప్పు
డిం దెవరు జయింతురో తెలియకున్నది.

జటా—(తనలో) అయ్యయో! వీనిసత్వమెంతకును దగ్గరకున్నది నేనే
మిసేయుదును! నా కమితాయానము గలుగుచున్నది. రక్తమి
సుమంతయైన దేహమునలేదు.

మ॥ అనురుం దుద్ధతిసేయు వేటలులను కాయబెల్ల గాయంబులై
వెనమాంసంబులతోడ శోణితము పుష్పింగాల్పలై పారెడిక
పనతగ్గెక, ధృతితూలె, నెట్లురణముక గావించు నేరీతి నీ
వనుభావులికబోతు సీదనుజు నేభాతికవధించుక కటా.

హా! రామచంద్రా! అధికప్రయత్న మొనర్చియు నీపత్ని సీతను
జొ బొరినుండి తప్పింపజాలనైతిగదా! నల్లీ జనకసుతా! నిను
విడిపించి నీమనోహరు సంతసింపజేయు భాగ్యము నాకబ్బద
య్యెగదా! హా! (అని సామ్రాస్థి యొకసృక్షమునకు జేగిల
బడి నీలచి నిట్టూర్పులు, వుచ్చుచున్నాడు)

సీత—(జటాయంజూచి తనలో) కటకటా!! ఇతనికెంతద్దశవచ్చినది?
ఇప్పు డితనికి సాయబడువా రెవరు? హా, దైవమా! ఇట్టి
యుత్తమోత్తమునకా నీవిట్టియాపద జేకూర్చుట? (అనివిషా
దాకాగ్రంథయైయుండును)

రావ—(జటాయుజూచి) (తనలో) భళిరే, ఇప్పుడు నేనుగలిచితిని. తలంతెంతయు, సొమ్మసిల్లియున్నవాడు. ఒక్కంతడవు విశ్రాంతిని మరలనావై గదియును. అట్లుగాకుండ వీని నిష్పదేతుడ ముట్టించిన నేబాధయుగలుగదు. (అని ప్రకాశముగ) ఓరీ, సీత కు వచ్చుచున్నది నాకడ్డమువచ్చి పోరితిని. ఇప్పుడెట్లులున్నది? ఇదిగోచూడుము. నాయరదంబువలన నన్నిట్లు నిరోధించిరండకు నీకాధారభూతములైన సీతెక్కలు సరికివైచి నాకనీ దీర్చుకొనుచున్నాడను. (అని క్రిందబడియున్న యొకభక్తము బుచ్చుకొని జటాయువు తెక్కలు తెగగొట్టుచున్నాడు)

జటా—హా! (అని తెక్కలుతెగి భూమిపైబడును)

సీత—శివశివా? (అని కన్నులుమూసికొనుచున్నది)

రావ—(నంతోనమున తనలో) సెబాష్! ఇప్పుడు సంపూర్ణవిజయంబు గైకొన్నవాడనైతి.

సీత—(కన్నులువిప్పి జటాయువును సమీపించి చూచి) (దుఃఖముతో) హా! వీరోత్తమా! హా! పరోపకార దీక్షాపరతంత్రా!

ఉ॥ హా! విహంగాన్వయాబ్ధి కుముదాప్ర; మదార్తికి జాలినొంది నకా గావగవచ్చి ఘోరమగు కయ్యమొనర్చి దురాత్ముడైన యీ రావణచేతిభక్తమున వ్రాలితె పక్షములూడి భూమిపై నీవిధిమోసమయ్యె నికనెవ్వరి జీరుదు? నేమిసేయుదు?

మహాత్మా! నీకునామూలంబున నెడెంతగతిపట్టిరది. అయ్యయో నీవిట్లు నాకుసాయముగ వీనికడ్డమురాకున్న, నేనెట్టి యాపదజిక్కియున్నను నీవుమాత్రము సుగతీతముగ నుండి యుందువుగదా? కటకటా! ఇట్టి దౌర్భాగ్యురాలనగు నను విడిపింప నీకేలతలంపుకలిగె? కలిగెనో దైవము నీకింతటియార్తి దెచ్చిపెట్టనేల! హా! నీయట్టి పరోపకార పారీణున కిట్టిపాటు రాదగినదే! కట్టా! నీకీదురనష్ట కీమాయరావణుం డేడ దావర మయ్యె! హా! వీరవరేణ్య! హా! విహంగశేఖరా! హా! బుధోత్తమా! ఇంకనేదిదిక్కు!

నీ కా చా మ వి యో గ ము

జటా—(కొంచెము తెప్పరిలి కన్నులు తెరచి సీతంజూచి బాష్పములు విడుచుచు గొనయూపిరితో) అమ్మా! జాననీ! నాకర్మఫలమిట్టిది. ఇందుకునీవేమిచేయుదువు? ఊరకిల్లుము. శాభాగ్యవశమున నీమాపదవాయుకాలము వచ్చి శ్రీరాముని సందర్శనమయ్యెనేని నీయీవార్త తెరిగించి నాజన్మము స్థాకము గావించుకొందును. లేకున్న నిట్లు దురస్థంబును తురకేశ్వరమృగము నోటనోపడి దుర్గతింజెందుదు తల్లీ! మాటలాడుటకు నయితము శక్తిలేదు శాపైననుగ్రహముఁచుము. కన్నులు మూతఁబడుచున్నవి. మూర్ఛవచ్చుచున్నది (అని పడిపోవును)

సీత—హా! ఎంతకష్ట మెంతకష్టము.

.రావ—(దిక్కులువరికించి) అదిగో! అదిగో! సంభారాగము తెల్లయెడల వ్యాపించుచున్నది. భూమండలంబెంతయు నొత్తేశోభ నంబెను. గగనతలంబు చల్లనడిచి. లోకబాంధవు దుగ్రత్వంబు విడచి శాంశు డగుచున్నవాడు మరియును.

చ|| అతులితశౌర్యసంయుతు జటాయువు సుగ్రరణాంగణంబునకీ
క్షితి బడఁగూల్చి రామునతి జెచ్చెర గైకొని యేగునీవహః
ద్భుతమును జూడనోడి భయము గొని పారెడినోయనక దివ
స్వతి చరమాద్రిమాటునకు జయ్యన నేగుచునుండె నితరిక

ఇంక యిది వ్రసేయుట తగదు. సత్వరంబున సీతదోష్కొని యేగెద (సీతంజూచి) ఇమ్మగువ జటాయువు వధింపబడుటచే నెంతయు దుఃఖాకాంతయైయున్నది. కొంచెము కలుకరించెదగాక (ప్రకాశముగ) తరుణీ! మనయాగమనంబును నిరోధించిన యడ్డురాత్తుండు నాచే హతుండయ్యె, నీంక నేడిచింత? లేము. మనము మనలంకానగరంబునకు బోవుదమురమ్ము.

సీత—ఓరీ! కిరాతుడా! పరోపకారదీక్షితుండగు నిట్టి భగవుంగవుని నిర్దయుండవై తెక్కలు చీల్చివైన నీమఖము జూడరాదు. తొలగిపొమ్ము (అని ముఖముద్రీప్వకొనుచున్నది)

రామకృష్ణదాసా! ఇంకను నీవు నాపై కృపకావలయును! అట్లు
 బాపి శ్రీల వృద్ధయము లెంతకఠినములు! (యోచించి) అట్లు
 జేల్లదు. తక్షణమే బయలుదేరి వచ్చితిమి! వచ్చితిమి! వచ్చితిమి!
 గట్టిపడినట్లు సేయుచుందురు. కుటలకుంతలా? నన్నేటికి ట్ల
 యించెదవు? నామాటవినుము. నాకింక ననుకూల గుర్తి. నీవి
 మనుష్యుల గట్టిపెట్టుము. జలజగంధీ! మొగంబు నట్లెల్ల పెడకు
 దిద్దివేసితిమి? ఏది? మదన బాణానల దండవ్యామాన మాన
 నుండనగు నన్నొకతూరి నీకీగంట వీక్షించుము.

సీ॥ అల శరద్రజని బొల్పారు రాకాచంద్రు
 మించు నీనగుమోము గాంచనియచె
 పసిడికన్న ను గాంతి నెసగునీమైదీవ
 నింపుమీరగ కౌగలించనియచె
 నిద్దంపు టద్దాల కుద్దియాచెక్కిల్ల
 నొకసారి మద్దు బెట్టుకొననియచె
 చిక్కని సుధలొల్కు చిగురాకు కెమ్మోవి
 గ్రీక్కునమునిపంట నొక్కనియచె

తే॥ గీ॥ చెలియ నావయిఁ గూహినశీతలములైన
 నీకటాక్షవరంపరల్ నిగుడనియచె
 అనమబాణుని ములుకుల పసయడంగ
 బాల! నినుగూడి మరుకేలి చేలనియచె!

సీత—భీ! నీచుడా! నీదుష్ప్రసంగము లిక నిల్చుము. బ్రతుకనెంచితి
 వేని నన్నింటి నైన విడుపుము. లేకున్న నీవు సబాంధవంబుగ
 రామునిచే హతుండవుకాగలవు.

రావ—కమలనేత్రా! నురాసురప్రముఖులనందర విరాధవించి హరిహరా
 దులైన లెక్కగొనిన నన్ను హిమలగు రామలక్ష్మణులంజెప్పి
 భయపెట్టజూచెదవు. నన్నేటివానిగ దలంచుచుంటివి?

సీత—ఓరి! జగదేకశూరులగు రామసౌమితులను సామాన్య మానవు
 లలో గణించుచున్నాడవు. అట్లుకాదు. చతుర్దశ సహస్ర

సంఖ్యాకులగు ఖరదూతలు చక్రముల రాత్రించర సమాధానము
బరిమార్చిన మేటియగు శ్రీరాముని వాపవదనభాంభలమున
తైన నీవు సరిరాజాలవు.

రావ—వడలి! నీవు నన్నుదూషించినను భూషించినట్లే ఇకనైన నాపై
గోపముడుగుము. నీవురాక మార్గమైన బలిమినైన గొనిపో
యెదగానినీ మనకువెరిచివిడవను నిన్నింతవరకు గొనివచ్చి
నది మరల విడుదుటకు కాదునుమీ

సీత—తుచ్చుడా! శ్రీరాముని నీవేకాదు ధూర్జటియైన పెరుచునకుట
తిశయోక్తికాదు రాముని గెల్పుట నన్ను జోరవృత్తిం దెచ్చు
టకాదు.

చి! ఎవరును లేనివేళగని • యింటజొరంబడు శ్యావమట్టునా
ధవుడు మరదిలేసియెడ • సంభవమున మనివేషముని నక
జవమున దస్కరిండుటిది • శౌర్యమే? రాముడు చూచెనేని నిక
దవిలి నధింపడే సమరభాత్యిని (బాణము నివ్వనేర్చనే!

రావ—సీత! నీవుమాటలతో గాలమువుచ్చుచున్నదానవు. నాకింక
జాగుపని? రాదు. గంచుమాటలతో బ్రతిచూలుదున్నాడను.
నడువుము. లేకన్న సీత ఒలాశ్కరింపబడెదవు. కర్మశాలనుండి
నిన్నింతవరకెట్లు శిశికోనచ్చితి నో యల్ల లంకకు గొనిపోయె
గను

సీత—ఓరీ! నీకింత! దుష్కర్మితగదు. నీనాశనమును నీవేతెచ్చుకొనకు
ము. నాపైగల భ్రాంతినింక నిడువుము.

రావ—మూఢురాలా? నేనెంతచెప్పినను నామాటబాటింపక మాటి
మాటికి నానాశనము గొరచున్నదానవు. నిన్నిప్పుడు వదీయ
బాహుబలిమింబట్టుకొని గగనమార్గంబున లంకాపురికి గొని
పోయెగను చూడుము. అని సీతను బట్టుకొని బోవుచున్నాడు)

సీత—నా! దుష్టా! సాహసింపకుము, సాహసింపకుము (అని యొక
వృక్షమును గట్టిగబట్టుకొని) ఓరీసాహకర్ముడా! నీచావును నీవే

దైత్యునినుడున్నాడవు. నీకింక భూమిపై సాధ్యమందు నీత
లేడు.

క॥ తనధవుని యాజ్ఞలేకయె

కినుకన్ శపియింప సాధ్యికిం దగదటగా

వున మారకుంటి గానుం

డిన నింతకు మున్నె తృంపనే నిను జడుదా!

రావ—అ! నీకంతటిశక్తికలదుగా? సరే! దీనికేమి! ఇంకనైన నామా
టవిందువా, బలాత్కరింపమందువా?

సీత—దైత్యుడా! పతివ్రతల కిట్టి మహాకష్టములగూర్చుట సావహే
తువు! జ్ఞానముదైత్యుకొని నన్నుమరల మాపర్థశాలకడ డించి
పొమ్ము. అట్లుజేసెదవేని నీవురామునికంట బడినను నీప్రాణ
ముల దీయకుండుటలు నానాథుని నేను వేడుకొందును. ఆయ
నకృపాంతరంగుడు, నిన్నుక్షమించి విడువగలడు!

రావ—నిన్నువిడుదుటకల్గ! సీతా! వృక్షమును గట్టిగబట్టుకొన్నంత
మాత్రమున నిన్నుఁదృతునని తలంచితివా? నడువును, నన్నీల
విసికించెవు?

ఉ॥ ఏటికి మూర్ఖ? మీఱగిది • నీడిగిలంబడనేల? నేడు ము
క్కిటినిలింపులైన భువి • గూల్తుచుగాక నినుంద్యజింపనో
బోటి మనంబునకొ మరచి • పొమ్మిక నీధవు రామచంద్ర! నీ
యాటలు సాగిరావు ఘను • దైన దశాస్యునిచెంత నింకవైక.

సామమున గార్యము సాధింపవలెనని నేనింతవరకు దాని
యూటిన. ఇక నీటక్కలు నాముందు చనికిరావు. నాతోగూడ
లంకకువచ్చెదవా లేక బలవంతముగ నెత్తుకొని పొమ్మందువా?

సీత—హా! దైవమా! నన్నీదుష్టునిబారింబడకుండ తప్పింపజాలవా?
(రావణునితో) ఓరిక్కోరుడా! నిన్ను శపించినను దీయతపంబం
యుతరి త్రయైచెడునని శకించుచున్న దానను నిన్నారాముండే వ
ధించుగాక. నీవామహాత్మునిమూలముననే సబాంధవముగ నా
శనమయ్యెదవుగాక

నీ జాతాశుభి క్షాంతి

కావ—(రోషముతో) ఛీ మూఢమతి! మంచిమాటలతో నీవు బోధ
మగునట్లు రోషము. ఇదిగో సాహసించుచున్నాను. విడువబడు
మావృత్తమును (అని బెట్ట దట్టి తరువు విడిపించి రోదనము
సేయుచున్న నీవు) గగనమార్గమున నిష్క్రమించు
చున్నాడు)

జటా—(అటునిటుబోలుచు విట్టూర్పుబుచ్చి తనలో) అక్కటా!
నేడు నాకెంతగలిపట్టినది! అస్థిరంబగు నీదేహమును విడువ
వలసి వచ్చినందులకు జింతింపనుగాని మహాప్రయత్న మొన
ర్చికూడ నీత నద్దురాత్ముని బారినుండి తప్పించ జాలనైతి
నని నాకెంతయు దుఃఖముగనున్నది. ఈబాధకూడ భరింపకక్కో
ముగాకున్నది. అయ్యయో పరోపకారార్థమిట్లు ప్రాణములపై
కూడ నానమాని పోరాడినను నాకష్టమంతయు వ్యర్థమైపోయె
నుగదా హా! దుర్మరంబగు నీశ్రీమ నెట్లురహించును! దైవ
మా! నాపై నీ వింతవిధయ నేటికిపహించితివి!

చ॥ దనుజునిచేతచిక్కి : అతిదైన్యమునకొ కడునుక్కి యేడ్పునా.
జనతనూజ పాటుగనజాలక యేగరినేన నారుసా
ధ్యని పటుశక్తి బోరివిడిపింపగ గోరి రణంబుసేయునకొ
కనికరమింతలేకటుల గారియవెట్టదలంచి నాకవే!

ఓ దీవమా! శ్రీరామచంద్రుని కీవార్తను చేప్పువకు నీవు
నాతనువుననుండి వున్న ముగట్టుకొమ్మ దైవమా! నాకప్పువా
త్ముల దర్శనము సత్వరంబున గలుగునట్లు చేయుము.

ఓమధ్యగవతీ కటాక్ష పంపాదిత కించిత్కవితా

జ్ఞాన సమేత, మల్లాది గోపాలకృష్ణ ప్రణీ

తంబైన సీతారామ వియోగమున

పంచమూలము

పద్యము బ్రహ్మర్షిము.

కీర్తనలు

1 వ పేజి 4 వ పంక్తి తరువార. అనుబంధము

రాముడు. బ్యాగ్—దాదరా.

కడుభీతిగొల్పు హా . యాయుగ్గివసంబూ
మల్లేభముల్ - శార్దూలముల్ - నలేదిక్కులందునా||
గర్జారవంబులు - కనక విసంబడెక . సతీమణి యె
ట్టియ్యెడచరించుకొ||

5 వ పేజి 16 వ పంక్తి అనుబంధము 2.

సీత. పోని—చతురశ్ర.

ఓ హృదయేశ్వరా - నన్నాగడే ఓ||
శ్రీవణపుటంబుల్ - వియ్యగనరతుడు దనుజుడెవడొ
యాయాటవికె - నచ్చుతుంటె గతియెట్లొకను ఓ||

4 వ పేజి 17 వ పంక్తి అనుబంధము 3

లక్ష్మణుడు. బ్యాగ్—అక్ష.

పాపి నరుషములు - పలికెద విది నీ . పాగ్గొంతకనుగుగాదా .
రాక్షసా - దుర్మదాంధ పా||
పాడియెడుంగక - పాపపుచదువులు - పలుషరుపల్కిన
విన్నపుడే - చావముచేతను - జంపి జముని తేర్చెదగనుమా .
కలుషాత్మా నీనీధరిచితుకగ - మోచినపొమ్మా
వచ్చినదారికొ ||పా||

7 వ పేజి 12 వ పంక్తి తరువార. అనుబంధము 4.

రాముడు. బ్యాగ్—అది.

తులువా - పలువా - కడచూ - టిదియే -
చెడెదపురా . పోపొమ్మికవేగన్ ||తు||

11 వ పేజి 9 వ పంక్తి తరువార అనుబంధము 5.

శూర్యుని మరట—తిరార

మఃంబలరెగద ఘనంబుగన్ . కమలనయను
 నీలాకృతిరూపంబును - విమలదృష్టితో కనంగనంగను ||మ||
 మహితగుణుడు - యీ - మూరాకాదుడు - పరియగుటకు
 యేవడతి నిల్పెనో - గడయికమరు బాధలను
 భంగం . పశమెరటి - సుఖమొందుదాన ||మ||

17 వ పేటి 12 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 6.

రావణుడు. బ్యాగ్ ఆది.

టనీ - పాపీ - కొరని కోరిక కోరెదవా -
 పాడెదవా - ఆడెదవా - నీవిటులన్ ||ట||
 మంచి పఠించిన నెంచకమమ్మిటు - స్త్రీమదనమున త -
 రించెదవా - మొక్కును - చెవులున్ -
 గోనెదనిక - చనుమికను - వచ్చిన మూర్ఛమునన్ ||ట||

18 వ పేటి 8 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 7.

రావణుడు. మోహన—త్రిశ్రగతి.

నాదుసోదరిని శూర్యుని - నెలమిదనిమినట్టి పాపి -
 నాడుగాత్తునింగూర్చెదవాహా హా ||నా||
 మదమునను నతీలలామనిటుల - పరిభవమును నలిపి
 జాకాననులిచే నిలనెటు - మనెదా - మృతునికానలిపెద ||నా||

19 వ పేటి మొట్టమొదట, అనుబంధము 8

రావణుడు. బ్యాగ్—ఆది

టకుటిలాత్మక - నారాయణుడని - నాకేలను వినబలికెదవా -
 భీరతనిన్ను వ - ధించిన సఫలం - బయ్యెడు
 జాకార్యము లన్నియును ||ట||

మూర్తిమడు

13 మట్టపడుకుమా - విష్ణునందగు దిట్టిన బ్రతుకగ -
గాదెవ్వరికిని - పుట్టుగిట్టులకు మూలాధారుడు -
మూఢబుద్ధివిడనాడు మికన్ ||పి||

38 వ పేజి 18 వ పంక్తి అనుబంధము 9

సీత. బీన్ పలాన్—ప్రీశ్శగతి.

కనుగొనునాథా లేడిన్ - కనులకుమిరు మి -
దైవగె త్వరితముగను చనుమా - శరమున -
నడవ-జనదు - వెసగొనిరమ్మా ||క||

49 వ పేజి 8 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 10

సీత. కామవర్షని—ఆది.

నాకేమిదోచదోమరదీ - ప్రిణపతి యాలేడితో
పోయి యార్తనాదం బొనరించెను ||నా||
ప్రిణరక్షణము సేయుటకొరకై వడిగబొమ్మ
పుణ్యము నీకగులక్ష్యుణ - నాపతిజూడంగను
నామానన మక్కట తొందర జెందుచుండె
పోపామ్మ వేడెదను ||నా||

54 వ పేజి 14 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 11.

లక్ష్మణుడు. భాగేశ్వరి—రూపకము.

జననితగదు యిటులబలుక - కనుగొనంగా
దైత్యమాయలగును రామునకావద - గలుగ
లోకమంతరించు ||జ||

7 :

కడుభయమును జెందబోను - కన్నతల్లి హితమును
విను - అటుల నలుపవేని హాని - అవ్వరొ
గలుగు వినుమా ||జ||

68 వ పేజి 22 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 12.

సీత. బ్యాగ్ (అనువాదం)

తెలసెను తెలసెను కచటము కుమరీ - వలువతనము
విడువుము నీనీ - చగిదిని సాధ్యిని పొగరుతనము
వసుచిలువయ్యుము - తడయక చనుమా || తె ||
జగతీనాథుని సతివిటు చెరగొని - చనగను
తరమగు నటరా - కూళశనము బాయుము
అదరక నడువుము - తడసిన హత మగుదువురా || తె ||

రావణుడు

ఓ మరాళ గమన రామామణి నీ - మనోహరాకారం
బుం జూడంగను మన్నుదుండు పూ - శరము గుప్పి
మరులు గనజేసె రావెబాలా || ఓ ||

104 వ పేజి 79 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 13

సీత ముఖారి__అది.

ఓనాహృదయేశ్వరా || ఓ ||
మోసముజేసి చైతే - శుడు నీసతిటు -
నెత్తుకపోవ - దారసిలెను - రవివంశజ నన్నీ -
రాక్షసవా - తనుండి బోవుచూ || ఓ ||
రామ శ్రీ - రామయీ - రక్కసు - నడవవె -
కాలముమీరిన చచ్చిపోదు హా || ఓ ||

88 వ పేజి 18 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 14

సీత. కాంభోజి__అది.

వినుచూసురవైరీ - కనికరమును - గనుమా నను
విడువుము || వి ||
పాపము పరసతిగుడును గాదా - పాడియె య-
యిబలను చెరగొనిపోగా - రాక్షస మొక్కెద నను
విడుమా || వి ||

పేజీ 11 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 15

రావణుడు. బ్యాగ్ — ఆది

కనుచెంటన్ బడి - ననుదూషించెడు -

మము ఖగాధమ కాలము మూడెన||

శ్రీకొంటకు - వనజభవుల కేనియు - వశంబగునె
లుమో||వె||

జటాయువు

వరసలిసిన్ జెరగొవిపో - తరమొకొ నిను జీల్చెన్
5 బ్రతుకదలచితె విను - భామను విడిచిచరా ||వ||

పేజీ 11 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 16

సీత. కాఫీ — ఆది.

ఓహూ నామోతాలకింపరే - ఓమరనాయకులారా -
కరుణనిపు ||డో||

బాహుబలాధికుడైన దైత్యుడీ - పక్షిరాజు
నుందాకె - యీ జటాయువునకు జయమొసగుడి -
రామునిజాయను కరుణబోవగము ||ఓ||

పేజీ 28 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 17

జటాయువు. శ్రీరాగం — త్రిశ్రగతి

లోకజననిసీత నాపటుత్వంబికన్ జనెను ||లో||

దనుజుడరయ - కడుమాయా - రణమునల్పుటను
శరీ - రమురుధిరమునలరె నిపుడు జయమొదవుట
దలవస్వప్న ఫలితమయెనుగా - అడలకు - రఘుపతి
వనుజుని - యడచును వగవకమ్మా ||లో||

7 : పేజీ 4 వ పంక్తి తరువాత అనుబంధము 18

రావణుడు. బ్యాగ్ — ఆది.

ఓరిఖగేంద్రా! కూరునివోలెను దనుజవిభుని
శిశునిపోరెవవా? చూడుము రెక్కలు జక్కడగించి
గతానునితేమ గనుంగొనగా ||ఓ||

19 వ పేజీ ర పం || తరువాయి అనుబంధము 19

నీత. యమన్—ఆది

ఓరఘురామా - దైత్యవిరామా ||ఓ||
 రావణండుకొని - పోవుచుచెనకటా ||ఓ||
 ఓకరుణాకర - నీసతిగావుము - నీకృపారసమేనా
 జీవనాథారము ||ఓ||

(నాటకాంతమున జటాయువు కీర్తన)

కళ్యాణి—ఆది 20.

రామరామ రఘురామపరాత్పర - రాక్షస
 సంహర - రణభీమా ||రా||
 సమాసవిరహిత రమారమణసుత -
 విమోచనా నమగావవే ||రా||

సంపూర్ణము.

